

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Bc. Kristýna Karešová

**Neokolonialismus ve francouzské zahraniční politice: aplikace
konceptu neokoloniální vojenské intervence na příklady
intervencí v Mali a Středoafričké republice**

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Melichar, Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma *Neokolonialismus ve francouzské zahraniční politice: aplikace konceptu neokoloniální vojenské intervence na příklady intervencí v Mali a Středoafričké republice* vypracovala sama, pod odborným dohledem vedoucího práce, s použitím uvedené odborné literatury.

Bc. Kristýna Karešová

V Olomouci dne 2020

Podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé magisterské diplomové práce Mgr. Hynkovi Melicharovi, Ph.D. za jeho vedení.

Obsah

1.	Definice klíčových pojmů: kolonialismus, postkolonialismus a neokolonialismus	- 8 -
2.	Teoretická východiska	- 16 -
2.1.	Intervence a vojenské intervence.....	- 16 -
2.2.	Koncept humanitární intervence a intervence jako součást války proti terorismu	- 21 -
3.	Proměny francouzského intervencionismu v Africe	- 25 -
3.1.	Období 1960-1994	- 25 -
3.2.	Období 1994-2008	- 28 -
3.3.	Období od roku 2008 do současnosti.....	- 31 -
3.4.	Možné přístupy k současnému francouzskému intervencionismu	- 34 -
4.	Konceptualizace neokoloniální vojenské intervence	- 40 -
5.	Aplikace konceptu neokoloniální vojenské intervence na případy intervencí v Mali a Středoafričké republice	- 47 -
5.1.	Mali: operace Serval	- 47 -
5.1.1.	Analýza operace Serval s ohledem na koncept neokoloniální vojenské intervence.....	- 51 -
5.2.	Středoafričká republika: operace Sangaris	- 58 -
5.2.1.	Analýza operace Sangaris s ohledem na koncept neokoloniální vojenské intervence	- 61 -
5.3.	Syntéza analytické části	- 67 -
	Závěr	- 70 -
	Abstrakt.....	- 74 -
	Abstract.....	- 74 -
	Literatura.....	- 75 -

Seznam použitých zkratk

9/11 – teroristické útoky 11. září 2001 v New Yorku

AQMI – Al-Káida v islámském Magrebu

AU – Africká unie

CFA – Francouzské africké společenství

EBOP – Evropská bezpečnostní a obranná politika

ECOWAS – Hospodářské společenství západoafrických států

EU – Evropská unie

EUCAP – peacekeepingové mise EU v Mali

EUTM – výcviková mise EU v Mali

MINUSCA – Stabilizační mise OSN v SAR

MINUSMA – Stabilizační mise OSN v Mali

MISCA – Mezinárodní podpůrná mise v SAR vedená africkými státy

MISMA – Mezinárodní podpůrná mise v Mali vedená africkými státy

MNLA – Národní hnutí za osvobození Azawadu

MUJAO – Hnutí za jednotu a džihád v západní Africe

OIF – Mezinárodní organizace Frankofonie

OSN – Organizace spojených národů

RB OSN – Rada bezpečnosti Organizace spojených národů

RECAMP – Posílení afrických kapacit pro udržení míru

R2P – koncept Responsibility to protect

SAR – Středoafriická republika

USA – Spojené státy americké

Úvod

Kolonialismus zanechal obrovské stopy v mezinárodním systému. Koloniální éra sice skončila po druhé světové válce dekolonizací, ale kolonialismus jako takový neskončil nikdy, nýbrž se transformoval do jiných podob. Svět stále nese dědictví kolonialismu, ať už se jedná o nerovné nastavení obchodních a politických vztahů mezi bývalými koloniemi a kolonizátory či rozdílná míra rozvoje těchto dvou táborů. Ve 21. století nejsou označováni za tzv. neokoloniální pány pouze bývalí kolonizátoři, ale celý Západ, globální sever či rozvinuté země. Nezáleží, jaké označení pro ně zvolíme, jelikož představují totožnou skupinu globálních aktérů, kteří stejně jako dřívější kolonizátoři zaujali strategické pozice, z nichž radí, řídí a kontrolují jiné státy. A jako vedlejší efekt tohoto procesu ničí jiné kultury a instituce v zemích, kde tvrdí, že pomáhají (Ekeocha 2018: kap. 6). Jedním z nejvýraznějších neokoloniálních pánů dneška je Francie.

Ačkoliv francouzské kolonie získaly v 50. a 60. letech minulého století nezávislost, Francie si nadále udržuje značně silné ekonomické, politické a vojenské vztahy ve svém *pré carré*¹. Důležitost udržení těchto vztahů si Francie velmi dobře uvědomuje a francouzská pátá republika má proto dlouhou historii vojenské přítomnosti v Africe. Intenzitu vzájemných vztahů výstižně ilustruje citát bývalého prezidenta Gabonu Omara Bonga: „*Afrika bez Francie je jako automobil bez řidiče. Francie bez Afriky je jako automobil bez paliva*“ (Bongo citován in Carmody 2016: 27). Díky bývalému koloniálnímu impériu získala Francie status velmoci a byla schopna si zajistit stálé křeslo v Radě bezpečnosti Organizace spojených národů (RB OSN). I proto Charles de Gaulle považoval tyto pokračující speciální vazby na bývalé kolonie za něco, co podmiňuje francouzský *grandeur de la nation*² a je jedním ze způsobů, jak si Francie udrží svoji pozici mezi světovými velmocemi. Po celé dekády se pak na francouzské politické scéně neobjevila žádná skupina či strana, která by zpochybnila tento neokoloniální přístup a intervencionismus.

Politicko-ekonomické spojení mezi Francií a bývalými koloniemi vytvořilo v oblasti subsaharské Afriky³ prostor v literatuře označovaný jako „*Francafrique*“. Tento pojem označuje pokračující francouzskou přítomnost včetně oficiálních i neoficiálních sítí, konexí a lobby, které Francii napomáhají prosazovat vlastní hegemonické zájmy a udržovat své bývalé

¹ *Pré carré* lze přeložit jako sféra vlivu.

² *La grandeur de la nation* lze přeložit jako velikost národa, nikoliv ale ve smyslu geografickém.

³ Jako subsaharská Afrika se označuje geografické a etnokulturní území, jež obsahuje všechny země částečně nebo celkově ležící jižně od Sahary. Oproti tomu stojí region severní Afriky, což jsou arabské státy někdy také nazývané jako státy Maghrebu.

kolonie ve vztahu závislosti. Termín *France-afrique* vytvořil první prezident Pobřeží Slonoviny Félix Houphouët-Boigny v roce 1955, aby popsal trvalé napojení Paříže na bývalé kolonie. V 90. letech termín získal negativní konotace a kritik francouzsko-afriických vztahů François-Xavier Verschave jej upravil do současného tvaru „*Francafrrique*“. V této podobě již označuje spíše klientelistickou povahu vztahů a s nimi spojenou korupci (Rieker 2017: 42). Prostor *Francafrrique* je také spojen společnou měnou a provázán vojenskou přítomností zejména francouzskými vojenskými základnami.

Od dob dekolonizace byla francouzská přítomnost v Africe založena na třech pilířích. Jedná se za prvé o síť francouzských expertů fungujících na státní úrovni ve finančních institucích, vzdělávacích strukturách, a i jinde ve státní správě (Vallin 2015). Druhý pilíř lze označit jako monetární. V západní a střední Africe nalezneme tzv. zónu franku, kde čtrnáct států sdílí stejnou měnu CFA frank (*Franc de la Communauté Financière Africaine*), který byl v minulosti vázán na hodnotu francouzského franku, v současnosti pak na euro. Stabilitu a pokračování nové verze francouzského impéria 21. století zajišťuje hlavně třetí pilíř – vojenský, tedy přítomnost francouzských vojenských sil na africkém kontinentu. Je zde rozmístěno mnoho francouzských vojáků, kteří sem byli vysláni na základě vojenských dohod, jež Francie uzavřela s nově vzniklými frankofonními státy po získání jejich nezávislosti. Jedná se například o vojenskou základnu v Senegalu, Džibuti, Pobřeží Slonoviny, Gabonu či Kamerunu. Od roku 1969 jsme zaznamenali více než 30 unilaterálních francouzských vojenských intervencí směřujících hlavně do západní a střední Afriky. Právě třetímu vojenskému pilíři a s ním spojeným intervencím se budeme v předkládané práci věnovat.

Otázka vojenských intervencí ve *Francafrrique* je velmi zajímavá, neboť v 90. letech mnozí předpovídali její konec. Rozpad Sovětského svazu vedl v Africe ke zvýšenému soupeření mezi Francií a Spojenými státy (USA). To šlo ruku v ruce s europeizací obranné politiky a faktem, že kvůli ekonomické situaci Francie musela zredukovat své vojenské kapacity. Co víc, nepovedená operace Turquoise ve Rwandě narušila obraz Francie jako strážce Afriky. Jacques Chirac začal jako prezident, zvláště během kohabitace, ztrácet hlavní slovo v záležitostech africké politiky. Nicolas Sarkozy během své prezidentské kampaně dokonce ohlásil konec *Francafrrique*. Nicméně poté, co byl zvolen, jeho přístup *Francafrrique* spíše posiloval, nežli oslaboval. Francois Hollande pak nedlouho po svém zvolení spustil dvě vojenské intervence, v Mali (2013-2014) a ve Středoafriické republice (2013-2016). Intervence v Mali se přeměnila v operaci Barkhane s regionálním přesahem, která probíhá do dnešních dní.

Dodnes tak Francie zůstává jedním z nejvíce intervencionistických států na světě. Jen v poslední dekádě provedla pět velkých vojenských intervencí v Africe. Je tedy na místě usuzovat, že prohlášení o konci *Francafrigue* a s tím spojených nekoloniálních praktik byla zatím prázdná. Význam *Francafrigue* je pro Francii zásadní i v současnosti. Francie zůstává poměrně silným hráčem v mezinárodní komunitě, a to na půdě OSN, ale i v EU. Skrze tyto platformy je nadále schopna ovlivňovat dění ve *Francafrigue*, jejíž problémy se v mezinárodních organizacích díky tomu často sekuritizují.

Tématem předkládané práce jsou dvě vojenské intervence započaté v roce 2013 v Mali a ve Středoafričské republice. Vojenské intervence jako nástroj tzv. *hard power* na mezinárodní scéně převládají, což je nezbytně staví do popředí zájmu v oblasti bezpečnosti. Věnují se jim i velké teoretické školy mezinárodních vztahů, realismus a idealismus. Autorka ale považuje takovou analýzu za nedostatečnou. Pro zkoumání vojenských intervencí je také nutné zapojit neokolonialismus, a to hlavně vzhledem k tomu, že předmětem práce jsou francouzské vojenské intervence. Ty představují vojenské intervence dle schématu centrum-periferie a proto Francie tvoří ideálního kandidáta pro výzkum přítomnosti neokolonialismu v nich. Práce tak spojuje realismus a neokolonialismus, a tento přístup aplikuje na vojenské intervence.

Hlavním cílem je analyzovat roli neokolonialismu ve francouzské zahraniční politice na příkladech uvedených intervencí. Zda jsou intervence i ve 21. století poháněny neokolonialismem, bude práce zjišťovat pomocí vytvořeného konceptu nekoloniální vojenské intervence. Na jeho základě poté bude ověřovat, zda operace Serval v Mali a operace Sangaris ve Středoafričské republice (SAR), vykazují znaky neokolonialismu či nikoliv. Je nutné zdůraznit, že pro intervenci v Mali i ve Středoafričské republice existuje více dalších vysvětlení a odůvodnění. Mezi hlavní patří válka proti terorismu a regionální stabilita, humanitární intervence či oficiální pozvánka představitelů daných států pro francouzská vojska. Nicméně je na místě zohlednit neoficiální či skryté zájmy aktérů, jež plynou z nastavení post-koloniálního⁴ systému a vzájemných vztahů. Diplomová práce si tak klade výzkumnou otázku: *Nakolik byly francouzské intervence v Mali a Středoafričské republice motivovány stále přítomným neokolonialismem?* Současně odpovídá i na otázku přesného vymezení neokolonialismu a identifikuje jeho nejdůležitější ukazatele vztahující se k vojenským intervencím.

⁴ Existuje rozdíl mezi termíny postkolonialismus a post-kolonialismus (s pomlčkou). První odkazuje na myšlenkový směr, který se vyhrazuje proti koloniálnímu nastavení a přibližuje pohled dříve marginalizovaných společností. Druhý (s pomlčkou) se používá, pokud mluvíme o časovém období následujícím po konci koloniální éry.

Primárním přínosem práce bude vytvoření a představení nového konceptu neokoloniální vojenské intervence a jeho aplikování na případ francouzských vojenských zásahů. Jak si ukážeme v práci, francouzské působení v Africe nedokáže současné koncepty zachytit. Koncept neokoloniální intervence vznikne syntézou poznatků z existující odborné literatury. Bude identifikováno pět oblastí, které je nutné vzít v potaz při zkoumání vojenských intervencí. V těchto pěti oblastech může vojenská intervence nabývat různých podob, dle nichž je pak vyhodnoceno, zda se jedná o neokoloniální vojenskou intervenci. Aby mohla být vojenská intervence označena za neokoloniální, musí alespoň ve čtyřech oblastech z pěti vykazovat prvky neokolonialismu.

V práci jsou používány některé české publikace, nicméně z celkového počtu jde pouze o zanedbatelné množství, jelikož v českém prostředí se danému tématu věnuje jen malé množství autorů. To bylo i jedním z důvodů výběru tématu práce. Tématu neokolonialismu není v českém prostředí věnován dostatečný prostor. Jedná se ale o téma důležité pro bezpečnostní politiku Evropské unie (EU), které je Česká republika součástí. Francie je silným hráčem evropské bezpečnostní politiky, jejíž utváření se ve výsledku odráží i v jiné problematice. Kupříkladu v otázce migrace, což už je téma, které českým prostředím hýbe. Z uvedených důvodů práce vychází zejména ze zahraničních zdrojů v anglickém a francouzském jazyce. Text se také bude odkazovat na některé primární zdroje. Mezi nimi například rezoluce Rady bezpečnosti OSN, které nám slouží jako důležitý zdroj pro analýzu samotných intervencí. Mezi primární zdroje patří i projevy a prohlášení francouzských politických představitelů či znění konkrétních bezpečnostních strategií a zákonů, které jsou zásadní pro pochopení kontextu a znalost oficiálních stanovisek. Při zkoumání vojenských intervencí ve *Francafrigue* je nutné se opírat nejen o texty autorů ze Západu, ale i autorů z tzv. globálního jihu, jejichž příspěvky poskytují odlišný pohled osvobozený od eurocentrismu, a zdůrazňují odlišné faktory.

Odborná literatura se dá rozdělit do třech širších tematických celků, které bylo nutné pokrýt pro potřeby práce. Zaprvé se jedná o tematický celek zabývající se definicí neokolonialismu. Tento celek odborné literatury celkově uvádí práci a přichází s důležitou myšlenkou, která tvrdí, že ač je koloniální éra u konce, kolonialismus v nových podobách stále existuje. Jedním z výchozích bodů pro tuto oblast byl článek Paniry Ali *French colonialism to neo-colonialism in Mali: an analytical study*, který poskytl vhled do problematiky vysvětlil způsoby proměny kolonialismu v neokolonialismus. Ali považuje současnost za nový věk kolonialismu a do tohoto kontextu staví i intervence v Mali. Neméně důležité je dílo Diany Haag *Mechanisms of Neo-colonialism* bylo pro předkládanou práci klíčové. Haag ve své práci zkoumala možnost

operacionalizovat koncept neokolonialismu, tak aby v akademickém prostředí bylo možné měřit přítomnost neokolonialismu v různých zemích. Autorka přichází s teoretickým rámcem, který obsahuje kritéria ze čtyřech různých oblastí – politické, ekonomické, finanční a vojenské. Kritéria posléze aplikuje na případech Kamerunu a Ghany – bývalé kolonie Francie a Spojeného království, a zkoumá, kolik podmínek je naplněno. Pokud se naplní tři kritéria ze čtyř, lze tvrdit, že v zemi je přítomen neokolonialismus. Předkládaná práce čerpá především z toho, jak Haag operacionalizovala vojenskou oblast a používá ji k vystavění vlastního konceptu neokoloniální vojenské intervence. Pro ukotvení práce a porozumění neokolonialismu je v práci čerpáno z tvorby Kwame Nkrumaha, jehož knihu *Neo-colonialism: The Last Stage of Imperialism* není možné v post-koloniálním vývoji vynechat.

Vojenské intervence a jejich typologie jsou druhým tematickým celkem použitým v práci, jelikož tvoří teoretická východiska. Tento celek v odborné literatuře pomohl vyjasnit, jaká typologie vojenských intervencí existuje a zdali nějaká schází. Na tomto místě je nutné zmínit knihu Andrey K. Talentino *Military Intervention after the Cold War: the evolution of theory and practice*, jež vysvětluje, jak se forma vojenských intervencí změnila s koncem Studené války, a také se dívá na různé typy vojenských intervencí. Stejně tak příspěvek Pera M. Norheim-Martinsena ve sborníku *International Military Operations in the 21st Century Global trends and the future of intervention* přiblížil, jak důležité jsou při zkoumání vojenských intervencí koncepty legality a legitimacy. Přínosem do diskuse o intervencích byly také publikace Andrewa Cotteyho nebo Mela W. E. McNultyho.

Třetí tematický celek odborné literatury nezbytný pro předkládanou práci tvoří autoři věnující se francouzskému intervencionismu v Africe. Mezi ty nejdůležitější patří díla Stefana Recchii, Elizabeth Schmidt a Benedikta Erfortha, které přinášejí důležitý přehled francouzského intervencionismu a kriticky se dívají a hodnotí francouzské působení na africkém kontinentu a provedené intervence v čase. Velmi přínosné jsou také publikace Tonyho Chafera a Bruna Charbonneau, kteří jsou odborníky na francouzskou politiku vůči Africe a dlouhodobě sledují její proměny. Knihy Catherine Gegout byly stěžejní pro přiblížení problematiky vojenských intervencí. Ve svém díle se Gegout věnuje logice, jež se ukrývá za evropskými intervencemi v Africe a studuje je perspektivou realismu a neokolonialismu.

Zmíněná analyzovaná literatura poskytla práci důležitý vhled do problematiky, které se práce věnuje a je pro ni výchozím bodem. Na základě analýzy uvedené literatury lze stanovit předpoklad s nímž bude autorka pracovat, a který pomůže odpovědět na výzkumnou otázku: *Francouzské intervence vykazují prvky neokolonialismu a souvisí s pokračující neokoloniální*

politikou Francie v Africe. Za účelem zodpovězení hlavní výzkumné otázky a zjištění správnosti předpokladu, budou v práci stanoveny a identifikovány jednotlivé znaky přítomnosti neokolonialismu ve vojenských intervencích, které budou tvořit koncept neokoloniální vojenské intervence. Aplikovatelnost konceptu bude následně ověřována na dvou francouzských vojenských intervencích v Mali a SAR.

Diplomová práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola se zabývá vymezením a definováním klíčových pojmů, které je nezbytné si představit pro účely této práce. Hlavním cílem kapitoly je přijít s definicí klíčového termínu, kterým je neokolonialismus. Ten představuje koncept, který zasahuje do mnoha sfér, jako jsou politika, ekonomika, kultura nebo vojenská sféra. Právě na neokolonialismus ve vojenském odvětví se zaměřuje předkládaná práce a bez jeho přesného vymezení by nebylo možné odpovědět na výše uvedenou výzkumnou otázku. Aby bylo možné neokolonialismus jako koncept správně uchopit, je nutné nejprve definovat kolonialismus, který mu časově předcházelo. První kapitola dále pokrývá termín postkolonialismus. Ten představuje myšlenkový proud mezinárodních vztahů, ve kterém se práce pohybuje a jehož přístup bude využívat.

Předmětem druhé kapitoly jsou teoretická východiska práce. Tato část využívá konceptů představených v první kapitole specificky pro vojenský sektor jako jednu ze zmíněných oblastí, kde může být neokolonialismus přítomen. Nejvýraznějším prvkem jsou pak vojenské intervence. Druhá kapitola se nejprve zabývá obecnou definicí intervence a také teoretickým rámcem stojícím za vojenskými intervencemi. Následně představuje důležité koncepty vojenských intervencí v rámci globální války proti terorismu a humanitárních intervencí v rámci přístupu *responsibility to protect* (R2P). Uvedené koncepty je nutné si představit, jelikož jsou používány k vysvětlení a ospravedlnění vojenských intervencí.

Třetí kapitola poskytne bližší pochopení francouzského působení v Africe. Soustředí se také na motivace stojící za vojenskými intervencemi. Kapitola je časově ohraničená ziskem nezávislosti kolonií a pokračuje až do druhé dekády 21. století. Kapitola je členěna do tří časových úseků, které chronologicky demonstrují dynamiku francouzského intervencionismu v čase. Historický vývoj nám posléze umožní snáze pochopit i kontext a význam intervencí v Mali a SAR a poukáže na vytvořenou závislost (*path dependence*)⁵, která učinila dekolonizaci francouzské politiky v Africe velmi obtížnou.

⁵ *Path dependence* označuje teorii, která tvrdí, že instituce či technologie mají tendenci se vyvíjet dle určených způsobů na základě strukturálního nastavení nebo jejich hodnot a víry. Označuje předpoklad, že na historii záleží, a že rozhodnutí učiněná v minulosti se promítají i v současnosti. (Mahony 2000)

Čtvrtá kapitola odpovídá na dílčí výzkumnou otázku: *Jaké jsou znaky vojenské intervence, kterou můžeme označit jako neokoloniální?* V podkapitole nejdříve analyzujeme literaturu věnující se tématu a poté identifikujeme znaky, které neokoloniální vojenské intervence musí mít. Vytvoříme zde koncept neokoloniální vojenské intervence, a to na základě syntézy získaných poznatků z literatury. Koncept neokoloniální vojenské intervence se bude týkat pěti oblastí, a to legality, způsobu provedené intervence, legitimacy, strategických zájmů intervenujícího a post-koloniálního nastavení vzájemných vztahů. V rámci těchto oblastí bude analyzována podoba vojenské intervence a dle výsledků vyhodnocena jako neokoloniální či nikoliv.

Konečně pátá kapitola představí samotnou analýzu vojenských intervencí v Mali a SAR, známých jako operace Serval a operace Sangaris. Obě vojenské intervence započaly v roce 2013 a v tuto chvíli se jedná o dvě nejnovější vojenské intervence, které Francie vykonala. Kapitola je rozdělena do dvou částí a každá z nich je věnována jedné operaci. V první části analyzujeme případ intervence v Mali, v druhé části případ SAR. K oběma případům nejdříve poskytneme krátké představení vzniknuvší krize, která vedla k francouzské intervenci a nezbytné pozadí vzájemných vztahů zmiňovaných zemí s Francií. Následně na oba případy aplikujeme koncept neokoloniální vojenské intervence vytvořený ve čtvrté kapitole. Každou z pěti oblastí aplikujeme zvlášť a následně vyhodnotíme, zda byly detekovány prvky neokolonialismu či nikoliv. Kapitola je zakončena syntézou analytické části, kde jsou shrnuty a vyhodnoceny výsledky výzkumu. Pátá kapitola tedy odpoví na výzkumnou otázku, a ověří stanovený předpoklad. Poslední kapitola tak svým obsahem navazuje na tři předešlé kapitoly, které poskytly nutný základ pro analytickou část.

1. Definice klíčových pojmů: kolonialismus, postkolonialismus a neokolonialismus

Pro potřeby práce a snazší uchopení konceptu neokolonialismu, který je ústředním termínem práce, je nutné si definovat a blíže představit koncepty, jež s neokolonialismem úzce souvisí. Kapitola dodá práci historický kontext a vysvětlí, jaké kolonialismus zanechal vazby do současnosti. Zároveň také přiblíží myšlenkový směr, ve kterém se práce pohybuje. Následující část práce proto představí a definuje pojmy kolonialismus, postkolonialismus a neokolonialismus. Na tuto kapitolu posléze navazuje zbytek práce a zejména pak koncept neokoloniální vojenské intervence.

Nejjednodušší cestou, jak lze kolonialismus vysvětlit, je uchopit ho jako praktikování nadvlády. Pojem kolonialismus odkazuje na skutečnost, kdy byla část světa dobyta kolonizátorem a následně nad ní a jejím obyvatelstvem byla udržována fyzická kontrola. Kolonizátor využíval jak přírodní bohatství, tak lidské zdroje daného teritoria, tj. kolonie pro svůj vlastní prospěch (Ali 2018). Podobným způsobem chápe kolonialismus i literatura vycházející z marxismu (viz Horvath 1972). Ta se zaměřuje na ekonomickou oblast a kolonialismus je spatřován jako specifická forma vykořisťování. I v české literatuře najdeme zdroje, které se věnují tématu kolonialismu. Například Kubát a Sokol objasňují pojem koloniální impérium, tím rozumí nerovnoprávné spojení politických jednotek, kdy centrum dominuje ostatním tak, že má politickou suverenitu, kterou postrádají ostatní části impéria (Kubát, Sokol 2001).

Západní kolonialismus je tedy prismaticem těchto přístupů politickým a ekonomickým fenoménem, který označuje situaci, kdy evropské národy objevovaly, dobývaly a vykořisťovaly velká území po celém světě. Časově moderní kolonialismus sledujeme od konce 15. století, tedy od evropského objevu námořní cesty kolem afrického jižního pobřeží a objevení amerického kontinentu Kryštofem Kolumbem. Těmito objevy počal proces dobývání a osídlování světa evropskými národy, které tak mimo jiné šířily evropské instituce a kulturu.

Primární motiv kolonialismu byl ekonomický. Během éry tzv. nového imperialismu, mezi lety 1881-1914, došlo k fenoménu známému jako „dělení Afriky“ (*the Scramble for Africa*). Během tohoto krátkého období se africké území ovládané evropskými mocnostmi zvýšilo z 10 % na 90 %. K této agresivní evropské politice byly státy vedeny především obrovským nerostným bohatstvím afrických států, které chtěly získat k vlastnímu prospěchu.

Evropské mocnosti si rozdělily africké území, které rozčlenily na územní celky, dle vlastních sfér vlivu a ke svému prospěchu. Většina nynějších afrických států není produktem svobodné

vůle jednotlivců, kteří by se dobrovolně chtěli spojit do jednoho státního celku na základě společné historie, jazyka, náboženství nebo etnicity. Namísto toho jsou pouhým výsledkem dělení bývalých kolonizátorů, kteří tak činili z velké části jen pro administrativní účely. Vyústěním takového vzniku států, jsou státní útvary, které slučují naprosto rozdílná etnika, náboženská vyznání nebo kmenovou příslušenost. Tyto charakteristiky pak v naprosté většině případů přebíjí jejich společné národní cítění. Následky takového rozdělení území koloniálními mocnostmi sledujeme až do dnešních dnů. Koloniální dědictví si s sebou nesou i státy, jež jsou předmětem této práce. Mezi původce konfliktů v Mali i Středoafričké republice patří i nucené soužití etnik, kdy některé z nich je strukturálně marginalizováno či spolu daní etnika vzájemně soupeří o moc.

Francouzské africké impérium můžeme časově rozdělit na první koloniální impérium, které existovalo do roku 1814 a impérium druhé, jež počalo dobytím Alžírů v roce 1830 a skončilo krvavými válkami o nezávislost v Indočíně roku 1955 a v Alžírsku v roce 1962 a pokojnou dekolonizací zbytku Afriky. Středobodem francouzského druhého koloniálního impéria byla národní hrdost a samotní lidé. Charakteristickým znakem byla tzv. civilizační mise (*la mission civilisatrice*). Dědictví civilizační mise stále ovlivňuje francouzskou politiku vůči Africe skrze kulturní imperialismus a jeho hlavní nástroj – jazyk (Yates 2018a). S francouzštinou africké země zdědily i s ní vázající se tradice, práva, způsob administrace a vzdělávání. V této souvislosti je důležité zmínit i fakt, že Francie měla odlišný přístup ke svým koloniím nežli ostatní kolonizátoři. Mimo klasického vykořisťovatelského vztahu ke svým koloniím také kladla důraz na vzdělání či fungující administraci a státní správu. K občanům kolonií měla Francie přístup jako ke svým vlastním. Vytvořily se tak významné nejen hospodářské vazby mezi mateřskými státy a jejich koloniemi (Acemoglu, Johnson, Robinson 2001). Vzniklé vazby pak nepřerušila ani dekolonizace. Naopak některé byly následně posíleny v rámci neokolonialismu.

Koloniální éru v Africe ukončila dekolonizace datována v letech 1956-1975. Dekolonizací označujeme období, kdy kolonizované státy získaly nezávislost a staly se z nich dle mezinárodního práva suverénní a svrchované státy. Získání nezávislosti bylo nicméně pro mnohé státy pouze formální. Bývalí kolonizátoři, a mezi nimi především Francie, i nadále udržují svůj vliv ve vnitřních záležitostech jiných států. Zahraniční aktéři tak stále ovlivňují politické a ekonomické nastavení afrických států. Francie si mimo jiné byla schopna zachovat značný vojenský vliv a velmi blízké bezpečnostní a obranné vztahy s většinou svých bývalých

kolonií v západní a střední Africe (Wyss 2017). Stejně tak bychom mohli vysledovat kontrolující vztahy i v ostatních sférách jakými jsou kultura, vzdělání či finance.

Období, které následuje po ukončení evropské koloniální dominance, tedy zhruba od poloviny 20. století, v teorii mezinárodních vztahů obecně označujeme jako postkolonialismus. Předpona *post* označuje začátek v čase, tedy že postkoloniální bádání začíná po ukončení kolonialismu. V žádném případě ale neznamená, že vliv kolonialismu zmizel. Samotný termín neoznačuje pouze období s ním spojené události následující po kolonizaci. Postkolonialismus je myšlenkový proud, který zkoumá pohled společností, vlád i jednotlivců na mezinárodní vztahy na základě jejich předchozí zkušenosti s koloniální nadvládou.

Post-kolonialismus jako akademický přístup se zpočátku soustředil na sociální, kulturní, politické a ekonomické následky evropské kolonizace. Od 70. let 20. století v rámci postkolonialismu vzniká mnoho myšlenkových proudů a konceptů, které se zaměřují na koloniální i post-koloniální praktiky v rozličných kontextech. Ústředním pojmem postkoloniálního bádání je přístup současně zaměřený na empirickou analýzu post-koloniálních mocenských vztahů a na vytváření normativních strategií, které se snaží o dekolonizaci historiografií, které vycházejí z eurocentrických zkušeností (Wilkens 2017). Postkolonialismus nemůže být chápán jako ucelená nebo samostatná teorie ve smyslu tradičních teorií mezinárodních vztahů.

Robert J. C. Young (2003), přední akademik věnující se postkoloniálním studiím, označuje za jejich počátek Bandungskou konferenci v roce 1955, kdy se poprvé potkaly nově nezávislé africké a asijské státy. Právě v souvislosti s formálním získáním nezávislosti, post-koloniální autoři tvrdí, že i přes ukončení přímé kontroly kolonizovaných států, přetrvávající koloniální struktury charakterizují moderní mocenské vztahy v globální politice. Toto je i předmětem kritiky předních postkoloniálních intelektuálů 60. let. založené na vlastní žité zkušenosti. Kwame Nkrumah (1965) popisuje problém pokračující závislosti pomocí konceptu neokolonialismu, zatímco Frantz Fanon (1963) konceptualizoval psychologické a sociologické aspekty dominance v postkoloniálních státech. Nkrumah i Fanon jsou považováni hlavně za antikoloniální autory, kteří se vyhranili proti kolonialismu a upozornili na pokračující problémy s ním spojené. S institucionalizací postkoloniálních studií jsou spojeny hlavně významné práce Edwarda W. Saida (1978) a jeho kniha *Orientalismus* nebo dílo Gayatriho C. Spivaka. Tito autoři formovali základy postkoloniálních studií na akademické půdě. Postkoloniální studia jsou velmi široká a heterogenní. Společným tématem a cílem všech autorů a směrů v rámci postkoloniálních studií je přiblížit a zdůraznit perspektivu v rámci kolonizace utlačované a

umlčované části světa, také nazývané globální jih (Lánský 2014). Postkolonialismus tak představuje teoretický přístup, který do teorie mezinárodních vztahů přináší jiné než eurocentrické vhledy.

Proti teoretickým východiskům postkolonialismu pak stojí pokračující praxe neokolonialismu, který představuje pestrou paletu politických, ekonomických i jiných nástrojů. Neokolonialismus lze zjednodušeně definovat jako pokračování kolonialismu jinými způsoby po tom, co kolonizované území získá formální nezávislost. Přestože je tento termín hojně používán už několik desítek let, neexistuje jeho jednotná a jasná definice a ani není jasný jeho původní autor. Jedním z možných původců termínu byl Jean-Paul Sartre, hlavní postava frankofonního antikoloniálního hnutí.

Samotné slovo neokolonialismus bylo poprvé použito 19. dubna 1958 na půdě Valného shromáždění OSN, kdy ho ve svém proslovu použil ghanský ministr zahraničí Alex Quaison-Sackey. Obecně se neokolonialismem nazývá povaha vztahů mezi evropskými mocnostmi a jejich bývalými koloniemi po získání jejich nezávislosti. Výstižně to shrnul Godfrey N. Uzoigwe (2019), který ve svém článku píše: „*Co kolonialismus vyprodukoval, neokolonialismus reprodukuje.*“ Koloniální éra, tedy přímé praktikování nadvlády, možná skončila po druhé světové válce, ale kolonialismus jako takový neskončil nikdy, nýbrž se transformoval do své nynější podoby neokolonialismu (Ali 2018). První oficiální definice tohoto fenoménu vznikla už v roce 1961 na Celoafričké lidové konferenci, kdy byla vydána „Rezoluce o neokolonialismu“. Rezoluce definovala neokolonialismus jako přežití koloniálního systému i přes to, že v nových dekolonizovaných státech proběhlo formální uznání politické nezávislosti. Nově vzniknuvší státy se staly obětmi nepřímého a nenápadného způsobu dominance politickou, hospodářskou, vojenskou a technologickou cestou (Martin 1985: 191).

Slovníková definice neokolonialismus chápe jako využití ekonomických, politických, kulturních nebo jiných vlivů k řízení a ovlivňování dalších zemí, zejména dřívějších kolonií (Oxford Dictionary 2020). Představuje tak kontrolu méně rozvinutých zemí vyspělými zeměmi skrze nepřímé prostředky. Termín po druhé světové válce odkazoval hlavně na situaci evropských mocností a jejich bývalých kolonií v Africe i jinde na světě. Význam termínu byl ale brzy rozšířen a popisuje místa a vztahy, kde rozvinuté země, mezinárodní korporace a instituce stále praktikují určitou formu koloniálního vykořisťování méně rozvinutých zemí (Encyclopedia Britannica 2020). Nejcitovanější odborná definice neokolonialismu pochází od Kwame Nkrumaha. Dle ní se jedná o imperialismus ve své finální a možná nejnebezpečnější

fázi. Nkrumah (1965) vysvětluje, že esencí neokolonialismu je fakt, že státní subjekt, jež je objektem neokolonialismu je formálně nezávislý a má všechny znaky mezinárodní suverenity, reálně ale je jeho ekonomický systém a politika řízena z vnějšku. Další autoři pak Nkrumahovu definici rozvádí a upravují. Například Diallo (2018) doplňuje, že díky neokolonialismu má stát sice prvky vlastní suverenity, nicméně jeho politika a ekonomika je řízena mimo jeho hranice.

Neokolonialismus je tedy projevem nerovného vztahu mezi bývalými koloniemi a jejich bývalými kolonizátory. Lze také říci, že se vlastně stále jedná o kolonialismus, nicméně za použití jiných prostředků a postrádající hlavní projev kolonialismu, a to přímou nadvládu. Jak uvádí Godfrey N. Uzoigwe (2019), rozdíl mezi starým a novým kolonialismem je to, že první jmenovaný byl transparentnější a byla zde jasná struktura vztahů mezi zúčastněnými. Nový kolonialismus je ale sofistikovanější a vychytralejší, a tím pádem i nebezpečnější. Podobně i Nkrumah (1984: 239) ve své tvorbě popisuje, že to, co konstruuje neokolonialismus, a co jím nazýváme je „...nespočet způsobů, jak dosáhnout cílů dříve dosažených pouze kolonialismem. Je to právě součet všech těchto způsobů, které se novou moderní cestou snaží udržet kolonialismus naživu, zatímco současně hovoří o svobodě“. Formy neokolonialismu a jeho metody jsou tedy nepřímé, méně viditelné a mohou nabývat různých podob. To je činí hůře odhalitelnými a jsou tak nebezpečnější než původní techniky kolonialismu. Zároveň je jejich výzkum náročnější.

Diana Haag (2011) se snaží tuto pestrost uchopit a jasně klasifikovat. Ve své práci koncept neokolonialismu užitečně rozděluje do čtyř oblastí a zároveň jej operacionalizuje, aby mohla měřit přítomnost neokoloniálních praktik v různých zemích. Základním rámcem klasifikace jsou různá kritéria, která pokud jsou splněna, výrazně limitují nezávislost zkoumaného státu. Tato koncepce neokolonialismu tak předpokládá kombinace různých forem závislosti. Autorka uvádí čtyři hlavní kritéria neokolonialismu: ekonomický vliv, zásahy do politiky, finanční závislost nebo přímá vojenská přítomnost. Pokud jsou splněny tři ze čtyř kritérií, můžeme identifikovat neokolonialismus.

První kritérium je ekonomický vliv. Ekonomické kritérium autorka operacionalizuje jako přítomnosti alespoň jedné obchodní dohody, která udržuje koloniální obchodní vzorce, jako jsou: jednostranně definované ceny a množství importu a exportu ze strany bývalého kolonizátora. V našem případě se jedná o monopolní přístup na trh pro francouzské firmy či francouzský monopol v oblasti dopravy. V praxi se jedná alespoň o jeden případ, kdy došlo ke zvýhodňování francouzských korporací pomocí poskytnutí lepších podmínek pro francouzské společnosti než pro místní podniky.

Druhým kritériem pro měření přítomnosti neokolonialismu je zasahování v oblasti politiky, které je operacionalizováno jako podpora politického lídra francouzskými institucemi či společnostmi ve volbách, a to přímými platbami dané straně či manipulace voličů nebo voleb samotných. Může jím být i přítomnost alespoň jednoho případu přímé intervence Francie do vnitřních politických záležitostí, jako úplatek lokálních politiků či přítomnost francouzského personálu při rozhodování administrativních pozic.

Finanční závislost je třetím kritériem. Zde se jedná o existenci monetární kontroly skrze směnné kurzy určované Francií; francouzský vliv na rozhodovací procesy týkající se finanční politiky; kontrolu měnových rezerv bývalé kolonie Francií. Nebo případy zneužití rozvojové pomoci investicemi do vlastní armády Francie či investicemi do infrastruktury, která bude mít užitek pro francouzské korporace.

A konečně čtvrté kritérium, jímž je vojenská přítomnost, kterou autorka definuje jako existenci vojenských či obranných dohod mezi Francií a bývalou kolonií garantující bezpečnost její politické elity výměnou za výhodné ekonomické podmínky jako: zvýhodňující či exklusivní přístup ke zdrojům či zajištění určitého počtu importu do africké země. Nebo případy vojenských intervencí, které byly vykonány se záměrem ukončit povstání proti představitelům dané země a poskytnout jim ochranu; chránit francouzskou populaci před tou místní; podpořit francouzské korporace. (Haag 2011)

V odborné literatuře tak záleží, kterému tématu se autor primárně věnuje. Dle toho následně volí mechanismy a indikátory neokolonialismu. Koncept měření neokolonialismu tak, jak ho definovala Diana Haag se zaměřuje výhradně na formy neokolonialismu, které jsou přímé a intervencionistické. Neobsahuje jiná dědictví koloniálního systému, jako například následky balkanizace⁶ nebo politické a sociální struktury plynoucí z koloniálních dob. Haag pak zcela vynechává i oblasti kultury či vzdělávání.

Neokoloniální metody a mechanismy se ale rozpínají i do dalších méně viditelných sfér. Kultura zná mechanismy jako kulturní nebo tzv. civilizační mise, ovlivňování místních médií nebo budování lokálního vzdělávání dle představ a standardů jiného státu, a to včetně výuky jazyka. To se může týkat i sektoru sociálního. Zde může docházet k vnucování moderního, většinou Západního, způsobu života, který se tak snaží změnit tradiční lokální přístup k životu. Nebo i propagaci Západních hodnot a myšlenkových směrů (Kabunda Badi citován in Haag

⁶ Balkanizace označuje rozdělení územního celku na menší a většinou zneprátené jednotky, způsobem, který tyto nově vzniklé celky (státy) oslabí. (Merriam-Webster 2020)

2011: 10). Jednou z ukázek pokračujících silných vazeb a důsledků civilizační mise je Mezinárodní organizace Frankofonie (*Organisation Internationale de la Francophonie* – OIF), která bývá označována jako nástroj kulturního imperialismu a působí nejen v Africe, ale po celém světě (Ali 2018; Yates 2018a). Frankofonní Afrika se dnes skládá ze 17 zemí, kde je francouzština úředním jazykem vlády. Jazyk je v těchto zemích dědictvím kolonialismu, na které se váže i způsob administrace, tradice právního systému a vzdělávání.

V politice se neokolonialismus může dále projevat i sestavováním sfér vlivu, jejichž součástí jsou jednotlivé státy např. jednoho regionu. Sféry vlivu se poté promítají do rozhodování v mezinárodních organizacích, které tak většinou pracují ve prospěch daného neokoloniálního státu nebo celého Západu. Příkladem může být samotná OSN. Francie získala křeslo v jejím hlavním výkonném orgánu – Radě bezpečnosti – právě díky koloniální říši, která jí zajišťovala značný počet hlasů. Bylo tedy jedině ve francouzském zájmu sféru vlivu udržet i po tom, co o koloniální říši přišla.

Tomáš Profant (2010) uvádí, že v extrémních případech přistupuje imperialistická síla ke kroku, kdy pošle vojska do státu, který je předmětem neokolonialismu, aby jej tak měla pod kontrolou. Ve vojenském sektoru může mimo vyslání vojsk figurovat také vzdělávání armádních představitelů a policie nebo zásobování vojenským vybavením a zbraněmi (Walsch citován in Profant 2010: 6). Nejdůležitější roli pro francouzskou vojenskou přítomnost v Africe měli od zisku samostatnosti jednotlivých států obranné a technické dohody o spolupráci, které s nimi Francie podepsala. Dohody zajišťovaly právní základ pro pobyt francouzských vojsk na kontinentu, vznik a fungování vojenských základen. V poslední dekádě došlo k jejich obnovení⁷ a nadále tak mohou sloužit jako základ francouzským operacím v Africe.

Velmi často probíhá neokoloniální kontrola skrze ekonomická a monetární opatření. Ve finančním odvětví lze spatřovat kontrolující a podmíněné půjčky nebo granty od světových finančních institucí jako jsou Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond či od samotného neokoloniálního státu. Setkáme se tak i s označením neokolonialismu jako ekonomického imperialismu. Afrika je stále velmi důležitá pro Francii nejen politicky, ale také ekonomicky, a to i když už představuje pouze 3 % francouzských exportů (Carmody 2016: 27). Do Afriky se dostávají i jiní světoví hráči, kteří zde chtějí budovat nové ekonomické vztahy, mezi nimi zejména Spojené státy nebo Čína. I proto je Afrika ekonomicky důležitým kontinentem, jedná

⁷ K uzavření vojenských dohod nové generace mezi Paříží a africkými státy došlo v Togu, Kamerunu, Gabonu a SAR v roce 2009. Dále má Paříž novou dohodu i s Komorami (2010), Džibuti (2011), Senegalem (2012), Pobřežím Slonoviny (2013), Guineou a Mali (2014).

se o rozvíjející se trh s velkým investičním potenciálem. Jelikož takto může být narušena francouzská tradiční sféra vlivu, je pro Francii důležité se udržet jako silný aktér v regionu (Farhaoui 2013). Ekonomika je významným mechanismem kontroly, a tak snaha udržet si sféru vlivu prochází z velké části skrze ni.

Za jeden z nejvýraznějších ekonomických nástrojů francouzského neokolonialismu lze považovat zónu franku, která po druhé světové válce vznikla v západní a střední Africe. Dohromady 14 afrických zemí stále používá měnu, která je navázaná na měnu francouzskou, a i když v Africe fungují dvě centrální banky, které formálně spravují měnu, Francie má veto ve výkonné radě obou těchto bank a stabilitu CFA franku zajišťuje Centrální banka v Paříži (Yates 2018a). Francie tak fakticky řídí monetární politiky svých bývalých kolonií do dnešních dní a země, jež jsou členy zóny franku nemají měnovou suverenitu.

Předkládaná práce bude pracovat s definicí neokolonialismu vycházející z výše zmíněné literatury a prací rozličných autorů. O neokolonialismu tedy můžeme říci, že je to způsob, jak popsat nerovný vztah mezi dvěma státními subjekty (často se jedná o bývalé kolonie a kolonizátory). Silnější, tedy neokoloniální stát udržuje jejich vztah záměrně nerovný ve svůj prospěch. Používá k tomu nepřímé a často skryté mechanismy, a to ve všech sférách, ve kterých podřízený stát má být formálně suverénní.

První kapitola definovala ústřední pojmy práce. Abychom si mohli definovat neokolonialismus a posléze se v dalších kapitolách věnovat i neokoloniální vojenské intervenci, bylo nutné si nejprve představit kolonialismus. Zároveň kapitola zařadila práci v rámci teorie mezinárodních vztahů do myšlenkového proudu postkolonialismu, který nahlíží na mezinárodní systém z pohledu dříve umenšovaných částí světa. Celkově tato kapitola ukázala rozdíl mezi přímou závislostí z období kolonialismu, a nepřímou neokoloniální závislostí států s jejíž formou se setkáváme dnes. Důležitou součástí kapitoly byla identifikace oblastí, ve kterých se můžeme setkat s neokolonialismem. Jednou z nich, pro tuto práci klíčovou, je oblast vojenská jejíž integrální součástí jsou vojenské intervence.

2. Teoretická východiska

Následující část práce přiblíží teorii intervencí a definici vojenské intervence, která je hlavním objektem zkoumání této práce. Kapitola nejdříve nastíní obecnou teorii stojící za intervencemi a vojenskými intervencemi. Bude se věnovat typologii vojenských intervencí a jejich proměnám v čase. Ve druhé části kapitoly se konkrétněji podíváme na novější koncepty vojenských intervencí v rámci globální války proti terorismu a konceptu *responsibility to protect* (R2P) v rámci humanitárních intervencí. Tato kapitola celkově shrne dosavadní bádání v oblasti vojenských intervencí, které dále v práci následně doplníme o koncept nekoloniální intervence.

2.1. Intervence a vojenské intervence

Intervence, fenomén starý jako státy samy, se i v dnešním světě globální politiky řadí mezi zásadní záležitosti. Na jedné straně se jedná o zahraničněpolitický nástroj, který může být rutinně využíván státy k tomu, aby nastolily pořádek a stabilitu v zahraničí a transformovaly zde občanský řád či režim. Na straně druhé intervence jako nástroj může vyvolat, a často vyvolává, veřejnou debatu o státní suverenitě v obou zúčastněných státech, tj. intervenujícím i v tom, kam intervence směřuje. Hlavní otázkou bývá, zda je intervence nutná a jaký je její vztah k dalším nástrojům nátlaku jako jsou sankce či samotná válka. Jelikož velké mezistátní války už z mezinárodních vztahů téměř vymizely (viz Roser 2016) a efektivita ekonomických sankcí je diskutabilní, vojenská intervence je v současnosti pravděpodobně nejčastější použití síly, které státy nasazují (Hermann, Kegley 2001: 237). Vojenské intervence na mezinárodní scéně převládají, což je nezbytně staví do popředí zájmu v oblasti bezpečnosti.

Vojenské intervence stejně jako jiné koncepty prošly určitým historickým vývojem. V 19. století, v době imperiálních mocností, se mezi mocnostmi respektovala politika neintervence. Státy intervenovaly jen v rámci vztahu centrum-periferie, tedy ve svých koloniích, a to většinou za účelem udržení pořádku a stability. Během studené války proti sobě stály dvě supervelmoci, které udržovaly svět v bipolárním rozložení. Obě strany braly intervenci jako způsob, jak rozšířit svůj vliv a udržet rovnováhu mezi oběma bloky. Když studená válka skončila, stala se vojenská intervence běžnou praxí státních politik a jako nástroj ji převzaly i mezinárodní organizace, které je zařadily mezi své kompetence. (Lawson, Tardelli 2013)

Konec studené války je proto v literatuře označován jako přelom i pro vojenské intervence, neboť se změnila jejich forma i funkce. Zatímco během studené války převažovaly unilaterální intervence pro zajištění vlastních zájmů, po jejím skončení se téměř polovina vojenských

intervencí vykonala multilaterálně, hlavně skrze mezinárodní organizace (Talentino 2005: 20). Vojenské intervence, které proběhly po konci studené války, dle Williama J. Lahnemana (2004: 13) sdílejí tři charakteristiky. Dochází k nim, ve většině případů, z netradičních důvodů jako je například potírání genocidy a etnických čistek, humanitární asistence, zastavení zneužívání lidských práv nebo znovuustanovení demokraticky zvolené vlády. Tradičně naopak státy pouze hájily své vlastní zájmy. Druhou charakteristikou jsou mandáty OSN, které intervenující státy začaly vyhledávat a posledním znakem je, že intervence má daný časový rámec na dobu určitou. Vojenské intervence po konci studené války tak plní jinou funkci než tradiční unilaterální intervence z dřívější doby a naplňují tak spíše idealistický pohled.

Teoretický přístup, který tradiční intervence vysvětluje je realismus. Realisté věří, že státy by buď intervenovat neměly, a pokud ano, tak jen za předpokladu, že tím chrání vlastní bezpečnosti, zájmy a prostou existenci (Hoffman 1996; Moravcsik, Legro 1999; Wheeler, Bellamy 2005). V realismu je jasným motivem bezpečnosti chování států, a tedy i motivem pro intervence. Státy hlavně hájí své vlastní zájmy, a podnětem pro intervenci je nejistota a strach, jelikož systém je založen na státech snažících se získat moc, aby zajistily vlastní přežití (Burgess 2019; Norheim-Martinsen 2015). V tomto kontextu velmoci přemýšlí strategicky a udržují vlastní bezpečnost tím, že předchází konfliktům. Například se snaží blokovat migraci na vlastní území, bojují proti teroristické aktivitě či vzniku zbraní hromadného ničení, nebo chrání své vojenské základny, občany či ambasády v zahraničí (Gegout 2019: 264-270). Tradiční unilaterální intervence může být vysvětlena realismem, je totiž založena na strategii v jejímž rámci si stát chce zlepšit svoji pozici v mezinárodním systému. Do jisté míry mohou být i moderní intervence založené na logice realismu: státy se stále snaží si zajišťovat vlastní bezpečnost, nicméně prostředí se změnilo a s ním i přístup k intervencím. Intervence jsou dnes běžnější než před rokem 1989 a podílí se na nich více aktérů, kteří operují skrze mezinárodní organizace.

Dle Frederica S. Pearsona a Roberta A. Baumanna (1988) mohou intervence mít různé cíle, které se vzájemně mohou i překrývat, tedy intervence nemusí plnit pouze jeden cíl, ale i několik najednou. Mezi hlavní cíle intervencí nejčastěji patří pokus o ovlivnění domácí politiky jiného státu a zamezení eskalujícího konfliktu. Dále se může jednat o intervenci s cílem poskytnout ochranu části společnosti či minoritě nebo evakuaci vlastních občanů či občanů třetích zemí z rizikových oblastí. Často je také cílem prosadit vlastní ekonomické, strategické, vojenské či diplomatické zájmy nebo rozložení sil v daném regionu. Intervencí se státy samozřejmě snaží i získat území či šířit ideologické zájmy. Cílů intervence může být mnoho, musíme mít také na

paměti a rozlišovat mezi těmi, které jsou deklarované a těmi, které jsou skutečné. Existuje mnoho způsobů, jak státy mohou pomocí intervence svých cílů dosáhnout.

Fenomén intervence můžeme obecně definovat jako jakýkoliv zásah do záležitostí někoho jiného, v našem kontextu do záležitostí jiných států, který může být v rámci globalizace vztažen na mezinárodní interakce v oblastech kultury, ekonomiky i politiky. Zahraniční vojenská intervence je podkategorií obecného vměšování se do vnitřních záležitostí jiného státu či států. Tou nejzákladnější definicí vojenské intervence je „...*pohyb vojsk nebo vojenské síly jednoho státu přes hranice jiného nezávislého státu, nebo akce již umístěných vojsk intervenující země v cílové zemi*“ (Pearson 1974: 261). Hedley Bull (1984) k této definici přidává prvek nátlaku či násilnosti (*coercion*). Dle něho je vojenská intervence násilná, tedy s použitím vojenské síly při vměšování do sféry nebo jurisdikce jiného suverénního státu. Bull používá k definici také slovo diktátorská, což jinak znamená bez souhlasu cílového státu či jeho části. Faktor nátlaku berou v potaz i další autoři (MacFarlane 1984; Rosenau 1969), pro které je intervence nátlakovým vojenským zapojením ve vnitrostátním, občanském či regionálním konfliktu, která má za cíl měnit vnitřní politické výstupy cílového státu/regionu. Intervence může být prováděna aktéry z regionu i mimo něj, může mít unilaterální či multilaterální vedení a používat vojenské síly intervenujícího státu nebo jiného aktéra jednajícího jménem intervenujícího státu. Koncept intervence tak může obsahovat bojové střety, ale také může proběhnout bez relativního odporu cílového státu a k boji dojít nemusí (Pearson, Baumann 1988). O vojenské intervenci tedy můžeme říci, že se jedná o násilnou formu vměšování se do vnitřních záležitostí jiného suverénního státu, která probíhá pomocí vojenské síly jiného aktéra či aktérů.

Někdy se ale můžeme setkat i s vojenskou intervencí, která proběhla se souhlasem cílového státu či dokonce na jeho pozvání. Taková intervence by tedy neodpovídala definici uvedené výše. V tom případě je nutné dále zkoumat, kdo z politických aktérů k intervenci vyzval či s ní souhlasil. Pokud se jedná o vládu, je na místě ptát se, zda byla legitimní. Pokud například vláda nemá kontrolu nad celým územím státu a/nebo nereprezentuje všechny segmenty společnosti, není legitimní. V některých případech dochází k situaci, kdy o intervenci požádá vláda prozatímní, která nebyla demokraticky zvolena, tím pádem není zcela legitimní. (McNulty 1999) Pokud tedy o intervenci žádá, nebo s ní souhlasí nelegitimní vláda, stále se jedná o intervenci násilnou. To potvrzuje i Catherine Gegout (2017: 30), která tvrdí, že i zásah na pozvání nebo se souhlasem byl měl být považován za vojenskou intervenci, jelikož i tak může změnit vnitřní politické výstupy jiného suverénního státu. Zde je také vhodné zmínit i důležitost vztahu mezi státem, který intervenuje a cílovým státem. Existují vojenské intervence, které se

konaly na základě existujících smluv či dohod o spolupráci. Opět je na místě zkoumat její hodnotu. Jedná-li se o klientský stát vůči intervenujícímu státu či dohodu podepsal autoritářský vládce, jen těžko ji může považovat za legitimní základ pro vojenský zásah (McNulty 1999). Souhlas s intervencí je dnes právě spíše záležitostí legitimacy než legality. Nestačí, aby byla vojenská intervence legální dle mezinárodního práva, musí být také legitimní v očích jak politických elit, tak segmentů společnosti v cílovém státě či regionu (Norheim-Martinsen 2015: 25).

S „nelegálními“ intervencemi se setkáme už jen málo. V drtivé většině vojenským intervencím legalitu poskytuje mandát mezinárodní organizace, která vyjadřuje podporu mezinárodní komunity. Jedná se téměř vždy o mandát OSN a intervence bez něj jsou výjimečné⁸. V minulosti mohly být vojenské intervence spíše mimořádnou událostí nebo byly dokonce považovány za tabu. V současnosti se ale pohybujeme v prostředí, kde existují normativní základy, které vojenskou intervenci, jak legalizují, tak legitimizují (Talentino 2002). Děje se tak právě skrze mezinárodní organizace v čele s OSN. To ovšem neznamená, že tyto normativní základy jsou nastaveny spravedlivě a reflektují současný svět. Pro George Lawsons a Luca Tardelli (2013) jsou vojenské intervence důkazem toho, že i když jsou státy *de iure* suverénní, stále si nejsou *de facto* rovny. Dříve měly velmoci právo intervenovat jednoduše díky tomu, že byly velmocemi. Toto „právo“ si s sebou ale přenáší i nadále, a to i když už velmocemi nejsou, stále se s nimi váže velmocenský status. RB OSN je toho dobrou ukázkou. Křeslo zde mají bývalé supervelmoci a bývalé koloniální velmoci. Rozhodnutí, která RB OSN přijímá jsou tak nutně stále obětmi hierarchie. Nově vznikající mocnosti⁹, jejichž pozice v mezinárodním systému není nijak reflektována v rozhodování RB OSN, zastávají spíše proti intervenční přístup. Zde tedy záleží na interpretaci, zda můžeme rozhodnutí takto nastavené instituce považovat za legitimní či dokonce legální.

Dále je také důležité zmínit, že mimo přímých vojenských intervencí se můžeme setkat i s nepřímými. Přímá vojenská intervence je zapojení vojenských sil jednoho státu či skupiny států na území jiného suverénního státu. Na druhé straně nepřímá vojenská intervence v sobě skrývá různé prvky, které stejně jako přímá vojenská intervence mohou ovlivňovat vnitřní politické procesy jiného státu.

⁸ Intervence bez mandátu OSN jsou dnes sice výjimkou, ale přesto jejich příklady najdeme. Jednalo se například o intervenci Spojeného království v Sierra Leone v roce 2001. Také operace NATO v Kosovu roku 1999 nebyla podpořena mandátem OSN.

⁹ Nově vznikající mocnosti (neboli *Emerging Powers*) jsou například členové BRICS nebo G20.

Tabulka č. 1 – Přehled typologie vojenských intervencí

Typ intervence	Podoba intervence	Autor
Vojenské intervence během Studené války	Unilaterální, probíhající z centra do periferie (kolonie).	Talentino 2005
	Tradiční důvody – státy hájí své zájmy	
Vojenské intervence po skončení Studené války	Multilaterální, probíhající skrze mezinárodní organizace a jimi svěřené mandáty.	
	Netradiční důvody (potírání genocidy, etnických čistek, humanitární asistence, prosazování lidských práv a demokracie)	
Násilná a diktátorská intervence	Použití vojenské síly bez souhlasu cílového státu.	Bull 1984
Nátlaková vojenská intervence	Vojenské zapojení v konfliktu s cílem měnit vnitřní politické výstupy.	MacFarlane 1984 Rosenau 1969
Vojenská intervence se souhlasem/na pozvání cílového státu	Vojenský zásah, který by mohl být považován za nenásilný. Je ale nutné zkoumat legitimitu pozvání či souhlasu s takovým vojenským zásahem.	McNulty 1999 Gegout 2017
Realistická vojenská intervence	Má politický charakter a jejich původcem je jeden suverénní stát, který vůči jinému státu prosazuje svoji vůli (tradiční důvody)	Hoffman 1996 Moravcsik, Legro 1999 Wheeler, Bellamy 2005
Idealistická vojenská intervence	Východiskem pro intervenci je společenství států a dochází k ní z netradičních důvodů.	Lahneman 2004
Legální vojenská intervence	Intervence s mandátem mezinárodní organizace, většinou se jedná o mandát OSN.	Talentino 2002
Legitimní vojenská intervence	Intervence je správným řešením situace v očích politických elit, ale také všech segmentů společnosti cílového státu.	Norheim-Martinsen 2015
Přímá vojenská intervence	Zapojení vojenských sil jednoho státu či skupiny států na území jiného suverénního státu.	Gegout 2017
Nepřímá vojenská intervence	Ovlivňují výstupy v cílovém státě jinými způsoby než přímým vojenským zapojením (provoz vojenských základů, prodej zbraní, trénink místních vojenských jednotek nebo jejich logistická podpora).	

Zdroj: vlastní zpracování.

Jako příklady uvádí Catherine Gegout (2017: 30) vznik a provoz vojenských základen v zahraničí, obchodování se zbraněmi nebo financování, vojenská logistická podpora a trénink vojenských regionálních jednotek, mezinárodních jednotek nebo národních vojsk jiného státu. Rozličné typy vojenských intervencí jsou pro větší přehlednost shrnuty v tabulce č. 1. Tabulka nastiňuje vývoj vojenských intervencí v průběhu času a také jejich jednotlivé aspekty, na které autoři upozorňují při jejich studiu. Tabulka také uvádí zmiňované pohledy na intervence skrze teoretické školy mezinárodních vztahů, realismus a idealismus, na který naváže následující podkapitola.

2.2. Koncept humanitární intervence a intervence jako součást války proti terorismu

Analýza intervencí v průběhu historie naznačuje jejich proměnu. Ke změně došlo i ve způsobu ospravedlňování intervencí a také v pojetí suverenity a státnosti. V 90. letech se objevuje nový typ tzv. humanitární intervence, která je typická pro poslední dekády. Humanitární intervence je aspektem liberální intervence, jejímž cílem je šířit liberální světový řád, konkrétně propagovat mír a demokracii v těch částech světa, kde se režimy vyvíjí jiným směrem. Humanitární intervence má za cíl specificky předcházet zločinům proti lidskosti a porušování lidských práv (Wheeler 2000; Finnemore 2003; Welsh 2004).

Humanitární intervence znamená proaktivní politiku jménem ohrožených lidí obsahující násilné použití vojenské síly či dokonce vedoucí k válce. Znamená posouvání agendy lidských práv dále než k občasným sankcím za jejich porušení (Coker 2001: 149). Stále se jedná o intervenci do vnitřních záležitostí jiného státu, často bez souhlasu tamní vlády, která bývá pachatelem zločinů, proti kterým intervence zasahuje. Ve středu zájmu jsou však vždy humanitární cíle a vojenská síla se používá pouze k dosažení daných humanitárních cílů. Tyto charakteristiky odlišují humanitární intervenci od většiny nenásilných peacekeepingových¹⁰ operací OSN, které probíhaly po roce 1945 (Cottey 2008). Pro potřeby práce používáme definici dle J. L. Holzgrefeho (2003: 18) a humanitární intervence je tedy: „...*hrozba použití síly nebo použití síly mířící přes hranice státu, provedená jiným státem (nebo skupinou států), zaměřená na prevenci nebo ukončení rozsáhlého a závažného porušování základních lidských*

¹⁰ Práce bude využívat původní anglický výraz *peacekeeping* z čistě praktického hlediska. Termín můžeme přeložit do češtiny jako operace na vytvoření podmínek, které přispívají k míru.

právně jednotlivců jiných než jeho vlastních občanů bez souhlasu státu, na jehož území síla je aplikována.“

I v případě, že cílem intervence jsou humanitární záležitosti, stále se jedná o zásah na půdě jiného suverénního státu. Může být tedy ospravedlnitelná jen za předpokladu, že se opravdu provádí na ochranu práv subjektů opresivní síly a je kolektivně autorizovaná mezinárodní komunitou skrze mezinárodní organizaci, má tedy mandát OSN (McNulty 1999). Dle Catherine Gegout (2017: 32) může být intervence humanitární pouze když primárním motivem pro intervenci je skutečně humanitarismus, nikoliv politické, ekonomické či strategické zájmy nebo prestiž intervenujícího. Jako příklad uvádí intervenci v Iráku roku 1991 nebo v Kosovu v roce 1999, kde skutečným motivem byla opravdu humanitární asistence, jelikož docházelo ke zvěrstvům ve velkém měřítku a intervenující státy neměly na místě výrazné vlastní zájmy.

Intervence do Iráku v roce 1991, v rámci války v Perském zálivu, stanovila precedent úspěšné a legitimní vojenské intervence. Měla jasné humanitární cíle a pod vedením USA se k ní připojily i jiné státy (Recchia 2020). Precedent tak způsobil, že liberální demokracie už nadále nechtějí intervenovat samy, ale preferují multilaterální přístup. Multilateralismus začíná být favorizovaným přístupem z několika důvodů. Státy pomocí multilaterální spolupráce sdílejí zátěž operace, a to jak finanční, tak personální. Multilateralismus ale také poskytuje vyšší legitimitu a v případě, že operace není úspěšná státy sdílí i důsledky (Tardy 2020). Multilaterální spolupráce na vojenských operacích nejčastěji vzniká na půdě mezinárodních institucí, nicméně například autorizace OSN automaticky neznamená, že intervence bude skutečně multilaterální. Abychom dokázali rozlišit mezi unilaterální a multilaterální intervencí Sarah Kreps (2008) přichází s kritérii měření multilateralismu. Jde o poměr rozsahu vojenských jednotek všech účastníků vůči hlavnímu přispěvateli a povaha rozhodování a struktura vedení intervence. Všechny intervence, které tedy považujeme za unilaterální jsou takové, jejichž intervenující síly nejsou spojeny pod jedno vedení, ale operují nezávisle, a to i v případě, že deklarují multilaterální spolupráci.

V 90. letech jsme mohli sledovat jasnou změnu přístupu k vojenským intervencím, a to jak v jejich formě, kdy se objevuje humanitární intervence, tak v jejich provedení, kde převažuje multilateralismus. S počátkem tisíciletí se však kontext intervencí opět mění. Zlomovým bodem jsou nyní útoky 9. září 2001 (9/11) v New Yorku a následné vyhlášení globální války

proti terorismu¹¹. S válkou proti terorismu se objevuje nová definice suverenity států, která v rámci některých protiteroristických opatření musí ustupovat stranou.

V rámci boje proti terorismu dochází i k posílení konceptu humanitárních intervencí. Ten čelil kritice kvůli nezdařeným operacím v průběhu od 90. let, kdy mezinárodní společenství váhalo zasáhnout do konfliktu¹², i když vykazoval jasné známky hrubého porušení lidských práv (viz Schmidt 2018: kap. 2). Následně proto OSN přijala rezoluci 1674¹³, dle níž jsou státy zodpovědné za ochranu občanů před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami nebo zločinům proti lidskosti. Tato rezoluce umožnila mezinárodnímu společenství intervenovat skrze autorizaci RB OSN do zemí, kde vláda selhala a nenaplnila svoji odpovědnost chránit. Rezoluci 1674 se také jinak říká *responsibility to protect* (R2P). Znamená to, že státy mají zodpovědnost chránit své obyvatele před porušováním lidských práv a mezinárodní komunita má naopak zodpovědnost státům asistovat v plnění tohoto úkolu a reagovat včas, pokud stát selže (Staunton 2018).

Nová paradigmata, jako válka proti terorismu nebo R2P, způsobila změnu ve vnímání státní suverenity. Stát, který není schopen či ochoten naplnit své povinnosti vůči občanům, přichází o svoje právo na suverénnost ve smyslu teritoria a populace a pozbývá osvobození od intervence zvenku (Schmidt 2018: 28). Historie vojenských intervencí v posledních dvou dekáдах, které probíhají po 9/11 nám ukazuje, že důvody, motivace, a i spolupráce se v každém jednom případě liší. Ačkoliv se mezinárodní komunita jednomyslně shodla v případě nutnosti intervence do Afganistánu (2001), měla hluboké rozepře v případě intervence do Iráku (2003), nebo se někteří členové zdrželi rozhodování jako v případě Libye (2011). Můžeme vidět i návrat k unilateralitě v případě francouzské intervence v Mali (2013). (Foucher 2014) V přístupu k R2P se objevují rozdíly založené na odlišné interpretaci nebezpečí v rámci války proti terorismu a s ní spojenou nutností intervenovat. Sledujeme ohýbání a přizpůsobování těchto konceptů v režii různých států, což nás musí vést k otázce, zdali se státy opět nevrací k zabezpečení hlavně vlastních zájmů a nová paradigmata jako je R2P nebo globální válka proti

¹¹ Globální válka proti terorismu je termín používaný k popisu mezinárodní protiteroristické kampaně, vedené USA, která byla spuštěna jako odpověď na teroristické útoky 11. září 2001 (9/11). Vojenský rozměr kampaně zahrnuje války v Afganistánu a Iráku, ale i další operace jinde po světě. Celosvětově také obsahuje rozsáhlé programy vojenské spolupráce a zvyšování vojenských výdajů. Kampaň má dalekosáhlé důsledky pro světovou bezpečnost, lidská práva a mezinárodní právo. (Chowdhary, Das 2019)

¹² Mluvíme například o případu genocidy ve Rwandě (1994), občanská válka v Libérii (do 2003), nebo konflikt v Darfuru v Súdánu, který začal v roce 2003.

¹³ V plném znění se jedná o rezoluci S/RES/1674 z roku 2006. (OSN 2006)

terorismu neslouží pouze jako příhodné krytí. Nabízí se otázka, zda opět realismus národních států nevystřídal chvilkový liberalismus multilaterální kooperace 90. let.

V případě vojenských intervencí v Africe se realismus jeví jako nejvhodnější přístup, jak porozumět i vojenským intervencím pod evropským vedením na tomto kontinentu. Je důležité zdůraznit, že evropské intervence neboli intervence pod záštitou EU, jsou fakticky vojenské operace pod vedením Francie, které většinou probíhají v jejích bývalých koloniích. Realistický přístup je v tomto případě vhodné doplnit o koncept neokolonialismu (viz Diallo 2018), který upřesňuje francouzské zájmy.

I Catherine Gegout (2019: 265-270) dodává, že zkoumat intervence v Africe perspektivou neokolonialismu je na místě. Příkládá hypotézu, která tvrdí, že pokud má stát koloniální minulost v daném africkém státě a jedná jako nekoloniální mocnost, je pravděpodobné, že v daném státě bude intervenovat. Naopak bez koloniální minulosti není pravděpodobné, že by v daném státě intervenovali další evropští aktéři, zejména pokud se jedná o sféru vlivu bývalé koloniální velmoci. Nedílnou součástí neokolonialismu je eurocentrismus¹⁴, což právě vede ke dvěma výše zmíněným přístupům. Výsledkem je buď nečinnost a malý zájem o problémy lidí v regionu konfliktu, což vede k politice nezasahování. Ve druhém případě tato kombinace vyprodukuje intervenci, která je paternalistická a blahosklonná, jelikož nepovažuje africké lídry za sobě rovné partnery¹⁵. Pro vysvětlení francouzských vojenských intervencí v Africe je tedy nutné spojit přístup realismu s konceptem neokolonialismu.

Druhá kapitola nastínila teoretická východiska vojenských intervencí a také novodobějších konceptů humanitární intervence a vojenských intervencí v rámci války proti terorismu. Věnovali jsme se shrnutí typologie vojenských intervencí a jejich vývojem skrze historická období. Kapitola jasně ukázala, že dosavadní koncepty nejsou schopny uspokojivě vysvětlit některé formy vojenských intervencí. Práce proto navrhuje realistické nahlížení na intervence propojit s konceptem neokolonialismu.

¹⁴ Eurocentrismus popisuje obecnou perspektivu na svět či kulturní fenomén, která pohlíží na historii a kulturu nezápadních společností z evropské nebo Západní perspektivy. Západ se považuje za univerzální příklad, a předpokládá nadřazenost evropských (Západních) kulturních a jiných hodnot nad hodnotami mimoevropských společností. (Pokhrel 2011)

¹⁵ Zde je užitečné například zmínit proslov bývalého prezidenta Nikolase Sarkozyho, který v roce 2007 pronesl, že: „...kolonizace nemůže za všechny africké problémy...Afričané sami musí za některé přijmout zodpovědnost, jelikož ještě „nevstoupili do historie“, ale žijí v minulosti“ (Sarkozy 2007). Ze Sarkozyho slov je jasné, že o svých afrických protějšcích přemýšlí zjednodušené a z eurocentristického pohledu. V průběhu proslovu měl Sarkozy ještě další rasistické poznámky a byl kritizován za to, že Afričany poučuje o sobě samých.

3. Proměny francouzského intervencionismu v Africe

Pro bližší pochopení francouzské působnosti v Africe a tím pádem i logiky, která se schovává za vojenskými intervencemi v Mali a SAR, které jsou hlavním předmětem zkoumání práce, je klíčové si představit i dynamiku francouzského intervencionismu na africkém kontinentu. V následujících analytických kapitolách tak budeme schopni zasadit případové studie dvou posledních vojenských intervencí do kontextu. Francie k dnešnímu dni zůstává jednou z nejvíce intervencionistických zemí na světě. Jen poslední dekáda byla svědkem pěti velkých francouzských vojenských intervencí v Africe – 2011 v Libyi a Pobřeží Slonoviny, 2013 v SAR a v Mali, na kterou v roce 2014 navázala rozsáhlá operace Barkhane v širším Sahelu¹⁶, ve které je na počátku roku 2020 zapojeno více než 5100 vojáků (Ministère des Armées 2020).

Následující část nastíní francouzský intervencionismus v průběhu času. Nejdříve představíme problematiku intervencionismu v literatuře, přičemž se zaměříme na různé perspektivy a přístupy nahlízející na vojenské intervence. Posléze se přesuneme k historickým obdobím a jako první se podíváme na období studené války, kdy se pokládají základy francouzské přítomnosti na africkém kontinentu. Posléze na období 90. let, kdy francouzský přístup prochází důležitými změnami, které posléze do určité míry mizí a přichází jakýsi nový či obnovený francouzský intervencionismus, jehož součástí jsou i zkoumané intervence v Mali a SAR. Kapitola je rozdělena do tří časových období, která odpovídají proměnám francouzského intervencionismu. Vývoj francouzského intervencionismu nám umožní snáze pochopit jeho proměny v čase a posléze i vztah k intervenci v Mali a SAR. Mimo historického vývoje francouzského intervencionismu, kapitola zároveň demonstuje i vytvořenou *path dependence*, která učinila dekolonizaci francouzského přístupu k Africe složitou. Pomocí třetí kapitoly identifikujeme oblasti, jež je nutné vzít při hodnocení vojenské intervence v potaz. Na základě těchto poznatků z literatury následně vznikne i koncept neokoloniální vojenské intervence, který budeme dále používat v analytické části.

3.1. Období 1960-1994

Od dob dekolonizace se obecně Francie snaží si stále udržet svoji oblast vlivu v Africe a vytvořit silné neokoloniální vazby. Poskytuje politickou, vojenskou a finanční podporu slabým africkým představitelům výměnou za podíl na vnitrostátním rozhodování a další výhody.

¹⁶ Jako Sahel se označuje územní pás vedoucí od západu k východu Afriky lemující jižní okraj Sahary. Pokrývá části území v Mauritánii, Senegal, Mali, Burkině Faso, Nigeru, Čadu, Súdánu a Etiopii.

Jednalo se například o outsourcing obranné či monetární politiky ve prospěch Francie, garance přístupu k nerostnému bohatství či podpora francouzských stanovisek na půdě mezinárodních institucí (Recchia 2020). Základní strukturu pro nekoloniální vztahy Francie a *Francafrigue* pak nastavilo období 1960-1994.

Období od zisku nezávislosti francouzských kolonií až do počátku 90. let, je charakterizováno unilateralismem ve francouzských vojenských intervencích. Ty bylo možné provádět velmi snadno díky předsunutým vojskům francouzské armády v Africe a jejich připravenosti kdykoliv intervenovat (Chafer, Cumming, van der Velde 2020). Předsunutá vojska zde fungují díky jednomu z pilířů francouzského post-koloniálního systému, což je série bilaterálních obranných a vojenských dohod o spolupráci¹⁷ podepsaných během 60. let, které zaručují legálnost intervencí. Je v nich zavedena vojenská přítomnost francouzských vojsk na africké půdě. Další tři desítky zemí subsaharské Afriky podepsalo s Paříží technické vojenské dohody, jež zajišťovaly přítomnost francouzských vojenských poradců, trénink a vybavení v afrických armádách. Celý systém dohod se stal legálním podkladem pro rozložitou vojenskou strukturu v Africe.

Za tři dekády vykonala Francie přibližně jednu vojenskou intervenci ročně, proto si také vysloužila pověst *gendarme de l'Afrique*¹⁸. Jednalo se primárně o intervence s cílem udržet u moci slabé spřátelené lídry proti domácí opozici¹⁹. Nebo naopak sloužily k odstranění protifrancouzských lídrů. Během studené války měla na francouzské intervence také vliv politika antikomunismu. V rámci této politiky probíhala ochrana bývalých kolonií před šířením komunismu. Francie tak někdy udržovala u moci diktátory jen proto, že byli antikomunističtí²⁰. Případně dle Powella (2017) používala antikomunistický narativ proto, aby ochránila spojence před opozicí. Nově nezávislé státy se rychle proměnily na místa, kde probíhaly zástupné války mezi USA a Sovětským svazem. Francie jako součást Západního bloku působila jako prodloužená ruka USA ve frankofonní Africe. Přesto se Francie snažila být třetím pólem v bipolárním světě studené války. Mezinárodní společenství na Západě tuto posílenou pozici

¹⁷ Francie podepsala osm samostatných dohod na jejichž základě vznikly vojenské základy. S Francií tyto dohody podepsaly následující státy: Kamerun, SAR, Komory, Džibuti, Gabon, Pobřeží Slonoviny, Senegal a Togo. (Yates 2018a)

¹⁸ Výraz *gendarme de l'Afrique* lze přeložit do češtiny jako četník Afriky.

¹⁹ Gegout (2017: 140) připomíná, že historicky Francie spolupracovala s mnoha africkými diktátory. Například: Idriss Déby (Čad), Paul Biya (Kamerunu), Blaise Compaoré (Burkina Faso), nebo Denis Sassou Nguesso (Kongo).

²⁰ Například diktátor Mobutu Sese Seko v Zaire (dnes Demokratická republika Kongo) byl důležitý francouzský spojenec. A v rámci narativu antikomunismu ho Francie udržovala u moci.

Paříže jako garanta bezpečnosti Afriky navíc podporovalo, jelikož se jednalo o prevenci pronikání sovětské moci.

Velmi důležitou postavou francouzské zahraniční politiky v tomto období byl Jacques Foccart, hlavní poradce prezidenta de Gaulla, a později i Georsese Pompidoua, pro africké záležitosti. Jacques Foccart je považován za budovatele francouzského *pré carré*. Foccart byl odpovědný za implementaci kooperačních dohod, zajišťoval chod sítě spřátelených zemí tak, aby Francie držela dominantní pozici a měla přístup ke strategickým surovinám a domácímu trhu afrických zemí. Foccart vedl veškeré operace směřující do Afriky po 16 let. Armáda byla v té době považována za nástroj, který následně povede k politickému řešení (Vallin 2015).

V průběhu 80. let sledujeme stoupající počet opozičních hnutí proti africkým lídrům, kteří udržovali blízké vztahy s Francií. Paříž tedy přehodnocuje svůj přístup a snaží se ve svém *pré carré* udržet co nejvyšší míru stability. Minimálně od této doby existuje ve francouzské zahraniční politice myšlenka, že je nutné předejít přelívání nestability v regionu a je tedy žádoucí zasáhnout včas a odstranit její zdroje (Recchia 2020). Přesto 80. léta značí do jisté míry francouzské odcházení z Afriky. Jedná se o ztrácení vlivu i v kontextu liberalizace trhu, kdy Francie musela vyžadovat stejné podmínky pro rozvojovou pomoc jako Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond. I ekonomický význam Afriky pro Francii mírně klesá (Profant 2010). Nicméně tato změna v přístupu neznamena, že francouzské zapojení v Africe je u konce, pouze se velmi mění.

Vojenské intervence byly po většinu druhé poloviny 20. století vykonávány dle francouzské interpretace bezpečnosti. Šlo tedy hlavně o ochranu spřátelené hlavy státu, před hrozbou opozice, která by následně ohrozila stabilitu celého režimu. Francouzské jednání bylo výhradně unilaterální. Armády všech frankofonních států *pré carré* byly nahrazeny armádou francouzskou a veškerá podpora armádám v Africe byla nastavena tak, aby nadále udržovala závislost na francouzské armádě. (Chafer, Cumming, van der Velde 2020) Kritický moment²¹, kdy byla Francie nucena přehodnotit svůj přístup k vojenským intervencím a celkově svůj přístup k *Francafrique*, představuje rok 1994 a genocida ve Rwandě.

Rwandská genocida označuje masové vraždění etnika Tutsiů, Twa a také umírněných Hutů. Francie byla klíčovým podporovatelem režimu prezidenta Juvenala Habyarimany, jež favorizoval etnikum Hutu, a který se právě masového vraždění dopouštěl a nese za genocidu

²¹ Kritický moment, v originále *critical juncture*, je pojem v literatuře označován jako relativně krátký časový úsek, kdy existuje podstatně zvýšená pravděpodobnost, že volba aktérů ovlivní výsledek jejich zájmu. Aktér si zvolí jednu z možností, a ta následně ovlivní jeho veškeré výstupy. (Capoccia, Kelemen 2007: 348)

odpovědnost. Mezi lety 1990-94 ve Rwandě²² probíhala francouzská vojenská podpůrná operace *Noroît*, která podporovala rwandskou vládu proti vnějším hrozbám, hlavně proti silám etnika Tutsi útočícího ze sousední Ugandy. Paříž doufala, že ve rwandském konfliktu dojde k vyjednávání, nicméně krajně podcenila sílu kmenové nenávisti, která byla ve Rwandě přítomná. (Vallin 2015)

Situace se zhoršovala a v říjnu 1993 Francie tlačila na vznik asistenční mise OSN a sama své jednotky ze Rwandy stáhla. Také mezinárodní společenství se situací odmítlo zabývat, což otevřelo prostor pro masové zabíjení. Trvalo až do června následujícího roku, než opět Francie spustila operaci *Turquoise* se souhlasem RB OSN. Francouzské jednotky měly vytvořit tzv. bezpečnou humanitární zónu, což se nepovedlo a operace spíše ještě více podnítila násilí. Kritici tvrdí, že dokonce měla Hutuům poskytnout únikovou cestu do tehdejšího Zaire (Charbonneau 2008: 71).

Zapojení mimo svojí tradiční sféru vlivu se Francii stalo osudným. Tyto dvě operace podkopaly francouzskou reputaci morální zodpovědnosti a autority vůči Africe (Chafer, Cumming, van der Velde 2020). Francie unilaterálně podpořila frankofonní režim, který se posléze podílel na genocidě. Francouzská bezpečnostní politika ve Rwandě ztratila legitimitu a trauma z nevydařeného jednání donutilo Francii změnit přístup a po dvě dekády nevstoupila do žádného občanského konfliktu.

3.2. Období 1994-2008

Transformace francouzské politiky vůči Africe započala právě na počátku 90. let, kdy se mimo nešťastného a chybného zapojení ve Rwandě, odehrály ještě dvě důležité události. Poprvé od roku 1948 musela Paříž devalvovat africkou měnu CFA frank a zemřel první prezident Pobřeží Slonoviny Félix Houphouët-Boigny, jenž byl u moci od roku 1960 a představoval jeden z pilířů *Francafrique*, kterou sám pomáhal budovat. (Vallin 2015) Současně se do vysoké politiky Francie od 90. let dostávají reformisté a dochází ke generační obměně elit.

Už v roce 1994 premiér Édouard Balladur odmítl podruhé unilaterálně intervenovat ve Rwandě. Místo toho se zasadil za získání mandátu OSN pro operaci *Turquoise*. Objevují se tedy první signály příklonu k multilateralismu. Nicméně v průběhu 90. let je u moci prezident Jacques Chirac, tradicionalista, který trval na udržení silné pozice Francie v afrických záležitostech a jen mezi

²² Rwanda je bývalá belgická kolonie, kterou Francie integrovala do své vlastní sféry vlivu v období prezidenta Valéry Giscard d'Estainga na konci 70. let.

lety 1995-96 vykonal několik²³ unilaterálních intervencí. Avšak vlastními kroky se dostal do dlouhé kohabitace s premiérem Lionelem Jospinem ze Socialistické strany, který stejně jako Balladur tíhnul k multilateralismu a chtěl Francii stáhnout z podstatné části Afriky (Recchia 2020).

Jospin se zasadil o to, aby bylo zrušeno Ministerstvo spolupráce a africké záležitosti se staly součástí agendy Kanceláře politických a bezpečnostních věcí na Ministerstvu zahraničních věcí. Tento Jospinův krok měl velkou symbolickou hodnotu rozvazování vztahů s *Francafrique*. Jospin také začal snižovat jak počet vojáků²⁴ na africkém kontinentě, tak rozpočet na vojenskou spolupráci. Celkově se Jospin snažil přeorientovat bezpečnostní politiku v subsaharské Africe. Za jeho vlády došlo také k založení programu RECAMP²⁵ na posílení samostatnosti afrických vojenských jednotek. RECAMP byl založen, aby poskytl trénink a vybavení, které by africkým státům umožnilo zajistit si bezpečnost a stabilitu na kontinentu a posléze vykonávat peacekeepingové operace samostatně.

Nicméně po skončení kohabitace, a ve světle rozmachu mezinárodního terorismu se prezident Chirac, jako podporovatel silné francouzské role v Africe, snažil ještě více posílit bilaterální pilíř mezi Francií a Afrikou. (Wyss 2017) Důležitost multilaterálního přístupu včetně podpory mezinárodních či regionálních organizací si francouzští představitelé uvědomili až s počátkem nového milénia. Důležitým okamžikem byla operace Licorne²⁶, kterou Francie spustila v roce 2002 v Pobřeží Slonoviny. Paříž rozhodla o zásahu a započala operaci unilaterálně, a to nejen kvůli ukončení konfliktu, ale i vlastním zájmům. Na francouzské straně panovaly obavy, aby se nestabilita nešířila dále v západní Africe a nepoškodila francouzské zájmy, hlavně v podobě přístavů, klíčových pro obchod. Od místních se ale zvedl značný odpor proti intervenci, který vznikl z již probíhající vlny protifrancouzských nálad v Africe. (Recchia 2020) Po necelém roce, kdy operace probíhala, bylo již jasné, že Francie potřebuje multilaterální oporu a zajistila si podporu OSN, která udělila francouzským jednotkám mandát na civilní obranu.

²³ Mezi lety 1995 a 1996 Chirac unilaterálně intervenoval v Kamerunu, Středoafrické republice a Komorách, a to na základě bilaterálních smluv uzavřených po dekolonizaci.

²⁴ Při nástupu Jospina do funkce bylo v Africe 8125 francouzských vojáků v sedmi státech (Kamerun, SAR, Čad, Džibuti, Gabon, Pobřeží Slonoviny, Senegal). Po pěti letech, v roce 2002, když končil na postu premiéra, byl jejich počet snížen na 5300. (Vallin 2015)

²⁵ Renforcement des capacités africaines de maintien de la paix, v české znění: Posílení afrických kapacit pro udržení míru.

²⁶ Operace Licorne byla spuštěna za prezidenta Jacquese Chiraca, který už v tu dobu nebyl v kohabitaci, tím pádem mohl rozhodovat sám o unilaterální intervenci. V Pobřeží Slonoviny probíhal občanský konflikt, kdy sever země protestoval proti vlastní marginalizaci. Licorne byla spuštěna jako neutrální mise, což popudilo obě strany konfliktu a vedlo k velkým protifrancouzským protestům. Rezoluce OSN 1464 (2003) posléze udělila jednotkám Francie a ECOWAS mandát na civilní obranu.

Po roce 2002 tak následně sledujeme ve francouzském intervencionismu posun k multilateralismu. Francie již oficiálně nemůže nadále jednat unilaterálně, nebo si intervence vnitřně legitimizovat skrze vojenské dohody, a upozorňovat tak na nekoloniální stránku svojí zahraniční politiky. Je nucena pro svoje záměry získat více aktérů, aby tak legitimizovala své intervence (Profant 2010). Role mezinárodních institucí legitimitu poskytuje. Stává se tedy žádoucím, aby Francie získala mandát OSN a ideálně i souhlas či podporu regionálních orgánů jako jsou EU, Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS) nebo Africké unie (AU). Jednou z prvních zdánlivě multilaterálních akcí byla operace Artemis²⁷, vojenská mise v rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP). Francie byla lídrem operace a další státy EU byly zapojeny do příprav a řízení. Novinkou bylo i zapojení a účast samotných afrických vojsk.

Mimo výměnu předních politiků za reformněji naladěnou politickou reprezentaci a nutnost znovu legitimizovat svoji činnost v Africe, se Francie přiklonila k multilateralismu i z prozaičtějšího důvodu. Zatímco během studené války byla schopna vykonávat unilaterální operace bez větších problémů, s postupujícím časem kladou operace vyšší nároky na kapacitu Francie. Obecně od 90. let probíhá celkové snižování nákladů na obranu, zmenšování armády a také se mění povaha operací, které se stávají finančně náročnějšími. (Tardy 2020) Finančně náročnějšími jsou zejména protiteroristické vojenské operace. Po událostech 9/11 se celkově mezinárodní společenství více soustředí na bezpečnostní problémy Afriky, jelikož se tento kontinent pomalu stává arénou pro válku proti terorismu. Lze tedy říci, že Francie již finančně nebyla schopna zasahovat v Africe v takové míře jako doposud. Multilateralismus také neznamená jen sdílení finanční zátěže, ale také politické odpovědnosti. V případě neúspěchu operace díky němu nezůstává všechna odpovědnost na bedrech Francie.

Všechny tyto prvky jakéhosi nového francouzského přístupu byly shrnuty v Bílé knize o obraně 2008²⁸, kde Francie uvádí důležitost spolupráce v rámci EU a také uzavření dvou vojenských základů (Le Livre Blanc 2008). Tehdejší prezident Nicolas Sarkozy sám ve svém projevu řekl, jeho představa do budoucna je, že: „...*Francie zůstane nenahraditelným aktérem na africkém kontinentě, ale skrze multilaterální spolupráci a společné akce, spíše než unilaterálně*“ (Sarkozy 2008). Přijmutí multilaterálního přístupu a jeho prvků, nebo alespoň pokus o jeho

²⁷ Vojenská operace Artemis probíhala v Demokratické republice Kongo, která zahrnovala participaci evropských států a přímou účast afrických vojsk ze Senegalu, Guinea-Bissau, Čadu, Mauritánie, Egypta, Nigeru a Republiky Kongo, které zasahovaly po boku Francie. O operaci Artemis, ale nakonec samotná zpráva Evropská komise prohlásila, že se jednalo o spíše francouzskou než evropskou operaci. (Chafer, Cumming, van der Velde 2020)

²⁸ Jako *Livre blanc* se označuje vždy nejnovější reforma obrany a francouzských ozbrojených sil a určuje strategii národní obrany na následující roky.

přijetí, sledujeme u Francie právě v tomto období. V novém tisíciletí potřebuje znovu legitimizovat svoje vojenské působení v Africe a svůj intervencionismus přizpůsobit nově vzniknuvším podmínkám v mezinárodním prostředí.

3.3. Období od roku 2008 do současnosti

V posledních dvou dekadách, právě i v kontextu měnícího se mezinárodního prostředí, vstupují do francouzského tradičního *pré carré* i jiní světoví hráči. Jedná se hlavně o USA a Čínu. USA zde ve světle vývoje globální války proti terorismu posiluje svoji vojenskou přítomnost. Čína ovšem také hraje aktivní vojenskou, ekonomickou i diplomatickou roli. (Farhaoui 2013) Zároveň pro samotnou Francii Afrika mírně ztrácí význam, na důležitosti nabírají i jiné části světa jako Asie či Jižní Amerika.

Mimo externích bezpečnostních aktérů, kteří v subsaharské Africe působí, nabývají v otázkách vlastní bezpečnosti i aktéři místní. Subsaharské státy operují ve vlastním regionu skrze OSN, ECOWAS nebo i samostatně skrze národní intervence. Obzvláště silným regionálním hráčem se stal Čad. Ten je v současnosti jedním z nejsilnějších států regionu s nejlepší armádou a z toho důvodu i nejdůležitějším lokálním spojencem Paříže, který se pravidelně zapojuje do jejích vojenských operací. (Vallin 2015) Přesto ale operace vedené africkými vojsky prozatím potřebují významnou externí podporu, která přichází hlavně ze strany Francie.

Jedním z klíčových bodů francouzské multilaterální strategie byla snaha dosáhnout spolupráce v rámci EU a zapojit její společnou obrannou politiku. Ta se však ukázala jako marná. Ostatní členské státy mimo Francie nebyly jednoduše ochotny podílet se na zasahování v Africe. Hlavně na počátku milénia se Francie opravdu snažila udělat z afrických záležitostí jeden z pilířů EBOP a EU skutečně několik vojenských operací²⁹ ve frankofonní Africe vykonala (Chafer, Cumming, van der Velde 2020). Francie měla samozřejmě ve všech z nich hlavní roli, neboť EU by bez účasti Francie nebyla schopná vykonat žádnou africkou misi. Rozhodující slovo v afrických konfliktech si Paříž udržuje stále, a to i pod mandátem OSN nebo EU. Ta vychází z faktu, že Francie má nutnou expertízu, síť vojenských základen, znalost prostředí i kultury, danou staletími koloniálních vazeb.

Prohlášení a sliby prezidenta Sarkozyho o konci statusu quo a posílení multilaterálního pilíře, z počátku jeho funkčního období, se nakonec ukázaly jako prázdné. Reálná možnost

²⁹ Jedná se například o již zmiňovanou operaci Artemis v roce 2003 (DRK), nebo operaci EUFOR v roce 2008 (Čad/SAR), a také operaci EUTM v roce 2003 (Mali) a EUFOR v roce 2014 (SAR).

unilaterální přímé intervence nebyla nikdy smetena ze stolu. Naděje na změnu ve francouzské zahraniční politice vůči Africe a reálná šance na redukci jejich bilaterálního pilíře vyprchala v roce 2011, kdy Francie znovu intervenovala v Pobřeží Slonoviny. Na svůj unilaterální pilíř africké strategie tedy nezanevřela. (Wyss 2017) Ba naopak Francie prošla obrovským návratem na vojenskou scénu v Africe. Jednak intervenovala v rámci mezinárodní koalice v Libyi³⁰ a posléze i v rámci operace Licorne probíhající v Pobřeží Slonoviny, kde eskalovala povolební krize³¹ (Diallo 2018: 53).

Po nezdařilých pokusech vymanit se z rozsáhlého vojenského zapojení v subsaharské Africe, je na místě klást si otázku, zda to někdy vůbec byl francouzský zájem. Francie nikdy nebyla v afrických záležitostech pouze nestranným arbitrem, a i když francouzský zájem například v ekonomice může mírně klesat, africký kontinent nepřestává být pro Elysejský palác klíčovým strategickým územím. To nám dokazuje i rok 2013, který byl svědky dalšího vojenského návratu Francie do subsaharské Afriky. U moci nově zvolený prezident François Hollande rozhoduje nejdříve o intervenci v Mali a poté i v SAR (Mathias 2014: 30). A to i přes to, že byl odhodlaný skoncovat s praktikami *Francafrique* a ve své prezidentské kampani deklaroval, že: „...*dny Francafrique jsou u konce. Od nynížka již uslyšíme pouze o Francii a Africe*“ (Hollande 2012). Při stejné příležitosti slíbil, že přímo intervenovat v Mali nebude, a dokonce hovořil o bezprostředním snížení vojsk. Opak byl nakonec pravdou.

Bílá kniha neboli *Livre blanc* z dubna 2013, která reaguje na změny v mezinárodním prostředí, jež se odehrály od jejího posledního vydání v roce 2008, nám též ukazuje, jakou změnou prošlo francouzské strategické myšlení. Nová reforma již nezdůrazňuje důležitost multilaterální spolupráce a spolupráce na úrovni EU, ale soustředí se spíše na zajištění vlastní bezpečnosti, což s sebou opět nese nutnost zasahovat v subsaharské Africe i unilaterálně, pokud to bude nutné. Zatímco v předešlé verzi byla Paříž odhodlaná uzavírat vojenské základny, v novele už vojenské základny v Africe stojí v samotném srdci africké strategie: „...*spolupráce v oblasti obrany a bezpečnosti, technická a operační pomoc zahraničním armádám i náš systém předsunutých vojsk, to vše jsou nástroje, které budou přispívat k tomu, aby naše politika prevence [hrozeb] byla konzistentní.*“ (Le Livre Blanc 2013) Rok 2013 je pro nás jasným důkazem, že Afrika je pro Francii stále klíčová. Kontinuální politické a vojenské zapojení

³⁰ Francouzská účast na vojenské intervenci v Libyi proběhla pod záštitou operace Harmattan.

³¹ Francouzské vojenské síly zasahovaly po boku jednotek OSN proti tamějšímu prezidentu Laurentu Gbagbovi, jehož spřátelené jednotky se měly dopouštět násilí na peacekeepingových jednotkách OSN a civilistech. Civilní konflikt na místě zintenzivnil po proběhnuvších prezidentských volbách, ve kterých zvítězil Gbagbův rival Alassane Ouattara. (Lynch 2011)

v bývalých koloniích, které pokračuje s novou silou, někteří označují jako návrat *gendarme de l'Afrique* (Erforth 2020: 3).

Problémy deklarovaného multilaterálního přístupu můžeme pozorovat již po dvě dekády. Francouzská vláda stále neváhá podstupovat operace, u kterých je multilateralismus velmi diskutabilní. Nicméně současná politika Francie potvrzuje, že přijala fakt, že už nemůže jednat samostatně, pokud chce, aby operace, které provádí byly považovány za legitimní. Současně samozřejmě dále prosazuje hlavně svoje národní zájmy, ale za různé míry participace dalších aktérů, kteří se podílí na řešení dané situace a sdílí zátěž operací (Chafer, Cumming, van der Velde 2020).

Paralelně s multilaterálními operacemi, tedy pokračují i operace pod francouzským národním vedením. Francie je jedinou zemí EU, která otevřeně považuje unilaterální operace za platnou součást své obranné politiky. Ve strategické revizi reformy národní obrany, prezident Emmanuel Macron uvádí, že: „*Francie musí zachovat svoji schopnost rozhodovat a jednat samostatně v rámci obrany svých zájmů*“ (Revue Stratégique 2017: 54), což nám implikuje, že unilateralismus je považován jako vhodný přístup. Na stejném místě jdou identifikovány tři kategorie vojenských intervencí, které Francie může vykonávat. Jedná se právě o přímé zapojení, kdy Francie iniciuje intervenci, ke které se posléze mohou pod jejím vedením přidat další aktéři. Druhou kategorií jsou velké mezinárodní operace, do kterých Francie přispívá, jako byly operace v Afganistánu či Libyi. A operace, kdy francouzské jednotky podporují operace OSN nebo EU. Všechny tři kategorie operací mohou probíhat unilaterálně. V tomto smyslu je francouzský přístup oportunistický, jelikož si nechává všechny možnosti otevřené, a tím pádem může zasahovat i samostatně. (Tardy 2020) Neustále i ve francouzské domácí politice panuje představa, že Francie má speciální zodpovědnost za africké záležitosti a bezpečnost. Taková byla role Paříže po celou dobu páté republiky, a každý její prezident chce nadále plnit očekávání, že pokud jde o *pré carré* musí vždy zasáhnout, jinak mu hrozí ztráta kredibility.

Ve vedení a účasti na vojenských operacích v Africe je Francie nejaktivnějším státem. Od konce studené války se nějakým dílem podílela na více než 20 vojenských operacích. Už v roce 1980 Daniel Bon a Karen Mingst tvrdí, že francouzské intervence v Africe jsou poháněny buď strategickými, politickými nebo ekonomickými záležitostmi. Nicméně proto, aby nepřidávala na obrazu neokoloniální mocnosti, která nerespektuje suverenitu jiných států, Francie pro intervence podává ospravedlnění. (Bon, Mingst 1980) I dnešní francouzské počínání vykazuje stejné charakteristiky. Co se týče bezpečnosti se toho za několik desítek let francouzského intervencionismu a aktivity v subsaharské Africe změnilo jen málo. Armády afrických států

jsou stále v žalostném stavu a potřebují externí podporu, chudoba je všudypřítomná a rozvoj zaostává. Francouzská armáda a její operace nebyly schopny zajistit udržitelný rozvoj vojenského (ani jiného) sektoru ve svých bývalých koloniích (Charbonneau 2008: 93). Africké státy navíc oslabují i svoji vlastní obranu. Finanční zdroje většinou investují v jiných sektorech, než je vojenský a armády nebudují. Po dlouhou dobu ani nemusely, jelikož jejich obranu zajišťovala Francie (Diallo 2018: 56). Tento stav dodnes udržuje závislost na podpoře francouzské armády. Existuje i další důvod, proč africké státy nemají silné armády. Armády jsou často pouhým nástrojem vládnoucího lídra, a neslouží ani občanům ani státu, nýbrž pouze jednotlivci. Pro daného vůdce je pak klíčové udržovat armádu dostatečně slabou, aby jej sama nesvrhla, čehož jsme v africké historii byli svědky mnohokrát (Reeve 2014).

Francie tak díky svým historickým vazbám konexím a celkovému nastavení mezinárodního systému stále zůstává jediným relevantním aktérem schopným kdykoliv zasáhnout v subsaharské Africe. Od roku 2008 zde nasadila vojska celkem pětkrát, a to v Čadu, Libyi, Pobřeží Slonoviny, Mali a SAR. Třetí kapitola přiblížila dynamiku tohoto francouzského intervencionismu v Africe. Jeho vývoj byl představen ve třech časových úsecích, které od sebe oddělily klíčové události, jež nějakým způsobem ovlivnily podobu francouzského přístupu. Prvním obdobím byla doba studené války, kdy došlo k vytvoření základů pro francouzskou vojenskou přítomnost na africkém kontinentu a vyznačovalo se unilaterálními paternalistickými intervencemi. První klíčovou událostí byla intervence ve Rwandě, která společně s měnícím se mezinárodním kontextem v 90. letech proměnila francouzský přístup na multilaterální. Druhou proměnou prošel francouzský intervencionismus ve spojitosti s objevující se hrozbou terorismu a skutečností, že se do francouzského *pré carré* dostávají i jiní světoví hráči. Tato část nám umožnila pochopit z jakého kontextu vycházejí, a v jakém prostředí byly provedeny intervence v Mali a SAR.

3.4. Možné přístupy k současnému francouzskému intervencionismu

V následující části se zaměříme na to, jaké v literatuře existují přístupy k francouzskému intervencionismu v současnosti. Jak na francouzský intervencionismus, tak na jednotlivé intervence, nahlíží autoři z různých perspektiv a podrobně analyzují některé jejich specifické aspekty. Do širšího kontextu teorie mezinárodních vztahů francouzské intervence zasadili Bruno Charbonneau a Jonathan Sears a analyzují je v kontextu teorie liberálního míru. Autoři říkají, že existuje velká nekonzistence mezi ideologickou formou liberálního míru a požadavky

na vládnutí, které implikuje (Charbonneau, Sears 2014). Toto téma dále rozvádí Héléne Quénot-Suarez a Aline Leboeuf (2014), kteří se soustředí a přibližují nám institucionální překážky, které brání Francii, aby přetrhla pouto neokoloniálních praktik spojených s *Francafrigue*.

Odborná literatura si všímá postupného vývoje a změn ve francouzském intervencionismu. Zatímco v minulosti z většiny převládaly intervence prováděné unilaterálně, od devadesátých let se tento trend mění a Francie spíše vyhledává multilaterální spolupráci. Nejdůležitější dvě platformy, kde Francie může prosazovat multilaterální spolupráci jsou Organizace spojených národů (OSN) a Evropská unie (EU). Obrat k multilaterálnímu přístupu k intervencím může být vysvětlen obavami z obvinění z neokolonialismu, kterým Francie nechtěla čelit (Recchia 2020; Vallin 2015). Multilateralizace může také vycházet ze snahy sdílet náklady na vojenské intervence s částí mezinárodního společenství a snížila tak vlastní výdaje (Erforth 2020: 22). V neposlední řadě se také Francie obrátila na multilateralismus v podobě mandátu OSN nebo EU jako na zdroj legitimacy pro své intervence (Tardy 2020).

Neznamená to ale, že by snad Francie na svůj unilaterální přístup k africkým záležitostem doopravdy zanevřela (Wyss 2017). Naopak unilaterální pilíř francouzské strategie pro Afriku zůstává stále silný. Francie se snaží vytvořit dojem nové formy intervencionismu osvobozeného od pomyslné koloniální fasády, a proto představuje určité prvky multilaterální spolupráce. Intervence stále zůstávají do takové míry pod francouzskou taktovkou, že v některých případech nelze hovořit o multilaterální spolupráci, i když samotná akce je takto oficiálně nazvána (Banégas, Marchal, Meimon 2007). V této souvislosti se v literatuře objevuje, že Francie nyní praktikuje jakýsi hybridní model intervence, který dohromady míchá staré a nové prvky (Chafer, Cumming, van der Velde 2020). Do této diskuse přispívá ve své knize i Erforth (2020), který nazývá francouzské intervence posledních svou dekad kvazi-unilaterálními. Dle něj má kvazi-unilaterální intervence všechny charakteristiky unilaterální intervence, hlavně co se týče operační úrovně, tedy vojska výhradně jedné země. Nicméně taková intervence má za sebou i širokou politickou podporu větší aliance vícero států či mezinárodních organizací.

Tony Chafer se zaměřuje specificky na problematiku francouzské politiky a strategie vůči Africe. Chafer jako jeden z mála autorů polemizuje, zda intervence do Mali a později i intervence do SAR znamená znovuoobnovení silnější africké politiky. Tuto hypotézu představuje ve světle prohlášení tehdejšího prezidentského kandidáta Francoise Hollanda, který ve své předvolební kampani deklaroval, že se Francie nebude do afrických interních záležitostí vměšovat. Dále tvrdil, že opustí praktiky spojené s *Francafrigue*, jako například spolupráce

s africkými lídry, kteří nepodporují principy demokracie a dobrého vládnutí (Chafer 2016). Hollande sice ani ve svých pozdějších prohlášeních neupřesňuje, jaký by měl být nový přístup k africkým záležitostem, který by neobsahoval výše zmíněné. Nicméně je jasné, že následné intervence v Mali i v SAR jsou s těmito prohlášeními v přímém rozporu. Chafer (2016) pak vyvozuje závěr, že ačkoliv neočekávaně, nová francouzská strategie vůči Africe skutečně vznikla. Středobodem této strategie má být opětovná legitimizace vojenské přítomnosti Francie na africkém kontinentu, ke které krize v Mali a nutnost jejího řešení poskytla dobrou příležitost.

Samotná Francie považuje vlastní intervence jako úspěšné. V Mali se jedná hlavně o první fázi intervence, kdy byla nazpět získána pod kontrolu malijské vlády strategická města na severu země. Přístup Francie k otázce bezpečnosti v Sahelském regionu můžeme považovat za úspěšný v tom ohledu, že dokázal zmobilizovat multinárodní vojenskou odpověď, nicméně už byl méně úspěšný v ohledu řešení původu konfliktu (Chafer, Cumming, van der Velde 2020). Richard Reeve (2014) upřesňuje, že francouzská intervence v Mali a uváděná porážka džihádistů byla spíše výhrou taktickou nežli strategickou, tedy s dlouhodobým účinkem. Reeve také uvádí celkem pět selhání francouzské intervence. Mezi nimi je i problematická analýza konfliktu, na který bylo nahlíženo jako na náhlý vznik džihádistického terorismu spíše než na chronickou politickou domácí krizi (Reeve 2014). Mezinárodní aktéři, a mezi nimi Francie, se soustředí hlavně na obecnou bezpečnost, dobré vládnutí a problémy s tím spojené, na úkor skutečného původu konfliktu, jakými mohou být například identitární nebo mezikomunitní spory (Bere 2017). Výzkum Yvana Guichaouay nám představuje, že šest let francouzského vojenského zapojení v Sahelském regionu bohužel nevedlo ke zlepšování tamní bezpečnostní situace. Ve svém článku autor uvádí data z roku 2019 ukazující fakt, že v pěti zemích západní a střední Afriky, kde Francie vojensky působí od roku 2013 přibylo obětí války a teroristické skupiny ještě rozšířily svou působnost (Guichaoua 2020). O úspěšnosti francouzské intervence lze tedy při nejmenším pochybovat.

Velká část literatury vytváří spojení mezi intervencí v Mali a globální válkou proti terorismu. Boj proti globálnímu terorismu je také v posledních letech narativem Francie, který stojí za ospravedlňováním intervencí v Africe (Recchia 2020; Batou 2013). Autorka Elizabeth Schmidt (2018: 2) potvrzuje tento trend a ve své knize píše, že s koncem studené války přichází dvě nová paradigmata, která nám odpovídají na otázku proč státy intervenují v zahraničí. Jsou jimi následující: válka proti terorismu (jako následek 9/11) a tzv. *responsibility to protect* (R2P), neboli zavazující odpověď států na nestabilitu v zahraničí. Teroristické útoky z 9. září 2001 jsou obecně uváděny jako velký milník v mezinárodních vztazích. Na jeden jejich aspekt

upozorňuje Jennifer Ramos. Definice války proti terorismu změnila pohled na suverenitu státu. Což fakticky znamená, že svrchované státy mohou v rámci boje proti terorismu částečně o svoji suverenitu přijít (Ramos 2013).

Dle Benedikta Erfortha Francie postupně sekuritizovala krizi v Mali. Tehdejší administrativa prezidenta Françoise Hollanda malijskou krizi začlenila do francouzské politické agendy a poté ji pozvedla mezi hlavní priority zahraniční politiky. Erforth upozorňuje, že intervence v Mali nazývaná operace Serval, byla orámována tak, aby to alespoň zdánlivě vypadalo, že Francie koná jménem celé mezinárodní komunity a v zájmu samotného Mali (Erforth 2020: 108). K tomu byl použit právě již zmiňovaný narativ globální války proti terorismu. Se vznikem nových hrozeb jako pirátství, přeshraniční obchod s drogami nebo mezinárodní terorismus, které mají úrodnou půdu právě v Africe, se objevuje také potenciál tyto hrozby zneužívat. V tomto kontextu Mamadou Alpha Diallo (2018) upozorňuje na neokoloniální projekty Západu, které sice vznikají jménem výše zmiňovaných hrozeb, ale zároveň prosazují hlavně zájmy daného státu na Západě.

Ve spojení s francouzskými intervencemi včetně těch v Mali i SAR literatura dále hovoří o ztrátě kontextu³². Francouzská vláda tvrdí, že intervence byla protiteroristická, a jejím účelem bylo zabránit radikálním islamistům v přebírání kontroly nad hlavním městem a dalším územím Mali (Batou 2013). Při intervencích dochází k naprostému přehlížení kontextu konfliktu, v jakém krize v dané zemi vznikla. Následkem toho se pak používá protiteroristická strategie pro vlastní strategické zájmy a výhody (Wing 2016). Sergei Boeke a Antonin Tisseron (2014) varují před tím, že je chybné brát všechny rebely jako homogenní skupinu se stejnými cíli jako např. globální džihád. Na zúčastněné skupiny i jejich frakce musí být pohlíženo individuálně, jinak nedojde k nastolení míru.

V návaznosti na problém přehlížení kontextu afrických krizí, se valná část literatury shoduje při hodnocení intervence v Mali. Operace Serval bývá hodnocena jako neúspěšná z pohledu dlouhodobého řešení krize a jejích příčin, což stojí v opozici k francouzskému narativu o úspěšnosti zmíněnému výše. Roland Marchal (2013) píše, že je velice nepravděpodobné, že by tak hluboce zakořeněný a komplikovaný problém jakým je malijská krize, vyřešila francouzská intervence. Kořeny krize dosahují mnohem dále než k vzniknuvší bezpečnostní hrozbě v podobě džihádistických skupin v oblasti Sahelu. Roli mezinárodního společenství v řešení krize a konsolidaci situace v Mali někteří hodnotí jako kontraproduktivní a vedoucí ke zvýšení

³² V anglickém originále *decontextualization*, volný překlad autorky jako „ztráta kontextu“ či pomocí anglicismu jako „dekontextualizace“.

nestability režimu (Bergamaschi 2014). Zahraniční (francouzská) angažovanost tak způsobuje, že pro africké státy se tak nic významného nemění k lepšímu ani pokud proběhne intervence. Zdroje konfliktu zůstávají nevyřešené a problémy nikam nezmizí (Charbonneau 2008: 94).

Pokud se v případě intervence v Mali hovoří o intervenci v rámci globálního boje proti terorismu, v případě SAR literatura uvádí, že se jednalo primárně o humanitární intervenci či peacekeepingovou misi (Erforth 2020: 7; Daly 2014). Takto zní i oficiální stanovisko a zdůvodnění operace Sangaris ze strany Francie. Intervence v SAR znamenala pro Francii vstup do občanské války. Francie ve svém počínání sice prezentuje vlastní kroky, jako humanitární pomoc a ochranu demokracie, nicméně až bližší analýza prozradí, zda se opravdu jedná o kroky vedoucí k řešení humanitární krize nebo namísto toho pozorujeme pokračování strategie vedoucí k udržení nekoloniální sféry vlivu. Ricard Roesch (2015) se ve svém článku dívá na problematiku mezinárodního práva a intervencí a argumentuje, že intervence v SAR je ukázkou, jak Západ v čele s Francií používá terminologii mezinárodního práva a jeho nejednoznačnost, aby jej využili ve svůj prospěch. I Douglas A. Yates zmiňuje, že v literatuře existuje extenzivní kritika francouzských peacekeepingových intervencí v Africe. Tvrdí, že Francie cynicky schovává vlastní aspirace na dominanci za peacekeepingový diskurz, zatímco reálně upřednostňuje své vlastní strategické geopolitické zájmy (Yates 2018a).

Ospravedlňování intervencionismu narativy týkajícími se globální války proti terorismu nebo ochrany lidských práv (R2P), se tak jeví pouze jako jeden z nových způsobů, jak si Francie může udržet svoji sféru vlivu v Africe. To ve svém článku dokládají i Isaline Bergamaschi a Mahamadou Diawara (2014), které ukazují, že intervence nezapadají do příkladu intervencí v dřívějším stylu, tedy nejsou prováděny kompletně unilaterálně. Ale přece jen jsou ukázkou francouzské nekoloniální přítomnosti v regionu.

Analýza literatury nám poskytla nezbytné poznatky týkající se nejen francouzských intervencí. Představili jsme si jaká jsou oficiální stanoviska a narativy ospravedlnění intervencí. Zároveň jsme si nastínili i kritiku těchto narativů, které nemusí reflektovat realitu. Literatura upozorňuje na několik důležitých faktorů, jimž je nutné se věnovat, pokud chceme evaluovat vojenské intervence. Mezi nimi nejen dle jakých narativů se intervence legitimizuje, ale také role mezinárodních organizací či způsob provedení intervence a účast dalších aktérů na ní. Zároveň jsme si v kapitole představili problematiku intervencionismu v literatuře a možné přístupy věnující se vojenským intervencím, které nám pomohou v další části identifikovat oblasti, skrze které je vhodné hodnotit přítomnost nekolonialismu u vojenských intervencí. Poznatky

z analyzované literatury nyní použijeme při tvorbě konceptu neokoloniální vojenské intervence.

4. Konceptualizace neokoloniální vojenské intervence

V této kapitole si představíme koncept neokoloniální vojenské intervence, který posléze budeme aplikovat na konkrétní případ intervence v Mali a SAR. Jak jsme viděli v předchozích částech, pohledy na vojenské intervence se různí stejně jako jejich typy. Nicméně v představené typologii chybí vysvětlení vojenských intervencí pomocí neokolonialismu. Literatura věnující se francouzskému intervencionismu je opravdu velmi rozsáhlá. Čtvrtá podkapitola odpovídá na dílčí výzkumnou otázku: *Jaké jsou znaky vojenské intervence, kterou můžeme označit jako neokoloniální?* Právě jednotlivé aspekty, které si identifikujeme, následně slouží jako podklad konceptu neokoloniální intervence, který je vytvořen v druhé části této kapitoly, kdy na základě syntézy poznatků z literatury definujeme pět podmínek, které vojenská intervence musí naplňovat, abychom ji mohli označit jako neokoloniální.

Na tomto místě vytvoříme koncept neokoloniální intervence. Jedná se o koncept, který vznikl pro potřeby předkládané práce, a s jehož pomocí budeme analyzovat intervence v Mali a SAR. Jedním s hlavních zdrojů pro vzniknuvší koncept neokoloniální vojenské intervence je dílo Diany Haag (2011) představené v první kapitole. Jedná se o jeden z mála pokusů koncept neokolonialismu operacionalizovat a autorka této práce jej považuje za zdařilý a vhodný jako hlavní východisko této práce. Předkládaná práce se nicméně specificky věnuje oblasti, kterou Haag definovala jako čtvrté kritérium, tedy vojenské přítomnosti Francie na africkém kontinentu. Je proto nutné koncept upravit dle teorie intervencí představených v kapitole 2.1 a 2.2. Nezbytné východisko pro vznik konceptu byla i analýza existující literatury a historický vývoj francouzského intervencionismu ze třetí kapitoly. Koncept tedy vzniká syntézou poznatků získaných analýzou již existující literatury.

Neokolonialismus jsme si již dříve definovali jako pokračování koloniálních praktik, vztahů a vazeb novými způsoby i po proběhnutí dekolonizaci. V literatuře nalezneme mnoho analytiků (Guichaoua 2020; Tardy 2020; Burgess 2019; Gegout 2019; Diallo 2018; Powell 2017; Rieker 2017; Wyss 2017; Heisbourg 2013; Traoré, Diop 2013), kteří tvrdí, že Francie svůj intervencionismus v Africe ani po šesti dekáдах vývoje nezvládla dekolonizovat. Francouzské vojenské intervence jsou tedy i v současnosti motivovány principy neokolonialismu, které byly vybudovány a zakořeněny během období studené války.

Za neokoloniální můžeme jednoznačně považovat intervence, které proběhly mezi lety 1960 a 1994, a které jsme si představili v předchozí podkapitole. V druhé polovině 90. let a počátkem milénia měl ale francouzský přístup projít klíčovými změnami, aby se právě těchto nuancí

neokolonialismu zbavil. Jestli se tak stalo, a nejnovější intervence 21. století již nejsou poháněny neokolonialismem, zjistíme vytvořením konceptu neokoloniální intervence, který posléze v následující kapitole aplikujeme na poslední dvě francouzské vojenské intervence z roku 2013 v Mali a SAR. Výsledkem bude zodpovězení výzkumné otázky, zda francouzské intervence v Mali a Středoafričké republice byly motivovány stále přítomným neokolonialismem.

Koncept neokoloniální intervence vytvoříme na základě existující literatury a teoretických východisek týkajících se vojenských intervencí z předešlé části, a konkrétně těch francouzských z období studené války. Při identifikování neokoloniální intervence je důležité brát v potaz více faktorů. Mezi nimi je motivace aktérů, provedení intervence, ale také nastavení celého mezinárodního systému, jelikož se pohybujeme v rámci postkolonialismu. Koncept vychází také z již dříve zmíněného konceptu operacionalizace vojenského neokolonialismu Diany Haag (2011). Na základě opakujících se vzorců z literatury jsme identifikovali následující klíčové oblasti/faktory, které je nutné zkoumat při hodnocení intervence: legalita, z níž provedená vojenská intervence vychází; způsob provedení vojenské intervence, tj. počet účastníků; legitimita provedené vojenské intervence; vlastní strategické zájmy intervenujícího státu či jiné entity; a vliv post-koloniálního nastavení systému a vzájemných vztahů na provedení vojenské intervence v daném státě.

Tabulka č. 2 nastiňuje, jak bude evaluace vojenských intervencí v této práci probíhat. V prvním sloupci je uvedena zkoumaná oblast vojenské intervence. Druhý sloupec popisuje, jak konkrétní oblast může vypadat a třetí sloupec určuje, jaká z podob odpovídá označení „neokoloniální vojenská intervence“. Pokud je ve třetím sloupci „ANO“, daná podoba vojenské intervence může být považována za neokoloniální. Pokud je ve třetím sloupci uvedeno „NE“, daná podoba vojenské intervence není neokoloniální.

Vojenskou intervencí můžeme považovat za neokoloniální vojenskou intervencí, pokud splňuje většinu následujících podmínek, tj. pokud ve třetím sloupci odpovíme „ANO“ u čtyřech nebo více uvedených oblastí:

Tabulka č. 2 – Koncept neokoloniální vojenské intervence

Oblast vojenské intervence	Podoba vojenské intervence	Neokoloniální vojenská intervence
1) Legalita	Legální dle mezinárodního práva.	NE
	Nelegální dle mezinárodního práva či vykazuje vážné nedostatky v legalitě.	ANO
2) Způsob provedení intervence	Unilaterální, na intervenci se podílí jeden aktér, který operuje a rozhoduje samostatně.	ANO
	Multilaterální, na intervenci se podílí dva a více aktérů, z nichž žádný nemá výraznou převahu. Vedení operace probíhá za účasti všech podílejících se aktérů.	NE
3) Legitimita	Legitimní, způsob ospravedlnění intervence odpovídá skutečnosti. Intervenující stát/entita uplatňuje svoji autoritu k řešení deklarovaných cílů. Výsledkem intervence jsou udržitelná řešení situace v cílovém státě.	NE
	Nelegitimní, způsob ospravedlnění intervence neodpovídá skutečnosti. Intervenující stát/entita uplatňuje svoji autoritu k řešení jiných než deklarovaných cílů a nezanechává za sebou udržitelná řešení situace v cílovém státě.	ANO
4) Strategické zájmy intervenujícího	Intervenující stát/entita nemá vlastní strategické zájmy v cílovém státě.	NE
	Intervenující stát/entita má vlastní strategické zájmy v cílovém státě.	ANO
5) Post-koloniální nastavení vztahů	Nastavení vztahů funguje ve prospěch intervenujícího státu/entity či je výrazně nerovnocenné.	ANO
	Nastavení neprospívá intervenujícímu státu/entities. Vztahy mezi intervenujícím a cílovým státem jsou vztahy dvou rovnocenných celků.	NE

Zdroj: vlastní zpracování.

1) Legalita

První oblastí, která podléhá analýze při určování přítomnosti neokolonialismu u vojenské intervence je její legalita. Legalita vojenské intervence dle mezinárodního práva vzniká v případě, že vojenskou intervencí autorizuje rezoluce nadnárodní světové organizace, většinou se jedná o rezoluci RB OSN. Dalšími zákonnými podklady pro vojenskou intervencí může být smlouva o vojenské spolupráci uzavřená mezi dvěma státy či entitami nebo pozvánka pro intervenujícího, ve většině případů tzv. zvací dopis, která výslovně žádá o vojenský zásah. Tyto možnosti jsou dle mezinárodního práva skutečnosti, jež činí intervence legálními. Je také nutné zmínit, že zákonný podklad vojenské intervence je nutné získat před provedením samotné akce, nikoliv až zpětně.

Nic nám ale nebrání se ptát, zdali skutečně můžeme mluvit o legalitě, pokud její základy vznikly v systému, jehož rozhodovací procesy nejsou uzpůsobeny dnešní realitě. V RB OSN, která schvaluje rezoluce udělující autorizaci pro vojenské intervence, mají stále křeslo bývalé koloniální mocnosti a bývalé supervelmoci. V kontextu této práce, mezi stálými členy RB OSN působí Francie, bývalý kolonizátor západní a střední Afriky, která rozhoduje o legálnosti akce, jež sama vykoná ve své bývalé kolonii. Stejně tak lze polemizovat o regulérnosti zvacího dopisu či vojenské dohody, které poskytly základ pro vojenskou intervencí. Dle autorky nestačí konstatovat, že daný dokument existoval, ale musíme se dívat i na další okolnosti. Například jaká autorita dopis nebo smlouvu podepsala. Je nutné zjistit, zda se jednalo o demokraticky zvolené představitele, kteří měli legitimitu vykonat kroky vedoucí k vojenské intervencí.

Pokud tedy existuje rezoluce explicitně autorizující mezinárodní či národní vojenské jednotky k zásahu v jiném státě, pak je vojenská intervence legální. Podobně i v případě zvacího dopisu či vojenské smlouvy, pokud je podepsali demokratičtí aktéři disponující legitimitou vlastních občanů, lze tento základ pro vojenský zásah považovat za legální. V takových případech tedy v oblasti legality nelze hovořit o neokolonialismu. V opačném případě naopak můžeme v této oblasti detekovat neokolonialismus. Pokud stát zasahuje bez autorizace mezinárodního společenství, jedná se o neokoloniální intervencí. Neokoloniální bude intervence i v případě, že stát autorizaci mezinárodního společenství získá post hoc, tedy až dodatečně.

2) Způsob provedení intervence

Druhou oblastí analýzy u vojenských intervencí je způsob jejich provedení. Vojenská intervence může být provedena dvěma způsoby, a to unilaterálně a multilaterálně. Tato oblast je jediná z pěti, kterou lze nějakým způsobem kvantifikovat, je tedy poměrně snadné určit, kolik

států se podílelo na provedení vojenského zásahu. Unilaterální vojenská intervence je plánována pouze jedním státem, podílí se na ní pouze jednotky daného státu a její vedení nepodléhá žádné jiné entitě než velení intervenujícího státu.

Naproti tomu multilaterální intervence zpravidla vzniká na půdě mezinárodní intervence, operačně se na ní podílí dva a více států a její vedení spadá pod multinárodní společné velení. Multilaterální intervence zároveň musí splňovat určitá kritéria, účast států podílejících se na intervenci musí být srovnatelná, žádný z nich by se na intervenci neměl podílet s výraznou převahou, stejně tak musíme přistupovat i k vedení intervence. Pokud taková kritéria intervence nesplňuje, nemůže být považována za multilaterální. Multilateralita jednání zpravidla naznačuje, že více aktérů považuje situaci v cílové zemi za vážnou. Zároveň se málokdy stane, že by vícero států mělo v jednom konkrétním cílovém státě natolik strategické zájmy, že by považovali za nutné zasáhnout. Multilateralita také samozřejmě zaručuje pluralitu názorů v rozhodování. Unilateralita jednání a rozhodování je podmínkou, kterou vojenská intervence musí splňovat, pokud způsob jejího provedení označíme jako neokoloniální.

3) Legitimita

Další oblast, kterou jsme identifikovali jako určující pro analýzu neokoloniální intervence, je její legitimita. Legitimita představuje těžko uchopitelný pojem, nicméně v širším pojetí je chápán jako obecné uznání autority a jejího uplatňování. Tato oblast je v kontextu konceptu neokoloniální intervence provázaná se způsobem, jakým byla ospravedlněna intervenujícím státem na mezinárodním i domácím poli. V průběhu doby se způsoby ospravedlnění měnily. K ospravedlnění se obvykle používá narativů, které mají zajistit vojenskému zásahu veřejnou podporu. Ospravedlňující vysvětlení jsou také určena pro komunitu ostatních států. Dva nejčastěji používané narativy jsou v současnosti intervence v rámci globální války proti terorismu a intervence na poskytnutí humanitární pomoci či v rámci konceptu R2P. Je na místě diskutovat o tom, zda byla intervence ospravedlněna legitimním způsobem, tedy jestli použitý narativ odpovídal skutečné situaci v cílové zemi.

Oblast legitimacy a používaných narativů je spojována s již dříve zmiňovanou dekontextualizací, kdy intervence reaguje pouze na část vzniklého konfliktu nebo řeší až důsledky krize nikoliv její kořeny. Neznalost kontextu krize v dané zemi poté souvisí i s úspěšností vojenské intervence. Mnohdy se s vojenskou intervencí situace v cílové zemi zhorší či zůstane stejná. Což samozřejmě souvisí s tím, jaké cíle vojenská intervence sleduje. Pokud si nadefinuje cíle, které ani nemá v plánu splnit, jelikož se nezajímá o kontext vzniku konfliktu nebo krize, v zásadě nemůže uspět. Při analýze se tedy musíme dívat nad rámec

používaných narativů a skutečně porozumět situaci v dané zemi, kam vojenská intervence směřuje, abychom byli schopni říct, zdali použití daného narativu bylo legitimní.

Jestliže intervenující stát používá narativu, který neodpovídá skutečné situaci v dané cílové zemi, je použití takového narativu nelegitimní. Intervenující stát pak totiž uplatňuje svoji autoritu k prosazování jiných cílů a narativ používá k jejich ospravedlnění. Vojenská intervence pak neřeší skutečné původce krize v zemi a deklaruje jiné cíle, než kterých se snaží dosáhnout. Intervenující stát tak uplatňuje svoji autoritu nelegitimně. V takovém případě splňuje oblast legitimacy neokoloniální podmínku. Naopak legitimní je potom použití narativu, který odpovídá reálné nastalé situaci a jsou podniknuty kroky k tomu, aby situace byla udržitelně řešena.

4) Strategické zájmy intervenujícího

Neokolonialismus v jakékoliv podobě vždy v první řadě prospívá bývalé koloniální mocnosti, z tohoto důvodu byla zvolena čtvrtá oblast. Proto je nutné analýze podrobit i existenci vlastních strategických zájmů intervenujícího státu v cílové zemi či regionu, které nejsou explicitně deklarovány. Intervenující stát může mít vlastní zájmy v různých sektorech. Může se jednat o ekonomické a obchodní zájmy, zaručující privilegovaný přístup na trh či jiné ekonomické výhody primárně sloužící pro benefit intervenujícího státu. Strategickým zájmem může také být posílení vlastní prestižní pozice, ať už na domácí nebo mezinárodní půdě. Intervenující stát může mít také strategický zájem na prodloužení vojenské přítomnosti mimo vlastní území, který mu právě intervence pomůže ospravedlnit. Dalším strategickým zájmem, který je třeba zmínit může být zajištění silné pozice v cílovém státě či regionu a vymezení se tak vůči dalším aktérům, kteří zde působí.

V tomto kontextu vojenská intervence slouží hlavně zájmům intervenujícího státu a až druhořadé jsou zájmy cílového státu. Pokud by tyto zájmy v situaci nefigurovaly, výrazně by se snížila pravděpodobnost, že stát intervenci provede. Pokud tedy detekujeme, že vojenská intervence byla vykonána, aby sloužila i zájmům intervenujícího státu a má tak vlastní nedeklarované cíle, můžeme tuto podobu vojenské intervence označit za neokoloniální. V opačném případě, že intervenující stát nemá jiných než deklarováných zájmů, za neokoloniální vojenskou intervenci neoznačíme. Je také důležité zdůraznit, že společná minulost, kulturní blízkost či diplomatické vztahy na dobré úrovni nemusí znamenat strategické zájmy, které by bylo nutné ochraňovat pomocí vojenské intervence. Státy si mohou být blízké bez toho, aniž by se tato blízkost musela uměle navazovat.

5) Post-koloniální nastavení vztahů

Post-koloniální nastavení mezinárodního systému, a vzájemných vztahů v něm, je poslední oblastí, již je nutno evaluovat při hodnocení vojenské intervence. Je nezbytné se na vojenský zásah dívat skrze postkolonialismus, tedy z pohledu cílového státu. To, jak je systém nastaven je často udávajícím faktorem, který nenechává možnost pro alternativní řešení. Konkrétně se jedná o principy, které byly nastaveny ihned po dekolonizaci mezi bývalým kolonizátorem a bývalou kolonií. Za takové principy považujeme existenci vojenských dohod na jejichž základě intervence probíhá a jejichž dílem jsou v zemi/regionu umístěny vojska externích aktérů, kteří intervenci vykonávají. Nebo také fakt, že se intervence koná na podporu tamějšího lídra, jelikož k němu má intervenující stát či entita kladný vztah. Velmi často se jedná o spřátelené lídry diktátorského charakteru, se kterými intervenující stát dlouhodobě spolupracuje a podporuje je výměnou za udržování stability. Může se také jednat o případ, kdy je v cílové zemi vše řízeno zvenčí a bývalý kolonizátor nezvládl svůj přístup k bývalé kolonii dekolonizovat. Pokud intervence probíhá pomocí principů, které byly nastaveny a mají původ v raném neokoloniálním přístupu 60. let, můžeme pátou oblast podoby intervence považovat za neokoloniální.

Analýza literatury nám poskytla mnoho různých perspektiv, ze kterých lze na problematiku vojenských intervencí nahlížet. Jednotlivé aspekty, jež jsme v literatuře identifikovali se posléze promítly do tvorby konceptu neokoloniální vojenské intervence. Koncept byl vytvořen v druhé části kapitoly. Na základě poznatků z literatury jsme definovali pět oblastí, jež je nutné při hodnocení vojenské intervence vzít v potaz. Pokud ji chceme vojenskou intervencí vyhodnotit jako neokoloniální, její podoba musí splňovat přítomnost neokolonialismus ve většině oblastí, tj. alespoň ve čtyřech z pěti. V následující kapitole aplikujeme koncept neokoloniální vojenské intervence na konkrétní případy intervencí v Mali a SAR.

5. Aplikace konceptu neokoloniální vojenské intervence na případy intervencí v Mali a Středoafričké republice

Poslední kapitola představí analýzu vojenských intervencí v Mali a SAR započatých v roce 2013 pomocí konceptu neokoloniálních vojenských intervencí. Jedná se zatím o dva nejnovější případy francouzských intervencí ve *Francafrigue* a kapitola analyzuje aktuální zahraniční politiku Francie vůči svým bývalým koloniím. V roce 2015 se ještě Francie zapojila do podobných vojenských akcí, když se účastnila náletů v Sýrii proti syrskému režimu a následně se účastnila mezinárodní koalice proti Islámskému státu, což ale pro tuto práci nepředstavuje relevantní předmět zkoumání. Kapitola nejdříve představí případovou studii Mali a v druhé podkapitole SAR. K oběma případům si nejdříve nastíníme pozadí krize, jež vedla ke francouzskému vojenskému zapojení. Představíme tvrzení Francie, jež byla použita, a která neokolonialismus odmítají. Obě podkapitoly pak popíší, nakolik tato tvrzení platí v praxi pomocí aplikace podmínek konceptu neokoloniální vojenské intervence vytvořených k tomuto účelu ve druhé kapitole. Každou z pěti podmínek analyzujeme jednotlivě a ověříme tak předpoklad, že francouzské intervence vykazují prvky neokolonialismu a souvisí s pokračující neokoloniální politikou Francie v Africe. Tato analytická část práce je zakončena syntézou, kde shrneme analýzu dvou intervencí, a poukážeme na některé rozdílnosti, podobnosti a limity. Poslední kapitola je tak logickým vyústěním třech předcházejících kapitol, a bude se na ně odkazovat.

5.1. Mali: operace Serval

Mali je vnitrozemský stát v západní Africe sousedící s dalšími sedmi zeměmi. Francouzskou kolonií se stalo v roce 1892 a tehdy ještě jako Francouzský Súdán bylo řízeno společně s ostatními koloniemi jako součást Francouzské západní Afriky. Nezávislost získalo jako většina afrických států v roce 1960. Prvotní vývoj byl v Mali ovlivněn myšlenkami pan-afrikanismu³³ a nacionalismu. Brzy po získání nezávislosti se v Mali dostal k moci pro-sovětský lídr Modibo Keita a Bamako se orientovalo na Sovětský svaz. Vztahy s Francií proto značně ochladly. Tento vývoj byl ale brzy zvrácen, když byl Keita v kontextu Studené války svržen ve vojenském puči a v roce 1968 ho nahradil generál Moussao Traoré, který byl považován za partnera Západu.

³³ Pan-afrikanismus je hnutí, jehož cílem je podporovat a posilovat solidaritu mezi domorodými Afričany a diasporami afrického původu po celém světě. Mezi jeho hlavní cíle patří jednota a nezávislost Afriky.

Druhou polovinu 20. století Mali doprovázely časté vojenské puče, což znemožnilo vybudovat z Mali silný a stabilní stát. (Ali 2018) V 90. letech se nicméně k moci dostala demokratická vláda v čele s prezidentem Amadou Toumani Tourém, která zemi vládla až do roku 2012. Mali zůstává dodnes jednou z nejchudších zemí na světě³⁴, s velmi nízkou gramotností obyvatel a vysokou korupcí. Sužují jej socioekonomické problémy, které jsou patrné hlavně na severu země. Země funguje na slabých institucích a její političtí představitelé nedokáží řešit politické, bezpečnostní a socioekonomické otázky.

Krize, která vedla k francouzské vojenské intervenci, naplno propukla v roce 2012. Politická a bezpečnostní situace v zemi byla velmi vyhrcoaná. Sever země společně s nejdůležitějšími městy byl pod kontrolou militantních skupin rebelů. Sever ovládlo vícero různorodých skupin, z nichž největší byla MNLA (*Mouvement National de Libération de l'Azawad*). MNLA neboli Národní hnutí za osvobození Azawadu bylo založeno roku 2011 a jeho primárním cílem byla secese od centrálního státu Mali. MNLA tak reprezentovala požadavky malijského etnika Kel Tamasheq, známého také jako Tuaregové, na založení vlastního státu. MNLA je tak jedna z posledních skupin z celé série uskupení rebelů Tuaregů, jež se objevovaly a mizely během let malijské nezávislosti. Tuaregové jsou etnikum žijící v saharských oblastech Mali³⁵, kteří historicky odporovali kolonizaci a posléze i malijské vládě, kterou nikdy nepovažovali za vlastní (Batou 2013). V průběhu historie nezávislého Mali vedli nepřátelské akce a rebelie proti centrální vládě v Bamaku³⁶ a požadovali větší autonomii. Jejich požadavky se ale nikdy nesetkaly s pochopením, a i přes podepsání několika dohod mezi centrální vládou a Tuaregy, nevraživost mezi nimi nadále panovala a boje stále pokračovaly.

Mezitím došlo k vojenskému puči a v březnu 2012 byl odstraněn Amadou Toumani Touré. Puč byl proveden částí armády v čele s kapitánem Sanogou a byl projevem nespokojenosti s tím, jak vláda nezvládá ukončit rebelii Tuaregů. Malijská armáda neměla ani technické ani lidské kapacity na to, aby potlačila rebely, jelikož je soustavně podfinancovaná. Nespokojení příslušníci armády sesadili Tourého, rozpustili jeho vládu a k moci zasedla vojenská junta (Chafer 2014). Puč reflektoval i nespokojenost široké veřejnosti, která protestovala proti slabosti vlády. Vojenská junta ovšem nebyla uznána ani mezinárodním společenstvím ani regionálními

³⁴ Ve světovém žebříčku zemí řazených dle HDP na obyvatele je Mali až na 206. místě z 228 s objemem \$2200 HDP na obyvatele (The World Factbook 2020).

³⁵ Etnikum se také nachází v saharských částech Nigeru, Burkiny Faso, Alžírsku a Libye. Tuaregové jsou jasnou ukázkou, jak hranice států navržené koloniálními správci nereflktují reálné rozložení etnik či kmenů v Africe a jsou pro Afričany cizím a nesmyslným konceptem. V Mali nazývají sever země, jež obývají stát Azawad.

³⁶ Největší povstání Tuaregů proti centrální vládě proběhla v letech 1962, 1990, 2006 a 2012. (Bere 2017)

organizacemi a neměla legitimitu. Na nátlak regionálních uskupení AU a ECOWAS došlo k vytvoření prozatímní vlády na místo prozatímního prezidenta byl jmenován Dioncounda Traoré, předseda Národního shromáždění.

I přes snahy o navázání vyjednávání mezi rebely a prozatímní vládou jako představiteli státu a za přítomnosti mediátorů z ECOWAS, rebelové dále posilovali své pozice až konečně v květnu 2012 vyhlásili nezávislost státu Azawad na území severního Mali. Činnost MNLA byla také posílena pádem režimu Muammara Kaddáfího v Libyi. (Solomon 2013) V Libyi totiž na straně Kaddáfího režimu bojovala spousta milic složených z Tuaregů, kteří byli rekrutováni z okolních států. Když potom režim v Libyi padl, Tuarečtí bojovníci se vrátili do Mali vybaveni moderními zbraněmi. A někteří z nich se připojili do řad MNLA či jiných militantních skupin.

Už tak velmi složitou situaci ještě více zkomplikovala aktivita extremistických islamistických skupin operujících na území Mali, které profitovaly ze vzniklého chaosu. Jednou z nich je skupina nesoucí název Ansar al-Dine³⁷, džihádistická skupina prosazující linii salafismu, se kterou MNLA uzavřela aliance na jaře roku 2012. Aliance vznikla z čisté nutnosti, protože MNLA po obsazení velké části Mali potřebovala finanční prostředky k přežití. Rozdílnost cílů byla evidentní: na straně MNLA se jednalo o separatismus, na straně Ansar al-Dine o šíření víry. (Schmidt 2018: 298) Ansar Dine disponovala financemi hlavně díky svému napojení na verzi Al-Káidy působící v regionu Maghrebu AQMI (*Al-Qaïda au Maghreb islamique*). Téměř okamžitě se ukázala slabost MNLA, která byl vnitřně rozdělená, někteří nesouhlasili se spojením s Ansar Dine, jelikož považovali MNLA za sekulární hnutí s cílem separace Azawadu, jiní spojení skupin považovali za správné a volali po vzniku islámské republiky (Wing 2016). Islámští extrémisté tak dokázali MNLA snadno vymanévrovat ze scény a přebrat kontrolu nad obsazováním země. Síla džihádistických skupin, AQMI a její západoafrické odnože MUJAO (*Mouvement pour l'Unité et le Jihad en Afrique de l'Ouest*), v zemi rostla. Přestože členové těchto skupin neměli jasně definované cíle a byli vnitřně rozdělení, začali dominovat na severu Mali a implementovali zde právo šarí'a. Nicméně tím jejich aktivita v zemi neskončila a svůj vliv dále posouvali směrem na jih Mali k hlavnímu městu.

Mali se dále zmítalo v chaotické situaci a ani s koncem roku 2012 nepřicházela žádná řešení vzniklé krize. Vyjednávání mezi konfliktními stranami, vládou a militantními skupinami, neprobíhala. Proběhnuvší vojenský puč nechal prozatímní vládu neakceschopnou, a to politicky i vojensky (Bergamaschi 2013). Bylo jasné, že krizi Mali nedokáže vyřešit samostatně.

³⁷ Do češtiny lze název přeložit jako "Obránci víry".

Mezinárodní společenství tak bylo nuceno jednat. Pro Francii v tuto chvíli ale stále intervence nepřipadala v úvahu. Francouzské ministerstvo zahraničí bylo proti unilaterální intervenci a ani prezident François Hollande nebyl zpočátku takovému řešení nakloněn (Henke 2017). Afrika se neměla stát centrálním tématem jeho prezidentství. Ve své prezidentské kampani navíc slíbil, že do Mali francouzská vojska nevyšle a prosazoval narativ „africká řešení afrických problémů“ (Erforth 2020: 5). Na popud toho francouzská vláda podpořila vznik Afričany vedené mise, kterou v prosinci 2012 autorizovala OSN. MISMA (*Mission internationale de soutien au Mali sous conduite africaine*) měla být celoafrická intervence složená ze zemí AU a ECOWAS.

Ihned po schválení MISMA, ale africké jednotky oznámily, že nebudou připraveny v Mali zasáhnout dříve než v září 2013. Zároveň extremistické milice rychle postupovaly a obsazovaly zbytek země. Malijský prezident Traoré se tak obrátil na Hollandovu administrativu se zvacím dopisem žádajícím vojenskou asistenci k zastavení postupu ozbrojených extremistů na Bamako. (Chafer 2016) Společně se zvacím dopisem a zhoršující se situací, kdy hrozilo, že malijský stát padne, Paříž změnila názor na intervenci. Proto 11. ledna 2013 Francie spustila operaci s názvem Serval.

Intervence obsahovala 4500 francouzských vojáků, které podpořily vojenské jednotky z Čadu. Operace probíhala v koordinaci s malijskou armádou. Serval měl tři hlavní cíle: asistovat malijské armádě, aby zastavili postup ozbrojených skupin na Bamako; pomoci Mali zachovat si integritu a jednotu území tím, že získá zpět kontrolu nad městy na severu země ovládanými rebely; usnadnění implementace mezinárodních rozhodnutí skrze zapojení dvou misí MISMA a EUTM (*European Union Training Mission*). Z pohledu těchto hlavních cílů byla intervence úspěšná, protože se podařilo rychle osvobodit strategická města, která byla pod kontrolou extremistů. (Bere 2017)

Mimo francouzskou intervenci, zde byly i další snahy o stabilizaci Mali. V dubnu 2013 RB OSN schválila zapojení mise MINUSMA (*Mission multidimensionnelle intégrée des Nations unies pour la stabilisation au Mali*), která měla za cíl podpořit státní kapacity a zajistit umožnění mírového procesu mezi separatisty a vládou. Francouzská operace probíhala paralelně s misí MINUSMA. V Mali se tak v srpnu 2013 podařilo uspořádat prezidentské volby, ve kterých byl zvolen Ibrahim Boubacar Keita, který v úřadu nahradil prozatímního prezidenta. Mírová dohoda v Mali byla nakonec podepsána v květnu 2015. Dohoda z Alžíru podepsala malijská vláda a loajalistické ozbrojené skupiny. Islámští extremisté a džihádisté byli z dohody vynecháni a mírových jednání se neúčastnili (Guichaoua 2020).

Operace Serval byla ukončena v lednu 2014. Nicméně Francie vojensky neodešla, naopak transformovala Serval a spustila novou operaci s názvem Barkhane, ve které je zapojeno 3500 vojáků. Barkhane je protiteroristická operace pokrývající velkou část Sahelu a Sahary³⁸. Nemá stanovený konec a vojenská přítomnost Francie na africkém kontinentu tak byla prodloužena na neurčito.

V současnosti v Mali stále působí pět typů operací. MINUSMA vedená OSN, francouzská operace Barkhane, dvě evropské tréninkové mise pod vedením EU (EUTM a EUCAP) a také jedna vedená jednotkami G5 v Sahelu (Tardy 2020). Operace Serval byla celkově hodnocena Paříží jako vojenský úspěch. Dokonce malijské elity, a i široká veřejnost vítala francouzské jednotky v Mali jako osvoboditele. Stejně tak mezinárodní komunita a samotné západoafrické státy francouzské zapojení uvítaly (Utley 2016). Je ale na místě se ptát, proč Francie jako jediný stát jednala samostatně a mimo rámec ostatních misí.

5.1.1. Analýza operace Serval s ohledem na koncept nekoloniální vojenské intervence

Poté co jsme si představili kontext a pozadí krize v Mali, která spustila francouzskou vojenskou intervenci, nyní přistoupíme k samotné analýze operace Serval. V následující části aplikujeme koncept nekoloniální vojenské intervence definovaný v podkapitole 2.2.2. Postupně analyzujeme všech pět podmínek, abychom byli schopni určit, zda operaci Serval můžeme považovat za nekoloniální.

1) Legalita

Obecně nalezneme dva zákonné principy, které bývají především francouzskými představiteli nejčastěji citovány při ospravedlňování operace Serval. Prvním z nich je fakt, že francouzská vláda dostala oficiální pozvání od malijské vlády a tedy, že operace Serval byla reakcí na toto pozvání. Zvací dopis pro francouzskou armádu vystavil tehdejší prezident Dioncounda Traoré. Ten byl v té době prozatímním prezidentem jmenovaným v době vrcholu malijské krize po vojenském puči, v rámci kterého byl sesazen demokraticky zvolený prezident Amadou Toumani Touré. Prozatímní vláda navíc neměla kontrolu nad dvěma třetinami malijského území. Žádost o intervenci tak přišla od vládního představitele, jenž nebyl demokraticky zvolen, a tedy neměl od občanů legitimitu, aby mohl reprezentovat stát navenek. Existuje navíc

³⁸ Konkrétně Barkhane operuje v Mali, Čadu, Nigeru, Burkině Faso a Mauritánii.

podezření, že si o dopis Paříž sama řekla (Chafer 2016). Skutečností ale je, že zvací dopis byl původně z francouzské strany odmítnut a vrácen. Dopis totiž obsahoval nejasný požadavek na vojenskou asistenci. Měl být malijskou stranou přeformulován na letecké krytí malijské armády francouzskými letkami (Boeke, Schuurman 2015).

Druhým zákonným principem je rezoluce RB OSN (OSN 2012), která měla autorizovat francouzské zapojení v Mali. Francie v minulosti ne vždy získala nebo vůbec žádala autorizaci vyšší instance, i přes to ale často hrála hlavní roli v prováděných operacích. Francie má dominantní pozici v mnoha mezinárodních organizacích. Je klíčovým hráčem EU, na jejíž půdě dokáže hýbat evropskou politikou, a to včetně společné obranné a bezpečnostní politiky. Dominuje také frankofonnímu světu, je politicky blízko téměř všem státům frankofonní Afriky. Nejdůležitější se ovšem jeví francouzské stále křeslo v RB OSN, kde je díky své pozici schopná přímo ovlivňovat rezoluce týkající se *Francafrique*, ba co víc je jejich tvůrcem (Tardy 2020).

Rezoluce, jež měla schválit operaci Serval, a na kterou se Paříž odkazuje, je rezolucí RB OSN číslo 2085. Nicméně byla napsána v prosinci 2012 pro misi vedenou africkými státy, tedy pro autorizaci mise MISMA, která měla poskytnout podporu národním autoritám v Mali. Rezoluce ovšem nechává široký prostor pro interpretaci svého znění. Francie si tak byla schopna interpretovat rezoluci tak, aby její konkrétní kroky odpovídali autorizaci OSN (Roesch 2015). Tento fakt nám ukazuje, jak problematická je privilegovaná pozice Francie v hlavním rozhodovacím orgánu největší mezinárodní organizace, kde navíc globální jih není vůbec reprezentován. Francouzská vojenská intervence v Mali byla schválena post hoc, tedy až po jejím spuštění. Zpětně k ní vyjádřili podporu téměř všichni klíčoví hráči – AU, ECOWAS, RB OSN, většina afrických lídrů, a i přes některé neshody i EU. Rezoluce 2084 neautorizovala operaci Serval, ale vytvořila podmínky pro francouzský zásah v podobě mezinárodního konsenzu o bezpodmínečné nutnosti v Mali zasáhnout. Navíc vznik mise MISMA vytvořil entitu, které Francie po dosažení svých cílů může předat odpovědnost za situaci v Mali.

Paříž staví legalitu operace Serval na zvacím dopisu od malijské vlády. Ten ale pochází od představitelů, jež nebyli řádně demokraticky zvoleni, ale byli do své funkce jmenováni v době krize. Operace Serval také stojí na široké interpretaci rezoluce OSN, která se svým zněním autorizuje specificky africkou misi MISMA, nikoliv francouzskou operaci Serval. I přes existenci dvou zákonných principů použitých k ospravedlnění intervence, mají oba vážné nedostatky. Z pohledu legality operace Serval tedy splňuje podmínku přítomnosti neokolonialismu.

2) Způsob provedení intervence

Francie se brání tvrzení, že by operaci Serval prováděla samostatně a odvolává se na údajnou multilateralitu vedení operace. Jak podrobně rozebrala čtvrtá kapitola, často dochází k mylné představě, že autorizace vojenské intervence mezinárodních organizací zároveň znamená její multilateralitu. Samotná autorizace OSN nebo jiné mezinárodní organizace však nestačí k tomu, abychom mohli tvrdit, že intervence je multilaterální. Neznamená to totiž, že se na ní automaticky podílí vícero aktérů.

Jednou z podmínek multilateralismu je srovnatelný počet zapojených sil jednotlivých aktérů podílejících se na intervenci. Podíváme-li se na složení vojsk operace Serval, zjistíme, že dvě třetiny z celkového počtu zapojených vojáků tvořili Francouzi. Zbylou jednu třetinu tvořily čadské jednotky (Chafer 2016). Nejenže tedy operace Serval byla složena pouze ze dvou participantů, ale francouzské jednotky navíc tvořily nadpoloviční většinu. Druhou podmínkou multilateralismu je sdílené vedení operace, což v případě operace můžeme vyloučit. Vedení Servalu bylo výhradně pod francouzskou taktovkou a čadské jednotky podléhaly francouzskému velení (Tardy 2020). Navíc i poté, co byla v Mali spuštěna multilaterální mise MINUSMA, francouzská vojska pokračovala v operování paralelně a Serval se tak nestal součástí větší mezinárodní mise.

Musíme tedy rozlišovat mezi operacemi, které jsou jasně vedeny jedním státem, a které jsou plně multilaterální. I když má autorizaci OSN a obsahuje různé formy zapojení jiných aktérů, intervence nemusí být multilaterální. Příklad skutečně multilaterální operace mohou být intervence vedené EU, které vznikly na půdě této organizace a jsou plánovány a řízeny z velitelství, které je také vedeno EU. V takovém případě rozhodnutí zahájit intervenci nevzniklo jednostranně, a stejně tak nebyla operace ani prováděna. Rozhodnutí spustit operaci Serval vzešlo jednostranně z Francie a bylo schvalováno multilaterálně post hoc. Operaci Serval tedy můžeme jednoznačně považovat za unilaterální vojenskou intervenci. Byla převážně prováděna francouzskými vojsky, plánována Paříží a rozhodování bylo také výlučně v gesci Francie. To, že operační složky Servalu byly složeny společně s čadskými vojsky nečiní operaci multilaterální. V případě operace Serval se jedná o operaci unilaterální a podmínku přítomnosti kolonialismu v oblasti způsobu provedení intervence tedy splňuje.

3) Legitimita

K legitimizaci použití síly v Mali Francie využívá narativ globální války proti terorismu. Dle tohoto narativu Francie zasáhla, aby podpořila malijskou armádu v boji proti teroristické agresi, která sužovala Mali a hrozilo, že se rozšíří i do celého regionu západní Afriky. I když je pravdou, že v Mali teroristické skupiny, jako AQMI, MUJAO nebo Ansar al-Dine, skutečně

působily, nebyly jediné. V Mali paralelně působily i neextremistické skupiny s jinými než náboženskými cíli. Je tedy chybné považovat všechny rebely za homogenní skupinu se stejnými cíli jako např. globální džihád (Boeke, Tisseron 2014). Teroristické skupiny působící v Mali na čas převládly a ostatní skupiny upozadily, nicméně ty nikam nezmizely.

V malijském případě je evidentní problém dekontextualizace. Jako i v jiných případech zde došlo k přehlédnutí kontextu konfliktu, v jaké krizi v zemi vznikla. Domácí kořeny krize sahají hluboko do historie. Tuaregové, kteří tvořili ozbrojenou skupinu MNLA, jsou kočovné etnikum arabského původu, jež bylo považováno za bílé Afričany a jsou hluboce nesnášeni Malijci černé pleti. Čelí mnohaleté politické a ekonomické marginalizaci ze strany centrální vlády situované na jihu země (Batou 2013). Jsou chyceni ve státě, který nepovažují za svůj, a proto žádají více autonomie a odstranění nerovností mezi severem a jihem země. Samotná diagnóza konfliktu v Mali tak byla chybná, bylo na ni nahlíženo jako na náhlý vznik džihádistického terorismu spíše než na chronickou domácí politickou krizi (Reeve 2014). Přičemž právě slabost malijského státu a jeho neschopnost řešit problém se separatistickými skupinami Tuaregů tvoří podhoubí pro vznik terorismu. Primárně by se tak měly řešit kořeny rebelií Tuaregů, jako je nedostatek ekonomických příležitostí, lokální konflikty mezi etniky a absence státu na severu Mali (Bere 2017).

Na zúčastněné skupiny i jejich frakce musí být pohlíženo individuálně, jinak v Mali nedojde k nastolení míru. K čemu naopak dochází je prosazování vlastních strategických zájmů a výhod Francie, k čemuž se používá protiteroristická strategie (Wing 2016). Zvýraznění a sekuritizace problému terorismu v Mali posloužila k legitimizaci francouzské vojenské asistence a zároveň odvrátilo pozornost od velmi komplexního problému a kořenů krize v Mali, které nebyly řešeny. I proto pak byla francouzská vláda schopna prohlásit intervenci za úspěšnou. Úspěch operace Serval nicméně nepřesahuje počáteční vojenská vítězství proti teroristickým skupinám. Zároveň operaci Serval legitimizovalo kladné přijetí mezinárodní komunity i malijské veřejnosti. V Mali byla pro intervence velká veřejná podpora. Je nutno ji ale také vidět v kontextu dění v zemi. Serval následoval po vážné multidimenzionální krizi, většina Malijců cítila, že integrita a vůbec existence země je v sázce. Lidé se cítili zrazeni svými politickými lídry, kteří nebyli schopni zajistit bezpečnost svých občanů (Bergamaschi, Diawara 2014).

Celkově tedy můžeme říct, že legitimita operace Serval vystavěna na narativu války proti globálnímu terorismu má vážné nedostatky. A ospravedlnění použití vojenské síly bojem proti terorismu v Mali je problematické. Fakt, že v Mali nebyl primárním problémem terorismus dokazuje i to, že do dnešního dne zde nebyl nastolen mír. Pokračující násilí i přes existenci

mírových dohod, a tvorba nových skupin rebelů, ilustrují nedostatek úsilí v ochraně místního obyvatelstva, ale také v boji proti teroristickým skupinám.

4) Strategické zájmy intervenujícího

Primárním motivem vojenské intervence v Mali nebylo prosazovat nové ekonomické zájmy, nicméně ochraňovat ty stávající. Francouzské firmy už v Mali mají bezpečně vybudované zázemí v různých sektorech a fungují na místním trhu³⁹. Nový ekonomický potenciál je spojen s výzkumem ropných ložisek na severu země, jestli ale budou objeveny je stále nejasné. Případná ropná naleziště ale nejsou dostatečným důvodem pro vojenskou intervenci. Nejdůležitější strategický zájem leží mimo území Mali v sousedícím Nigeru. Zde se totiž nachází francouzský státní podnik Areva, která operuje v sektoru jaderné energie.

Společnost Areva v Nigeru těží uran, který tvoří důležitou výjimku v upadajícím francouzském zájmu o nerostné bohatství Afriky. Francouzský nukleární sektor by nevznikl bez přístupu k uranu z Nigeru (Profant 2010). Francie je těžce energeticky závislá na jaderném sektoru. Jaderná energie zajišťuje ve Francii 70 % výroby veškeré elektřiny a jedna třetina se vyrobí pomocí uranu pocházejícího z Nigeru (Carmody 2016: 78). Paradoxně 90 % obyvatel Nigeru nemá k elektřině ani přístup. Pro ilustraci Niger získává pouze 13 % zisku z celkové hodnoty uranu který vyváží (Gegout 2017: 144). Pro Francii je Niger strategickým zájmem v oblasti energetiky, proto zastavení hrozby v podobě šíření nestability pocházející z Mali bylo prioritou.

Dalším strategickým zájmem, který Francie v Mali měla, byla snaha znovu legitimizovat a prodloužit relevanci vojenské přítomnosti na africkém kontinentu. Operace Serval připravila cestu pro implementaci větší nadnárodní operace Barkhane, jenž má v Sahelu bojovat proti terorismu a usídlování teroristických skupin. V polovině roku 2014 už operace Serval čelila kritice za svůj přístup k teroristickým skupinám a Francie už nebyla spatřována jako neutrální mediátor konfliktu kvůli své spolupráci s MNLA⁴⁰ (Wyss 2017). Francie tak dále militarizuje region a zajistila si dlouhodobou vojenskou přítomnost v Mali a širším regionu, aby ochránila své politické, ekonomické a finanční zájmy⁴¹. Tím, že se operace Serval transformovala na operaci Barkhane se Francie stáhla z komplikovaného interního problému v Mali a zároveň si prosadila vlastní bezpečnostní regionální strategii.

³⁹ Ve stavebnictví se například jedná o podnik Bouygues, v dopravě o firmu Bolloré Africa Logistic, koncern Orange působí v sektoru informačních a komunikačních technologií a ve finančním odvětví zde má své zastoupení bankovní veličan BNP-Paribas.

⁴⁰ Francouzská vláda platila výkupné teroristům z AQMI, tudíž je finančně podporovala. Také používala džihádisty jako žoldáky (Guichaoua 2020)

⁴¹ V roce 2020 čítá operace Barkhane na 5100 francouzských vojáků přítomných v Sahelu.

Hlavním francouzským zájmem v rámci operace Serval bylo zabránit šíření nestability do sousedního Nigeru, odkud Francie vyváží značnou část uranu, kterou potřebuje pro fungování jaderného sektoru v Hexagonu. Skrze vplynutí operace Serval do širší regionální operace Barkhane Francie opět dodala relevantnost svým vojskům umístěným v Sahelu. Byla také schopná se distancovat od dořešení velmi komplexního domácího problému samotného Mali.

5) Post-koloniální nastavení vztahů

Francie se v rámci svých vojenských operací spoléhá na spolupráci s lokálními africkými partnery a armádami zapojených států. Taková spolupráce je ovšem problematická, jelikož spočívá na budování vztahů s nedemokratickými vládci a represivními režimy. V rámci operace Serval, ale i Barkhane, se hlavně jedná o spolupráci s Mauritánií a Čadem. U operace Barkhane jde především o čadského diktátora Idrisse Débyho na jehož žádost dokonce jednotky z operace Barkhane zasahovaly proti čadským rebelům, které Déby označil za teroristy (Chafer, Cumming, van der Velde 2020). Francie proti nim zasáhla i když napojení na teroristy nebylo potvrzené.

K uskutečnění svých vojenských intervencí Francie také využívá systém vojenských základen, z nichž čerpá vojenské kapacity. Vojenské základny po celém africkém kontinentu vznikly už v době dekolonizace a dodnes fungují navzdory tvrzení z roku 2008, že se bude jejich počet snižovat⁴². Mezi znaky pokračujícího neokoloniálního nastavení patří také vojenské dohody o spolupráci. S Mali Francie takovou obnovenou dohodu podepsala v červenci 2014 (Diarra 2014).

Operace Serval a následná operace Barkhane nám ukazují, že Francie není ochotná vojensky zůstat mimo Afriku. Zároveň to zřejmě, i přes veškerá tvrzení francouzských představitelů ani nikdy nebylo plánem. Schopnost intervenovat mimo své území je ve Francii velmi ceněna, a je viděna jako klíčový nástroj zahraniční politiky (Erforth 2020: 23). Současně je faktem, že Francie je zřejmě jediná země, která dokáže unilaterálně zasáhnout na africkém kontinentu, což je samozřejmě dědictví kolonialismu a také výsledkem nastavení mezinárodního systému v post-koloniální době. Nízká úroveň státních kapacit v Mali neumožňuje se vypořádat s bezpečnostními výzvami, jako je terorismus nebo i domácí nepokoje. To také vede k potřebě pomoci z Paříže.

⁴² Francie má v Africe stále tři vojenské základny: v Džibuti, Gabonu a na Réunion. Dle strategického dokumentu z roku 2008 se měly dvě základny v Senegalu a Pobřeží Slonoviny uzavřít. Oficiálně uzavřené jsou, ale francouzští vojáci zde zůstali (Gegout 2019: 274).

V předchozí podkapitole jsme aplikovali vytvořený koncept nekoloniální intervence na případ operace Serval v Mali. Vojenskou intervenci jsme analyzovali v pěti oblastech: legalita, způsob provedení, legitimita, strategické zájmy intervenujícího a post-koloniální nastavení systému. Nyní shrneme výsledky analýzy do tabulky.

Tabulka č. 3 – Výsledky analýzy operace Serval

Operace Serval		
Oblast vojenské intervence	Podoba vojenské intervence	Neokoloniální vojenská intervence
1) Legalita	Nelegální dle mezinárodního práva či vykazuje vážné nedostatky v legalitě.	ANO
2) Způsob provedení intervence	Unilaterální, na intervenci se podílí jeden aktér, který operuje a rozhoduje samostatně.	ANO
3) Legitimita	Nelegitimní, způsob ospravedlnění intervence neodpovídá skutečnosti. Intervenující stát/entita uplatňuje svoji autoritu k řešení jiných než deklarovaných cílů a nezanechává za sebou udržitelná řešení situace v cílovém státě.	ANO
4) Strategické zájmy intervenujícího	Intervenující stát/entita má vlastní strategické zájmy v cílovém státě.	ANO
5) Post-koloniální nastavení vztahů	Nastavení vztahů funguje ve prospěch intervenujícího státu/entity či je výrazně nerovnocenné.	ANO

Zdroj: vlastní zpracování.

Operace Serval je dle uvedeného konceptu nekoloniální vojenskou intervencí. Přítomnost neokolonialismu jsme detekovali ve všech oblastech. Jedinou mírně spornou oblastí zde byla legalita celé akce. Nalezli jsme sice dva zákonné principy, které bývají citovány při ospravedlnění intervence v Mali, nicméně ani jeden není příliš přesvědčivý. Jak bylo vysvětleno výše, zvací dopis byl vystaven nelegitimním státním představitelem, který nebyl ani demokraticky zvolen a ani neměl kontrolu nad celým územím Mali. Rezoluce RB OSN 2084, na které operace Serval staví svoji legalitu, autorizovala misi vedenou africkými státy, nikoliv francouzské jednotky. Ty v rezoluci nebyly zmíněny. Nicméně díky široké interpretaci rezoluce

byla Francie schopna vtěsnat působení svých jednotek do jejího znění. Nakonec i fakt, že Francie považovala za nezbytné použít dva zákonné principy, nám napovídá, že autorizace RB OSN nebyla dostatečně přímočará. Proto jsme zvolili vyhodnocení „ANO“. Francie nešla do Mali úplně bez autorizace, nicméně autorizaci si získala post hoc. Nicméně i s dostatečnou legitimitou by operace Serval měla jasně neokoloniální znaky.

V oblasti způsobu provedení intervence jsme stanovili unilateralitu. Na operace se sice částečně podílely i jednotky z Čadu, nicméně tvořily sotva jednu třetinu. Velení operace a veškeré rozhodování bylo navíc výlučně pod taktovkou Francie. Ba co víc, Francie také zůstala mimo multilaterální misi MINUSMA, která v zemi působila, a nadále operovala paralelně s ní. V oblasti legitimacy, byl u operace Serval použit narativ globální války proti terorismu. Je faktem, že v Mali opravdu určité teroristické skupiny působily, nicméně je zde problém dekontextualizace. V zemi byla paralelně rebelie povstalců, kteří nebojovali za náboženský extremismus, nýbrž za regionální rovnost mezi částmi Mali či měli separatistické cíle. Tvzení, že v Mali bylo nutné zasáhnout proti teroristickým skupinám je pravdivé, nicméně přehlíží další jiné skutečnosti, které se děly zároveň. Tím pádem ani úspěch operace Serval nepřesahuje počáteční vojenská vítězství proti teroristickým skupinám a k nastolení míru nedošlo. To nicméně dokazuje i další provedený puč v letošním roce. Způsob ospravedlnění operace byl tak nelegitimní, tedy zapadá do konceptu neokoloniální vojenské intervence.

Nalezli jsme také signifikantní strategické zájmy intervenující Francie. Hlavním z nich bylo zamezit šíření nestability z Mali do sousedního Nigeru, kde má Paříž významné zájmy v uranovém průmyslu. Skrze navazující regionální operaci Barkhane byla Francie schopna zařídit si prodloužení vlastní vojenské přítomnosti v Sahelu za použití protiteroristické strategie. Přítomnost strategických zájmů intervenujícího tedy byla nalezena, což činí tuto oblast také neokoloniální. Navíc post-koloniální nastavení systému Francii umožnilo snadné provedení vojenského zásahu, a to využitím spolupráce se spřátelenými nedemokratickými lídry, využitím předsunutých vojsk a podpis dohody o vojenské spolupráci. Čtyři z pěti oblastí jsme ohodnotili jako jasně neokoloniální, jednu z oblastí – legitimitu – jsme vyhodnotili jako částečně koloniální. Operace Serval může být, dle uvedeného konceptu, označena za neokoloniální vojenskou intervenci.

5.2. Středoafriká republika: operace Sangaris

SAR se francouzskou kolonií stala na konci 19. století, kdy byla začleněna do Francouzské rovníkové Afriky. Ke vzniku samostatné SAR došlo v roce 1960 vyhlášením nezávislosti. Po

většinu své nezávislé existence je SAR považována za zhroucený stát. SAR je rozmanitá nejen etnicky, ale i nábožensky. Přes 50 % obyvatelstva se hlásí ke křesťanství, 35 % k místním africkým náboženstvím a 15 % k islámskému vyznání. Celou její historii pak provází naprostá politická nestabilita a všudypřítomné mezietnické a náboženské násilí různých skupin bojujících mezi sebou navzájem. V zemi se střídají diktátorské režimy, mezi nimi nejznámější velmi krutý režim Jeana-Bedéla Bokassy, který se dokonce prohlásil za císaře. Téměř všichni prezidenti byli svrženi a odstaveni od moci svými nástupci či francouzskou vládou, což rozvoji země významně uškodilo.

SAR je dnes na chvostu žebříčku Indexu lidského rozvoje⁴³. Panuje zde extrémní chudoba, akutní nedostatek infrastruktury, absence fungujících státních institucí, nedostačující vzdělávací systém a další vážné problémy. Nerostné bohatství SAR je pak spíše prokletím než výhodou. Naleziště minerálů, diamantů, zlata, ropy, uranu nebo výskyt lovné zvěře zemi neprospívá, ba naopak se podílí na zvyšování konfliktů (Collier, Hoeffler 2005). Geografická poloha SAR její situaci ještě komplikuje. Sousedí kromě dalších s Čadem, Súdánem a Jižním Súdánem, kteří se řadí mezi problematické sousedy a se svým rozvojem na tom nejsou o moc lépe. Krize v sousedních zemích měli vliv i na SAR. Ta byla zatažena do Darfúrské krize a utrpěla i při rebeliích v Čadu v letech 2006-2008.

SAR byla za svoji existenci svědkem osmi vojenských převratů. Cestou vojenského puče se v roce 2003 k moci dostal i François Bozizé, svůj post prezidenta poté obhájil ve volbách v roce 2005. Bozizé pokračoval v totožné politice jako jeho předchůdci. Aby si udržel vlastní moc znevýhodňoval ty regiony, kde se nacházeli jeho političtí oponenti. Tento přístup donutil rebely povstat proti vládě už v roce 2006 a 2007, kdy Francie podpořila Bozizého vládu a pomohla mu potlačit protesty rebelů (Roesch 2015). Následně bylo podepsáno i několik mírových dohod mezi rebely a vládou, k jejich implementaci ale chyběla politická vůle.

Povstání rebelů se stupňovala a v druhé polovině roku 2012 eskalovala, když milice Séléka, aliance tří skupin převážně muslimských rebelů, zahájila intenzivní rebelii proti středoafričské vládě v čele s prezidentem Bozizém. Aliance Séléka reprezentuje muslimy, kteří jsou v SAR stejně jako v sousedním Čadu nebo Súdánu stále považováni za cizince. Séléka se odvolávala na svoji muslimskou identitu, aby sjednotila frakce a další skupiny protestující proti vládě. Do ledna 2013 se jí podařilo převzít moc nad velkou částí země včetně hlavního města Bangui. Hned jak rebelové začali získávat převahu, Bozizé okamžitě požádal Paříž o pomoc. Ta ji

⁴³ Momentálně je SAR na 188. místě ze 189. (UNDP 2020)

ovšem nejdříve odmítla poskytnout. V případě SAR se Francie snažila dokázat, že francouzsko-africké vztahy prošly proměnou. Prezident Hollande prohlásil, že francouzské angažmá v zahraničí už nebude sledovat ochranu nějakého afrického režimu, ale bude zasahovat pouze v případě ochrany vlastních občanů, nikoliv do interních záležitostí jiného státu (Panika 2012). V SAR ale mezitím vypukla další etapa vleklého občanského konfliktu. V březnu 2013 opět došlo k vojenskému puči a Bozizé byl sesazen. Ve funkci ho nahradil Michel Djotodia, který byl dosazen Sélékou a stal se tak prvním muslimem v čele země (Eichler 2014). Po jeho nástupu do funkce Séléka zahájila brutální akce proti komunitě křesťanů.

Na násilí páchané Sélékou odpovídaly křesťanské milice zvané Anti-balakas. Anti-balakas byly hlavně sebeobrané jednotky křesťanů, ale byli mezi nimi i podporovatelé Bozizého a také rabující oportunisti (Yates 2018b: 400). Středoafriický konflikt rychle získal nálepku náboženského konfliktu, kde proti sobě bojují muslimové a křesťané. Nicméně náboženství bylo pouze jedním ze štěpení mezi komunitami. Násilí se nadále stupňovalo a na obou stranách docházelo k vyvražďování. Trvalo dlouhé měsíce, než si mezinárodní komunita uvědomila, že se SAR řítí do nebezpečné občanské války. Jednou z příčin pozdní reakce byl fakt, že se jedná o malou zemi na světové periferii (Marchal 2015: 167). Svět byl navíc stále ohromen událostmi tzv. Arabského jara probíhajícími od roku 2011. DO stejného období můžeme datovat i počátky vlny násilí v SAR. Bez větší pozornosti mezinárodního společenství se tak zrodil se občanský konflikt se sklony k sektářskému konfliktu mezi komunitami křesťanů a muslimů.

V září 2013 se sice Séléka oficiálně rozpustila, ale ve skutečnosti dále působila jako ex-Séléka a násilí neustávalo. Střety mezi komunitami nebyla středoafriická vláda naprosto schopná kontrolovat. Ke konci roku 2013 už bylo jasné, že situace se vyhrocuje do té míry, že ji někteří, mezi nimi i tehdejší francouzský ministr zahraničí Laurent Fabius, začali označovat za genocidu. Francie velmi tlačila na mezinárodní společenství, aby zahájilo akci na vyřešení situace v SAR. Francouzský prezident Hollande vyzval k rychlému přijetí rezoluce umožňující zásah v SAR. V prosinci 2013 RB OSN jednomyslně přijala rezoluci 2127, která autorizovala zapojení mise MISCA (*Mission internationale de soutien à la Centrafrique sous conduite africaine*) a zároveň i francouzské jednotky, aby všemi nutnými prostředky zajistily ochranu a humanitární pomoc občanům SAR (OSN 2013). Den poté Francie spustila operaci Sangaris, která čítala 1600 vojáků. Francie deklarovala, že operace bude krátká a jejím cílem bude potlačit sektářské zabíjení a ochránit civilní obyvatelstvo. Několikrát také zdůraznila, že se jedná o humanitární intervenci, a že samotná existence středoafriického státu je ohrožena (Ministère Des Armées 2016).

Po dvou dekádách tak Francie opět vstoupila do občanské války v jiném státě. Během prvního měsíce operace Sangaris se počet francouzských vojáků v SAR vyšplhal na 2000. Jednotky operace Sangaris se snažily situaci v SAR odvrátit od masového zabíjení a začaly s odzbrojováním sektářských a náboženských milic (Vallin 2015). Francie začala s odzbrojováním příslušníků ex-Séléky, tím ale nechala muslimské komunity napospas milicím Anti-balakas. Na stranu muslimské komunity se v tuto chvíli přidala vojska z Čadu a vraždění neustávalo. V dubnu 2014 byla autorizována nová peacekeepingová mise OSN MINUSCA (*Mission multidimensionnelle intégrée des Nations unies pour la stabilisation en Centrafrique*), jež měla jako hlavní prioritu ochranu civilistů. MINUSCA konsolidovala všechny dosavadní síly, které v zemi působily, ovšem kromě jednotek francouzské operace Sangaris. Prezident Djotodia rezignoval a novou prozatímní prezidentkou se stala Catherine Samba-Panza.

Situace středoafričských občanů se za dobu krize zhoršila natolik, že přes 700 tisíc lidí muselo opustit své domovy povětšinou do uprchlických táborů, a více než čtvrt milionu lidí uteklo ze země do sousedních států. Přesto Francie trvala na tom, že se musí uspořádat řádné prezidentské volby. Ty se nakonec konaly na začátku roku 2016 a post prezidenta v nich získal Faustin-Archange Touadéra, bývalý premiér Bozizého vlády. Poté, co byl Touadéra uveden do funkce, operace Sangaris směřovala ke svému ukončení, k němuž došlo v říjnu 2016.

5.2.1. Analýza operace Sangaris s ohledem na koncept neokoloniální vojenské intervence

V předešlé části jsme si představili kontext a dynamiku války v SAR, která vedla ke spuštění další francouzské vojenské intervence pouhých deset měsíců po zahájení operace Serval v Mali. V následující části přistoupíme k samotné analýze operace Sangaris. Aplikujeme koncept neokoloniální vojenské intervence definovaný v podkapitole 2.2.2. Postupně analyzujeme všech pět podmínek, abychom byli schopni určit, zda operaci Sangaris můžeme považovat za neokoloniální.

1) Legalita

Operace Sangaris postavila svoji legalitu na přijetí rezoluce OSN 2127. Z legálního hlediska je tato intervence méně problematická, než výše zmiňovaná operace Serval. V případě Sangaris jsou francouzské jednotky explicitně zmíněny v přijaté rezoluci. Rezoluce Francii umožnila využít veškerých prostředků nutných k dosažení stanovených cílů. Cíle, kterých se mělo v SAR

dosáhnout, rezoluce specifikuje v článku 28 a jedná se o: ochranu civilního obyvatelstva; stabilizaci země a obnovení autority státu na celém území SAR; podpora procesu odzbrojování, demobilizace a reintegrace komunit postižených občanskou válkou; a vytvoření podmínek k distribuci humanitární pomoci (OSN 2013).

Na rychlost přijetí rezoluce v RB OSN a široké pravomoci, které rezoluce uděluje Francii, má významný vliv práce francouzských diplomatů a politických elit. Francie velmi tlačila na její přijetí. Došlo k sekuritizaci konfliktu v SAR a při jejím popisování francouzskými představiteli začalo dokonce zaznívat slovo genocida. Situace v SAR byla bezpochyby velmi vážná, avšak genocidní znaky nevykazovala. Zvěrstva se děla na obou stranách konfliktu, rebelové ani na jedné straně nebyli koordinovaní, a jak tvrdí Ricarda Roesch (2015), není pravděpodobné, že by se z konfliktu genocida vyvinula. Francouzský prezident Hollande také často zdůrazňoval, že mělo jít o humanitární intervenci.

Na konečnou spoluúčast mezinárodního společenství měly také vliv události ve Rwandě z počátku 90. let (Erforth 2020: 167). Ve Rwandě se odehrávala strašná zvěrstva proti lidskosti, a celá mezinárodní komunita dlouho váhala a čekala, zda zasáhnout, až bylo nakonec pozdě a genocidě zabránit nedokázala. Poučení ze Rwandy a stále živá traumatická vzpomínka, tak hrály roli při rychlosti rozhodování ohledně zásahu v SAR. Spolupráci a podporu mezinárodního společenství ale Francie očekávala. Už na podzim roku 2013 začala Francie pokládat základy pro následnou vojenskou akci. Zatím bez jakékoliv autorizace RB OSN začala přesouvat vojenský materiál a vojska do SAR (Yates 2018b: 400). Operace Sangaris byla legální dle mezinárodního práva, nicméně nesmíme zapomínat, že nastavení systému rozhodování v OSN je výrazně nakloněno Francii a Afrika nemá ve RB OSN mezi stálými členy zastoupení, tedy nemůže její rozhodnutí nijak ovlivnit.

2) Způsob provedení intervence

Vojenská intervence v SAR byla již druhou Hollandovou intervencí v subsaharské Africe během jednoho roku. Francie operaci Sangaris vykonala unilaterálně. Nebyla zde ani snaha tuto skutečnost skrývat. Do operace Sangaris nebyly zapojeny žádné jednotky jiných zemí, které by z operace alespoň částečně činily multilaterální akci. Nefigurovala zde vojska jiných zemí ani v tak malé míře jako tomu bylo u operace Serval v Mali. Jedná se opět o operaci, kterou naplánovala Paříž, provedla francouzská vojska, a rozhodnutí činilo francouzské vedení.

Navíc i po zapojení široké mise OSN MINUSCA v dubnu 2014, vojska operace Sangaris zůstala mimo společné mezinárodní velení, ačkoliv MINUSCA měla konsolidovat veškeré síly

působící v SAR, aby mohla lépe koordinovat pomoc civilnímu obyvatelstvu. Implementace Sangaris záměrně zůstala mimo strukturu mezinárodního vedení mise OSN. Tímto způsobem si Francie nadále mohla zachovat autonomii vedení a případně zasahovat do politické situace v zemi (Tardy 2020). Ve způsobu provedení připomíná operace Sangaris vojenské intervence z období studené války, kdy Francie intervenovala kdekoliv podle potřeby a ani nevyhledávala autorizaci mezinárodního společenství.

3) *Legitimita*

Operace Sangaris byla Francouzi označena za vojenskou intervenci s humanitárními cíli. Francouzské elity se zásah v SAR nejdříve snažily zarámovat jako válku proti terorismu, stejně jako k tomu došlo v případě operace Serval v Mali. Nicméně tento narativ na domácí scéně nezafungoval, nebyla zde přímá hrozba pro Francii ani pocit urgency a nutnosti zasáhnout. Musel tedy zafungovat narativ hrdosti a velikosti národa (*La grandeur de la nation*), který je schopen zasáhnout i mimo své území a ovlivňovat tak dění ve světě, a poskytnout slabším humanitární asistenci (Erforth 2020: 123). Aplikace konceptu humanitární intervence nicméně poskytla pro operaci Sangaris nezbytný základ v mezinárodním právu.

Autorka Catherine Gegout (2017: 32) nicméně podotýká, že žádná evropská, tj. převážně francouzská, vojenská intervence v Africe mezi lety 1986-2016 nebyla doopravdy humanitární. Existují některé, jež měly alespoň vedlejší druhořadé humanitární motivy a mezi nimi právě operace Sangaris⁴⁴. Potřeba humanitární pomoci v SAR byla evidentní, a do jisté míry byla Francie, společně s ostatními misemi, schopna regulovat násilí. Francie se ale v SAR soustředila i na jiné cíle než humanitární.

Francie samozřejmě označila operaci Sangaris za úspěšnou. Avšak takové prohlášení odporuje vývoji, ke kterému po spuštění operace došlo. Nesprávný odhad situace a postup při odzbrojování příslušníků ex-Séléka vedla k zvýšení počtu obětí na straně muslimské komunity, která zůstala kvůli odzbrojení zranitelná vůči útokům Anti-balakas. Působení francouzských jednotek v SAR provázely skandály přímo odporující proklamované humanitární povaze akce. Francouzští vojáci, kteří měli místní obyvatele chránit se na nich dopouštěli sexuálního násilí⁴⁵. Na tento pokřivený výklad, co znamená humanitarismus upozorňuje také Mamadou A. Diallo

⁴⁴ Dále Gegout (2017) uvádí, že vedlejší humanitární motivy měla také intervence Spojeného království v Sierra Leone v roce 2000 a intervence France v Pobřeží Slonoviny v letech 2004 a 2011.

⁴⁵ Z uniklého reportu OSN vyšlo najevo, že ze strany vojáků zapojených v SAR v rámci operace Sangaris docházelo k sexuálnímu násilí především na dětských obětech umístěných v uprchlických táborech. Vojáci po nich měli požadovat sexuální služby výměnou za jídlo a dopouštět se i dalších bestialit. (Laville 2015; Dearden 2016)

(2018: 52), když píše, že Francie ve svém počínání sice prezentuje vlastní kroky, jako humanitární pomoc a ochranu demokracie, nicméně bližší analýza prozrazuje, že na francouzských krocích není příliš humanitárního a už vůbec se nejedná o ochranu demokracie. Namísto toho pozorujeme pokračování strategie vedoucí k udržení neokoloniální sféry vlivu, vystavěné ihned po získání formální nezávislosti afrických států. Francie se navíc snažila demokracii „ochraňovat“ pozoruhodným způsobem, když trvala na konání prezidentských voleb v situaci, kdy země byla stále ještě uprostřed humanitární krize a statisíce lidí byly vysídleny či uprchly do zahraničí. Uprchlí občané se tak nemohli zúčastnit voleb. Francie navíc ve volbách podpořila Touadéru, který je pokračovatelem Bozizého (Yates 2018b: 404). Kontext, ve kterém vznikl konflikt byl opět přehlédnut. Důvody, proč vůbec Séléka vznikla byly ignorovány.

Intervence v SAR je ukázkou toho, jak Západ používá terminologii mezinárodního práva a vlivu s tím svázaného, aby tak ochránilo hlavně své vlastní zájmy. Operace Sangaris okrajově pomohla vyřešit akutní humanitární problémy, ale nevedla k žádným udržitelným řešením vzniklé krize. Tím pádem v této oblasti podoba vojenské intervence splňuje podmínku přítomnosti neokolonialismu.

4) Strategické zájmy intervenujícího

Mimo humanitární pomoci, jež byla v případě operace Sangaris údajnou hlavní motivací pro její spuštění, má Francie v SAR i jiné strategické zájmy, které bylo třeba chránit. Mezi nimi jsou ekonomické a obchodní zájmy. V zemi jsou pro Francii klíčové hlavně dvě suroviny, uran a ropa. Niger je sice primárním zdrojem uranu pro francouzský jaderný resort, ale i SAR ho má významné zásoby, a je tak považována za jakýsi záložní plán přístupu k uranu (Carmody 2016: 80). Z pohledu Paříže byla kritická situace v SAR velmi nebezpečná pro její obchodní zájmy v uranovém průmyslu. V téže době totiž francouzská Areva plánovala dokončit koupi kanadské těžební společnosti UraMin působící v regionu Bakouma, bylo tedy nutné situaci v SAR dostat pod kontrolu (Yates 2018b: 398). V SAR ještě kromě státního gigantu Areva působí i další francouzské společnosti. Své zastoupení na trhu tu má logistická společnost Balloré, telekomunikační společnost France Telecom nebo automobilka CFAO.

V celém regionu subsaharské Afriky se navíc rozšiřuje působení jiných aktérů. Zejména Čínská lidová republika (ČLR) má zájem o naleziště ropy a jiných nerostných surovin. Vzrůstajícího vlivu ČLR se Paříž velmi obává, investuje zde hlavně do stavebnictví, ale SAR poskytuje i vysoké půjčky. Dalším aktérem, jenž je v SAR aktivní pro změnu ve vojenské sféře, je Ruská

federace. (Spivak 2019) A tím, jak Francie ztrácí podíl na trhu subsaharské Afriky, bylo o to víc klíčové posílit svoji pozici vůči jiným světovým aktérům.

SAR má také strategickou geografickou polohu, sama o sobě je země výhodným strategickým výchozím bodem a základnou, odkud může Francie operovat prakticky kdekoli po Africe. Francouzská geopolitická škola používá termín *bi-océanité*, což lze volně přeložit a vysvětlit jako kontrola území mezi dvěma oceány. V dějinách francouzské politiky vůči Africe se SAR nachází právě v oblasti *bi-océanité*, na ose strategického významu, což nám i pomáhá vysvětlit, proč nemohla být SAR ze strany Francie ponechána napospas svému osudu (Eichler 2014). Francie má umístěná vojska také v Guinejském zálivu, která doplňují zmiňovanou strategickou osu spojující na jedné straně Atlantský oceán se základnou v Džibuti a vojsky v Adenském zálivu s Indickým oceánem na straně druhé.

Z výše uvedeného je evidentní, že Francie měla v SAR vlastní zájmy, a to jak v oblasti nerostných surovin a obchodu, tak i co se týče udržení vlastní silné pozice v regionu *Francafrique*, kde začínají působit i jiní světoví hráči jako ČLR nebo RF. Zároveň je také SAR pro Francii strategická z pohledu své geografické polohy, která v Africe leží na strategické ose spojující dva oceány.

5) *Post-koloniální nastavení vztahů*

V žádné jiné zemi bývalého francouzského koloniálního impéria nebyla Francie natolik zainteresovaná v její domácí politice, jako v SAR. Středoafričské elity svěřovaly bezpečnost své země do rukou Francie tak, jak na to byly zvyklé z koloniálních dob. Jako v celé *Francafrique*, i pro SAR platilo, že hlavní francouzskou prioritou vždy byla stabilita. Za poslední tři dekády francouzské jednotky vojensky intervenovaly v SAR sedmkrát (Daly 2014). K SAR má Paříž velmi paternalistický přístup, což se nejvíce projevuje právě při krizích. Elysejský palác těsně před zahájením operace Sangaris označoval celý region za neschopný řešit nastalou krizovou situaci a zdůrazňoval potřebu zásahu zvenčí (Erforth 2020:167). Je nutné si uvědomit, že francouzské vojenské zapojení v Africe spíše chrání post-koloniální teritoriální integritu, vládnoucí pro-francouzské elity u moci či francouzské obchodní zájmy, spíše, než by řešilo reálné problémy v jednotlivých zemích.

SAR má s Francií podepsanou dohodu o vojenské spolupráci z roku 2009, která poskytuje rámec pro vojenské vztahy těchto dvou zemí. Díky francouzské síti rozmístěných vojenských základů byla také schopna se na operaci Sangaris připravit ještě před jejím vlastním schválením. Skutečnost, že Francie je mnohdy jediná schopna rychle zareagovat a zasáhnout, a zároveň to

od ní mezinárodní komunita očekává je též výsledkem nastavení mezinárodního systému (Chafer 2016). Historie SAR nám ukazuje, že země byla spíše řízena zvenčí než vlastními elitami, což nám jen potvrzuje samotná intervence v podobě operace Sangaris. Což pokračuje až do dnešních dní. Pro Francii jako bývalou velmoc je těžké vzdát se klíčového vlivu, který v subsaharské Africe má, zároveň pro Africké státy je složité odmítat francouzské zásahy, jelikož musí fungovat v systému nastaveném ku prospěchu jiných.

Tabulka č. 4 – Výsledky analýzy operace Sangaris

Operace Sangaris		
Oblast vojenské intervence	Podoba vojenské intervence	Neokoloniální vojenská intervence
1) Legalita	Legální dle mezinárodního práva.	NE
2) Způsob provedení intervence	Unilaterální, na intervenci se podílí jeden aktér, který operuje a rozhoduje samostatně.	ANO
3) Legitimita	Nelegitimní, způsob ospravedlnění intervence neodpovídá skutečnosti. Intervenující stát/entity uplatňuje svoji autoritu k řešení jiných než deklarovaných cílů a nezanechává za sebou udržitelná řešení situace v cílovém státě.	ANO
4) Strategické zájmy intervenujícího	Intervenující stát/entity má vlastní strategické zájmy v cílovém státě.	ANO
5) Post-koloniální nastavení vztahů	Nastavení vztahů funguje ve prospěch intervenujícího státu/entity či je výrazně nerovnocenné.	ANO

Zdroj: vlastní zpracování.

Ve druhé podkapitole jsme aplikovali vytvořený koncept neokoloniální intervence na případ operace Sangaris v SAR. Vojenskou intervenci jsme analyzovali v pěti oblastech: legalita, způsob provedení, legitimita, strategické zájmy intervenujícího a post-koloniální nastavení systému. Výsledky analýzy jsou shrnuty v tabulce č. 4. Operaci Sangaris jsme vyhodnotili ve čtyřech oblastech jako neokoloniální a v jedné oblasti jsme neokolonialismus nedetekovali. Z legálního hlediska operace Sangaris není více méně problematická, pokud pomineme ne zcela férové nastavení mezinárodních institucí. Francouzské jednotky byly explicitně autorizovány

v rezoluce RB OSN 2127 a operace Sangaris je tak legální dle mezinárodního práva. Co se týče způsobu provedení intervence, můžeme jasně konstatovat, že operace Sangaris byla unilaterální. Francie byla jediným státem, který se na operaci podílel a po zapojení mezinárodní mise MINUSCA zůstala operace mimo společné mezinárodní velení.

V oblasti legitimacy byl v případě operace Sangaris použit narativ humanitární intervence. Nicméně po analyzování situace v SAR jsme dospěli k názoru, že humanitarismus byl přinejlepším až druhořadým motivem pro spuštění operace. V této oblasti se proto přikláníme k hodnocení operace jako nelegitimní, tím pádem nekoloniální. V návaznosti na to byly detekovány jiné než deklarované strategické zájmy intervenujícího. Mezi nimi vyvstaly hlavně ekonomické zájmy a privilegovaný přístup na trh. Také zde hrálo roli udržení silné pozice Paříže v regionu oproti dalším světovým aktérům. SAR má také pro Francii strategicky významnou geografickou polohu. Byly zde nalezeny důležité francouzské strategické zájmy. Oblast post-koloniálního nastavení systému v tomto případě nahrávalo intervenujícímu. Navíc Francie je nadměru zainteresovaná v záležitostech SAR po celou dobu její existence. Intervence navíc proběhla za přítomnosti vojenské dohody o spolupráci. Dostatek oblastí, čtyři z pěti, splňuje přítomnost neokolonialismu, tudíž operace Sangaris můžeme vyhodnotit jako nekoloniální.

5.3. Syntéza analytické části

V předchozích částech jsme představili analýzu dvou vojenských intervencí, operace Serval v Mali a operace Sangaris v SAR. Na tyto intervence jsme aplikovali vytvořený koncept nekoloniální vojenské intervence a s jeho pomocí jsme v pěti oblastech zjišťovali přítomnost neokolonialismu dle dané podoby intervence. Dle analýzy se vojenské intervence v obou zemích se ukázaly jako nekoloniální.

V případě operace Serval se přítomnost neokolonialismu prokázala ve všech pěti oblastech, byla tedy jednoznačně označena za nekoloniální vojenskou intervenci. Operace Serval byla unilaterální, a to i přes existenci čadských jednotek, které se na intervenci podílely. Použitý ospravedlňující narativ války proti terorismu byl nelegitimní. Úspěch operace Serval nepřesáhl počáteční vojenská vítězství proti teroristickým skupinám. Udržitelná řešení situace v Mali ani nemohla být nastolena, jelikož Francie neřešila další skutečnosti, které v zemi probíhaly paralelně. Při operaci Serval hrály roli i jasně přítomné strategické zájmy Francie, které stály mimo deklarované zájmy týkající se míru a stability v Mali. Bylo také shledáno, že post-

koloniální nastavení vzájemných vztahů mezi Francií a Mali je ve prospěch prvního jmenovaného.

Jedinou oblastí, ve které jsme při analýze narazili na mírné nejasnosti, byla oblast legality. V oblasti legality figurovaly hned dva zákonné principy, na něž se Francie odkazovala při ospravedlňování svého vojenského zásahu. Jednalo se o zvací dopis od malijské vlády a rezoluci RB OSN, které měly autorizovat operaci Serval. Nicméně po bližší analýze se ukázalo, že oba principy vykazují značné nedostatky. Zvací dopis určený pro francouzské jednotky byl vystaven státním představitelem, který za sebou neměl legitimitu vlastního lidu, jelikož nebyl demokraticky zvolen, a navíc nekontroloval celé území Mali. Stejně tak rezoluce RB OSN 2084 v první řadě k zásahu autorizovala misi vedenou africkými státy, nikoliv francouzské jednotky. Rezoluce ale nechává poměrně široký prostor pro interpretaci jejího textu, proto bylo Francii post hoc umožněno vlastní působení zahrnout do interpretace textu rezoluce. Oba zákonné principy tak vykazují vážné nedostatky.

Na druhé straně operace Sangaris v jedné oblasti nevykázala znaky neokolonialismu. Francouzské jednotky zasahující v rámci operace Sangaris byly explicitně zmíněny a autorizovány v rezoluci RB OSN 2127. V oblasti legality nejsou žádné nedostatky, a tedy nebyl detekován neokolonialismus. Ve zbylých analyzovaných oblastech prvky neokolonialismu nalezeny byly. Způsob provedení intervence byl jasně unilaterální, zde oproti operaci Serval nefigurovaly žádné jiné jednotky kromě francouzských. Nalezeny byly také významné strategické zájmy Francie, které hrály roli při rozhodování o intervenci. Post-koloniální nastavení vzájemných vztahů se ukázalo být ve prospěch Francie a tím pádem neokoloniální.

Jedinou mírně problematickou oblastí byla v případě operace Sangaris její legitimita. Jako ospravedlnění intervence byl použit narativ humanitární intervence. Po bližší analýze bylo ale jasné, že humanitarismus hraje až sekundární roli. Vojenskou intervenci můžeme označit jako humanitární pouze pokud je primárním motivem pro intervenci skutečně humanitarismus, nikoliv politické, ekonomické či strategické zájmy intervenujícího státu, které se ale v případě francouzského působení v SAR prokázaly. I přes to, že operace Sangaris okrajově pomohla humanitární situaci v SAR, nemůžeme ji označit za humanitární. Operace Sangaris tak vykazuje prvky neokolonialismu v čtyřech z pěti oblastí.

U obou vojenských intervencí zkoumaných v této práci analýza odhalila přítomnost neokolonialismu. Výsledky analýzy intervencí se ale lišily. Operace Serval měla prvky neokolonialismu ve všech zkoumaných oblastech, zatímco operace Sangaris prokázala neokolonialismus pouze ve čtyřech oblastech. Obě vojenské intervence měly problematickou

oblast, u operace Serval se jednalo o legalitu a u operace Sangaris o legitimitu. V obou mírně problematických oblastí ale převládly argumenty pro přítomnost neokolonialismu.

Celkově se ukázalo, že Francie ani v současnosti nemá problém zasahovat v zahraničí unilaterálně, a to jak z hlediska operačního, tak i z hlediska morálního. Rychlé vojenské zásahy v subsaharské Africe Francii umožňuje post-koloniální systém nastavení vzájemných vztahů, který je jí výrazně nakloněn. Zároveň má Francie značný vliv v mezinárodních organizacích, které mají vliv na to, jak se bude mezinárodní dění vyvíjet, ať už se jedná o OSN nebo EU. Je také evidentní, že Francie má v Africe vlastní zájmy strategické i jiné, které do jisté míry určují její chování vůči africkým státům.

V průběhu analýzy se projevily některé nedostatky vytvořeného konceptu neokoloniální vojenské intervence, a to hlavně v případě určování legitimity intervence v SAR. Jak bylo zmíněno, legitimita je složitý pojem, je složité jej, jak definovat, tak i měřit, stejně tak jako spoustu dalších konceptů v sociálních vědách. Nebylo tak snadné jednoznačně určit, zda operace Sangaris byla či nebyla legitimní. Tato situace ale zároveň skýtá velký potenciál nově vytvořeného konceptu, který se nadále může rozšiřovat a zlepšovat.

Závěr

Afrika, především její frankofonní část, je stále velmi důležitou sférou, kde si Francie snaží udržet svůj vliv. Tzv. *pré carré* si Francie udržuje skrze silné ekonomické, politické a vojenské vztahy se africkými státy, které bývaly jejími koloniemi. Za šest desítek let od konce francouzského impéria ještě Paříž nebyla schopna svůj přístup k Africe dekolonizovat. Zůstává zde zainteresovaná a má své zájmy ve sféře politiky, ekonomiky, financí, kultury a také ve vojenské sféře. Především vojenská oblast byla předmětem této práce. Francie je dodnes jedním z nejvíce intervencionistických států, která neváhá přikročit k unilaterálním vojenským řešením. Z tohoto důvodu byla Francie ideálním kandidátem pro aplikování konceptu neokoloniální vojenské intervence.

Při analyzování odborné literatury bylo shledáno, že současný výzkum nedokáže uspokojivě vysvětlit poslední vojenské intervence provedené francouzskými jednotkami. V rozličných typologiích vojenských intervencí nebyl nalezen typ, který by odpovídal operaci Serval nebo operaci Sangaris, jež byly předmětem této práce. Zhodnocení celku literatury věnující se francouzskému intervencionismu vedla ke zjištění, že pro analýzu některých vojenských intervencí musíme k většinově používanému realistickému prismatu přidat neokolonialismus, abychom byli schopni pochopit motivaci pro provedené vojenské intervence. Pravděpodobně nejpřínosnějšími díly pro práci byly publikace Elizabeth Schmidt *Foreign Intervention in Africa after the Cold War* a Benedikta Erfortha *Contemporary French Security Policy in Africa*, které významně pomohly s kritickým náhledem na současné vojenské intervence. Autorka Catherine Gegout ve svém příspěvku „Realism, Neocolonialism and European Military Intervention in Africa“ psala právě o nutnosti a důležitosti spojení realismu a neokolonialismu při hodnocení a zkoumání vojenských intervencí, a stala se tak stěžejním výchozím bodem předkládané práce. Stejně tak nenahraditelným zdrojem byly pro práci příspěvky Douglase A. Yatese, který se věnuje francouzsko-africkým vztahům a vojenským intervencím na africký kontinent. Nezbytný pohled postkoloniálních autorů pak poskytli Kwame Nkrumah nebo Godfrey N. Uzoiqwe, kteří ve svých publikacích osvětlili pohled na neokolonialismus a jeho fungování.

Hlavním cílem práce bylo analyzovat přítomnost neokolonialismu ve francouzské zahraniční politice na příkladech dvou vojenských intervencí. Cílem předkládané práce bylo zjistit, zda vojenské operace v Mali a SAR, provedené mezi lety 2013-2015/2016 vykazují prvky neokolonialismu či nikoliv. V diplomové práci jsme si položili výzkumnou otázku: *Nakolik byly francouzské intervence v Mali a Středoafričké republice motivovány stále přítomným*

neokolonialismem? Abychom na ni mohli odpovědět, vytvořili jsme, na základě poznatků z existující literatury, koncept neokoloniální vojenské intervence. Koncept zkoumá podobu vojenské intervence v pěti oblastech, a ukáže, zda daný vojenský zásah vykazuje známky neokolonialismu či nikoliv. V úvodu jsme předpokládali, že francouzské intervence vykazují prvky neokolonialismu a souvisí s pokračující neokoloniální politikou Francie v Africe. Tento předpoklad se potvrdil.

Pro potřeby zodpovězení výzkumné otázky bylo nejprve nutné si definovat neokolonialismus. V první kapitole jsme si proto představili klíčové pojmy s ním spojené. Jednalo se o kolonialismus, jež neokolonialismus časově předcházela, a také postkolonialismus neboli myšlenkový proud, jehož přístup práce využívala. V druhé kapitole jsme navázali teoretickými východisky. Jelikož se práce primárně zabývá vojenskými intervencemi, bylo na místě si přiblížit teoretický rámec, který za nimi stojí. Hlavním účelem druhé kapitoly bylo zjistit, jaké jsou znaky neokoloniální vojenské intervence a odpovědět tak na dílčí výzkumnou otázku. Zanalyzovali jsme kapitolu a na jejím základě identifikovali pět oblastí a v nich znaky, které vojenská intervence musí mít, abychom ji mohli označit za neokoloniální. Dle vytvořeného konceptu musí být vojenská intervence nelegální nebo mít vážné nedostatky v legalitě. Za druhé její způsob provedení je unilaterální a za třetí její legitimita stojí na ospravedlněních, která neodpovídají skutečnosti, a tím pádem je nelegitimní. Také pokud hájí strategické zájmy intervenujícího spíše než cílového státu a probíhá na principech nastavených v raném neokolonialismu 60. let, považujeme vojenskou intervenci za neokoloniální.

S takto vytvořeným konceptem jsme pokračovali s třetí kapitolou práce, která nastínila francouzskou působnost v Africe od konce koloniálního impéria až po současnost. Přiblížení historického vývoje vztahu Francie k *Francafrique* nám umožnilo snáze pochopit i kontext a význam dvou zkoumaných intervencí v analytické části práce. Analýze vojenských operací v Mali a SAR jsme se věnovali v poslední kapitole. Zde jsme aplikovali vytvořený koncept neokoloniální vojenské intervence na obě dvě vojenské operace. Operaci Serval v Mali jsme následně vyhodnotili jako neokoloniální. Nalezli jsme jasnou přítomnost neokolonialismu ve čtyřech oblastech vojenské intervence, v oblasti způsobu provedení intervence a v oblasti legitimacy. Neokolonialismus se potvrdil i v oblasti strategických zájmů a nastavení postkoloniálního systému. Poslední oblast legality byla jedinou oblastí, jež by mohla být označena za spornou, nicméně jsme došli k závěru, že legalita operace Serval má vážné nedostatky, tudíž jsme ji s určitostí mohli označit za neokoloniální.

Stejně tak jsme podrobili analýze i operace Sangaris v SAR, kterou jsme též vyhodnotili jako neokoloniální vojenskou intervenci. U operace Sangaris jsme neokoloniální prvky nenalezli pouze u oblasti legality, jelikož legalita operace Sangaris neměla žádné nedostatky. Ve zbylých oblastech – způsobu provedení, legitimitě, strategických zájmech intervenujícího a v postkoloniálním nastavení vztahů byl detekován neokolonialismus. I u operace Sangaris byla analýza jedné oblasti mírně problematická. Jednalo se o oblast legitimacy. A stejně jako v případě legality operace Serval, i zde jsme objevili dostatečné problémy, abychom mohli prohlásit i tuto oblast za neokoloniální.

Francouzské intervence v Mali a SAR tak vykazují prvky neokolonialismu, který je stále přítomný ve francouzské zahraniční politice. Práce pomocí analýzy dvou vojenských intervencí odpověděla na hlavní stanovenou výzkumnou otázku. Analytická část této práce se může zdát kratší ve srovnání s částí teoretickou a deskriptivní. Nicméně předmětem této práce byl hlavně kvalitativní výzkum, v rámci něhož byl vytvořen nový koncept. Značný prostor v práci bylo tak nutné věnovat právě vytváření daného konceptu neokoloniální vojenské intervence.

Předkládaná práce si kladla za cíl přispět do debaty o neokolonialismu a operacionalizovat neokoloniální perspektivu vojenských intervencí, čehož se jí podařilo dosáhnout. Práce, a především nově vytvořený koncept má, jako mnoho jiných v sociálních vědách, své limity. Samotný koncept neokoloniální vojenské intervence, který byl v práci vytvořen by mohl být předmět dalšího výzkumu. Identifikované oblasti, v nichž jsme zkoumali provedení vojenské intervence, nebylo vždy jednoduché od sebe jednoznačně oddělit. Některé skutečnosti, které byly označeny jako neokoloniální jsou složitě dokazatelné, například vnitřní ovlivňování a procesy rozhodování v RB OSN. Také oblast legitimacy se ukázala být jako potenciálně problematická pro analýzu, především kvůli její nejednoznačnosti. Avšak takové je úskalí sociálních věd.

Koncept má jistě své nedostatky, jelikož byl vystavěn na francouzském kontextu a aplikován na francouzské příklady. Právě výzkum francouzského prostředí byl předmětem práce a studium dalších zemí bylo nad rámec možností práce. V této práci byl koncept neokoloniální vojenské intervence orientován na jeden případ, má ale obecnější použití a mohl by být aplikován i na případy jiných vojenských intervencí. Předmětem dalšího výzkumu by mohlo být jeho rozšíření a zpřesnění. Například stanovit jasnější podmínky, kdy je či není prokázána přítomnost neokolonialismu a jasněji tak určit, kdy budeme odpovídat „ANO“, a kdy „NE“. Další možností by bylo vytvořit kvantitativní dimenzi konceptu pomocí škály bodového hodnocení jednotlivých oblastí a vytvoření kvantitativních indexů, jejichž pomocí by se poté

dala měřit míra přítomnosti neokolonialismu. Koncept by tak byl schopen určit s vyšší mírou podrobnosti nakolik byla intervence neokoloniální, tedy kolik bodů na škále jí bylo přisouzeno. Autorka se nicméně domnívá, že i kvalitativní příspěvek do výzkumu francouzského intervencionismu v 21. století a jeho propojení s historickým odkazem kolonialismu má svoji hodnotu a opodstatnění.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá neokolonialismem ve francouzské zahraniční politice. Zaměřuje se na francouzskou působnost v Africe, která je i po šesti dekadách od kolonizace stále výrazná. Práce se primárně věnuje francouzským vojenským intervencím v Mali a Středoafričké republice, jež obě započaly v roce 2013. Hlavním cílem práce je zjistit, zda tyto dvě vojenské intervence vykazují prvky neokolonialismu. Pro tyto potřeby je v práci na základě existující literatury vytvořen koncept neokoloniální vojenské intervence, který je aplikován na konkrétní dva případy operace Serval a operace Sangaris. Koncept neokoloniální vojenské intervence se skládá z pěti oblastí, ve kterých je nutno analyzovat podobu vojenské intervence, aby bylo posléze možné ji vyhodnotit jako neokoloniální či nikoliv. Jedná se o legalitu, způsob provedení intervence, legitimitu, strategické zájmy intervenujícího a post-koloniální nastavení systému. Text pracuje s předpokladem, že francouzské intervence vykazují prvky neokolonialismu a souvisí s pokračující neokoloniální politikou Francie v Africe, který se následně potvrzuje. Intervence v Mali i v SAR se dle uvedeného konceptu ukázala být neokoloniální.

Abstract

The thesis deals primarily with an analysis of neocolonialism in French foreign policy. It focuses on French interventionism in Africa after six decades of independent existence of African states and the influence France still holds on its ex-colonies. Primarily, the thesis analyzes French military interventions in Mali and Central African Republic, both starting in 2013. The thesis's main goal is to determine whether these two interventions are showing signs of neocolonialism. To find out, a concept of neocolonial military intervention based on existing academic literature is created. Afterwards the concept is applied to the two concrete interventions, Operation Serval in Mali and Operation Sangaris in the Central African Republic. The concept itself consists of five sections. For each section there is a certain condition which an intervention must complete in order to be labeled as neocolonial. The sections of the intervention under analysis are legality, execution of intervention (unilateral/multilateral), legitimacy, strategic interests of the intervening state, and role of the post-colonial setting of the system. The text works with the hypothesis that French interventions include significant neocolonial factors and are connected to neocolonial policy that France pursues in Africa. This hypothesis was proven true and the military operations in Mali and Central African Republic have been by these standards deemed neocolonial.

Literatura

Primární zdroje:

Hollande, François. 2012. „Discours du Président de la République française François Hollande devant l'Assemblée nationale sénégalaise, le 12 octobre 2012.“ 12. 10. 2012, (online). Dostupné z: <https://www.jeuneafrique.com/173903/politique/france-afrique-le-texte-du-discours-de-dakar-prononc-par-fran-ois-hollande/>

Ministère des Armées. 2020. *Opération Barkhane*. 7. 10. 2020, (online). Dostupné z: <https://www.defense.gouv.fr/operations/barkhane/dossier-de-reference/operation-barkhane>

Ministère des Armées. 2016. *Opération Sangaris*. 13. 7. 2016, (online). Dostupné z: <https://www.defense.gouv.fr/operations/missions-achevees/sangaris/dossier-de-presentation-de-l-operation-sangaris/operation-sangaris>

Le Livre Blanc. 2008. (online) Dostupné z: http://archives.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr/2008/information/les_dossiers_actualites_19/livre_blanc_sur_defense_875/livre_blanc_1337/livre_blanc_1340/index.html

Le Livre Blanc. 2013. (online) Dostupné z: <https://fr.calameo.com/read/000331627d6f04ea4fe0e>

OSN 2013. Rezoluce S/RES/2127 (2013). Dostupné z: <http://unscr.com/en/resolutions/2127> (SAR)

OSN 2012. Rezoluce S/RES/2085 (2012). Dostupné z: <http://unscr.com/en/resolutions/2085> (Mali)

OSN 2006. Rezoluce S/RES/1674 (2006). Dostupné z: <http://unscr.com/en/resolutions/1674> (R2P)

OSN 2003. Rezoluce S/RES/1464 (2003). Dostupné z: [https://undocs.org/S/RES/1464\(2003\)](https://undocs.org/S/RES/1464(2003)) (Pobřeží Slonoviny)

Revue stratégique. 2017. (online) Dostupné z: <https://www.defense.gouv.fr/dgris/politique-de-defense/revue-strategique/revue-strategique>

Sarkozy, Nicolas. 2007. „Le Discours de Nicolas SARKOZY à l'Université Cheikh Anta Diop.“ 26. 7. 2007, (online). Dostupné z: http://www.africavenir.org/fileadmin/_migrated/content_uploads/REMRES_Reden_dt_frz_03.pdf

Sarkozy, Nicolas. 2008. „Le discours du président Sarkozy devant le parlement sud-africain.“ 28. 2. 2008, (online) Dostupné z: <https://za.ambafrance.org/Deplacement-du-President-de-la>

Sekundární zdroje:

Acemoglu, Daron, Simon Johnson, James A. Robinson. 2001. „The colonial origins of comparative development: An empirical investigation.“ *American economic review* 91(5): 1369-1401. Dostupné z: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/aer.91.5.1369>

- Ali, Panira. 2018. „French Colonialism to Neo-Colonialism in Mali: An Analytical Study.“ *Journal of European Studies* 34(2): 112-129. Dostupné z: <https://ojs.asce-uok.edu.pk/index.php/JES/article/view/11>
- Batou, Jean. 2013. „Mali: A Neo-Colonial Operation Disguised as an Anti-Terrorist Intervention.“ *New Politics* 14(3). Dostupné z: https://newpol.org/issue_post/mali-neo-colonial-operation-disguised-anti-terrorist-intervention/?print=pdf
- Banégas, Richard, Richard Marchal, John Meimon. 2007. „La fin du pacte colonial : La politique africaine de la France sous J. Chirac et après.“ *Politique africaine* 105(1):7-26. Dostupné z: <https://doi.org/10.3917/polaf.105.0007>
- Bere, Mathieu. 2017. „Armed Rebellion, Violent Extremism, and the Challenges of International Intervention in Mali.“ *African Conflict and Peacebuilding Review* 7(2): 60-84. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.2979/africonfpeacrevi.7.2.03>.
- Bergamaschi, Isaline. 2014. „The fall of a donor darling: The role of aid in Mali’s crisis.“ *Journal of Modern African Studies* 52(3): 347–78. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43302930>.
- Bergamaschi, Isaline. 2013. “French Military Intervention in Mali: Inevitable, Consensual yet Insufficient.” *Stability: International Journal of Security & Development*, 2(2): 1-11. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.5334/sta.bb>
- Bergamaschi, Isaline, Mahamadou Diawara. 2014. „The French Military Intervention in Mali: Not Exactly Françafrique but Definitely Post-Colonial.“ in Bruno Charbonneau, Tony Chafer (eds.). *Peace Operations in the Francophone World. Global governance meets post-colonialism*. Londýn: Routledge.
- Boeke, Sergei, Bart Willem Schuurman. 2015. „Operation ‘Serval’: A Strategic Analysis of the French Intervention in Mali, 2013–2014.“ *Journal of Strategic Studies* 38(6): 801-825. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/01402390.2015.1045494>
- Boeke, Sergei, Antonin Tisseron. 2014. „Mali’s long road ahead.“ *RUSI Journal* 159(5):32–40. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/03071847.2014.969942>.
- Bon, Daniel, Karen Mingst. 1980. „French Interventions in Africa: Dependency or Decolonization.“ *Africa Today* 27(2): 5-20. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4185920>
- Bull, Hedley. 1984. *Intervention in World Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Burgess, Stephen. 2019. „Military Intervention in Africa: French and US Approaches Compared.“ *ASPJ Africa and Francophonie*. Dostupné z: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ_French/journals_E/Volume-09_Issue-2/burgess_e.pdf
- Capoccia, Giovanni, Daniel R. Kelemen. 2007. „The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism.“ *World Politics* 59(3): 341-369. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40060162>

- Carmody, Pádraig. 2016. *The New Scramble for Africa*. Cambridge: Polity Press.
- Collier, Paul, Anke Hoeffler. 2005. „Resource Rents, Governance, and Conflict.“ *Journal of Conflict Resolution* 49(4): 625-633. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0022002705277551#articleCitationDownloadContainer>
- Coker, Christopher. 2001. *Human Warfare*. New York: Routledge.
- Cottey, Andrew. 2008. „Beyond humanitarian intervention: the new politics of peacekeeping and intervention.“ *Contemporary Politics* 14(4): 429-446. Dostupné z: 10.1080/13569770802519342
- Daly, John C. K. 2014. „Counterterrorism or Neo-Colonialism? The French Army in Africa.“ *Refworld* 12(5). Dostupné z: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=printdoc&docid=5326f2624>
- Dearden, Lizzie. 2016. „French troops accused of forcing girls into bestiality in CAR as rape claims mount against UN peacekeepers.“ *Independent*, 31. 3. 2016 (online). Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/french-troops-accused-forcing-girls-have-sex-dog-car-rape-claims-against-un-peacekeepers-mount-a6961711.html>
- Diallo, Mamadou Alpha. 2019. „The Impacts of Neo-colonial Security Frameworks in the South Atlantic: The Case of French Presence in Western Africa.“ Pp. 41-77 in Érico Duarte, Manuel Correia de Barros (eds). *Maritime Security Challenges in the South Atlantic*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Diarra, Abdoulaye. 2014. „Mali. L'accord de défense avec la France enfin signé.“ *Currier International*, 17. 7. 2014 (online). Dostupné z: <https://www.courierinternational.com/article/2014/07/17/1-accord-de-defense-avec-la-france-enfin-signe>
- Eichler, Jan. 2014. "Operace Sangaris 2013: Francouzská intervence ve střední Africe". *Vojenské rozhledy* 2: 41-52. Dostupné z: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=584814>
- Ekeocha, Obianuju. 2018. *Target Africa: Ideological Neocolonialism in the Twenty-First Century*. San Francisco: Ignatius Press.
- Encyclopedia Britannica. 2020. „Neocolonialism.“ Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/neocolonialism>
- Erforth, Benedikt. 2020. *Contemporary French Security Policy in Africa. On Ideas and Wars*. Bonn: Palgrave Macmillan.
- Fanon, Frantz. 1963. *The Wretched of the Earth*. New York: Grove Press.
- Farhaoui, Fouad. 2013. „Geopolitical and Geoeconomic Dimensions of the Mali Crisis.“ Pp. 33-58 in Farhaoui, Fouad, Gülsüm Boz, Mehmet Hecan. *The Great Power Struggle for*

Africa: The Crisis in MALI. Report. International Strategic Research Organization. (online) (cit. 13. 10. 2020). Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/resrep02583.6>.

Finnemore, Martha. 2003. *The purpose of intervention: changing beliefs about the use of force*. Ithaca, Londýn: Cornell University Press.

Foucher, Michel. 2014. „External Interventions in Countries in Crisis.“ *European Issues* 302. Dostupné z: <https://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-302-en.pdf>

Gegout, Catherine. 2019. „Realism, Neocolonialism and European Military Intervention in Africa.“ Pp. 265-288 in Roberto Belloni, Vincent Della Sala, Paul Viotti (eds.). *Fear and Uncertainty in Europe: The Return to Realism?* Cham: Palgrave Macmillan.

Gegout, Catherine. 2017. *Why Europe Intervenes in Africa: Security Prestige and the Legacy of Colonialism*. New York: Oxford University Press.

Guichaoua, Yvan. 2020. „The Bitter Harvest of French Interventionism in the Sahel.“ *International Affairs* 96(4): 895-911. Dostupné z: 10.1093/ia/iaaa094.

Haag, Diana. 2011. *Mechanisms of Neo-colonialism. Current French and British influence in Cameroon and Ghana*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau.

Heisbourg, François. 2013. „A Surprising Little War: First Lessons of Mali.“ *Survival* 55(2): 7-18. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/00396338.2013.784458>

Henke, Marina E. 2017. “Why did France intervene in Mali in 2013? Examining the role of Intervention Entrepreneurs.” *Canadian Foreign Policy Journal* 23(3): 307-323. Dostupné z: DOI: 10.1080/11926422.2017.1352004.

Hermann, Margaret G., Charles W. Kegley. 2001. „Democracies and Intervention: Is There a Danger Zone in the Democratic Peace?“ *Journal of Peace Research* 38(2): 237–245. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/425497>

Hoffman, Stanley. 1996. „In Defense of Mother Teresa: Morality in Foreign Policy.“ *Foreign Affairs* 75(2). Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/1996-03-01/defense-mother-teresa-morality-foreign-policy>

Holzgrefe, J. L. 2003. “The Humanitarian Intervention Debate.” Pp. 15-52 in Robert O. Keohane, J.L. Holzgrefe (eds.). *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press.

Horvath, Ronald J. 1972. „A Definition of Neocolonialism.“ *Current Anthropology* 13(1): 45-57. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2741072>

Chafer, Tony, Gordon D. Cumming, Roel van der Velde. 2020. „France’s interventions in Mali and the Sahel: A historical institutionalist perspective.“ *Journal of Strategic Studies*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01402390.2020.1733987>

Chafer, Tony. 2016. „France in Mali: Towards a new Africa strategy?“ *International Journal of Francophone Studies* 19(2): 119-141. Dostupné z: 10.1386/ijfs.19.2.119_1.

- Chafer, Tony. 2014. "Hollande and Africa Policy." *Modern & Contemporary France* 22(4): 513-531. Dostupné z: DOI: 10.1080/09639489.2014.957966.
- Charbonneau, Bruno, Jonathan Sears. 2014. „Fighting for liberal peace in Mali? The limits of international military intervention.“ *Journal of Intervention and Statebuilding* 8(2–3):192-213. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17502977.2014.930221>.
- Charbonneau, Bruno. 2008. *France and the New Imperialism Security Policy in Sub-Saharan Africa*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
- Chowdhary, Nidhi. and Sourav Kumar Das. 2019. „Global War on Terror: Policies, Propaganda, and Perspectives.“ Pp. 83-94 in Das, R.C. (ed.). *The Impact of Global Terrorism on Economic and Political Development*. Emerald Publishing Limited. Dostupné z: <https://doi.org/10.1108/978-1-78769-919-920191009>
- Kreps, Sarah. 2008. „When does the Mission determine the Coalition? The Logic of Multilateral Intervention and the Case of Afghanistan.“ *Security Studies* 17(3). Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09636410802319610>
- Kubát, Michal, Petr Sokol. 2001. „Colonies and dependent Territories in Contemporary World.“ *Český politologický časopis* 2(3): 233-257. Dostupné z: [https://www.politologickyacasopis.cz/userfiles/file/2001/3/2001-3-1-Kubřt,Sokol-Kolonie,%20zřvislř%20řzemř%20a%20impřria%20v%20souřasnřm%20svřtř.pdf](https://www.politologickyacasopis.cz/userfiles/file/2001/3/2001-3-1-Kubát,Sokol-Kolonie,%20zřvislř%20řzemř%20a%20impřria%20v%20souřasnřm%20svřtř.pdf)
- Lahneman, William J. 2004. *Military Intervention: Cases in Context for the Twenty-first Century*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Lánský, Ondřej. 2014. „Postkolonialismus a dekolonizace: základní vymezení a inspirace pro sociální vědy.“ *Sociální Studia* 11(1): 41-60. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/6006/5118
- Laville, Sandra. 2015. „UN aid worker suspended for leaking report on child abuse by French troops.“ *The Guardian*, 29. 4. 2015 (online). Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/29/un-aid-worker-suspended-leaking-report-child-abuse-french-troops-car>
- Lawson, George, Luca Tardelli. 2013. „The past, present, and future of intervention.“ *Review of International Studies* 39(5): 1233-1253. Dostupné z: http://journals.cambridge.org/abstract_S0260210513000247
- Leboeuf, Aline, H el ene Quenot-Suarez. 2014. *La politique africaine de la France sous François Hollande: renouvellement et impens  stratégique*. Paříř: Institut Français des Relations Internationales. (online) Dostupné z: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/quenot_suarez_leboeuf_politique_africaine_de_la_france.pdf
- Lynch, Colum. 2011. „U.N., France strike at Ivory Coast leader’s forces.“ *Washington post*, 5. 4. 2011 (online). Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/un-france-strike-at-ivory-coast-leaders-forces/2011/04/04/AFoZhnfC_story.html

MacFarlane, Neil S. 1984. „Intervention and Security in Africa.“ *International Affairs* 60(1): 53-73. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2618930>

Mahony, James. 2000. „Path dependence in historical sociology.“ *Theory and Society* 29(4): 507-548. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3108585>

Marchal, Roland. 2013. „Briefing: Military (mis)adventures in Mali.“ *African Affairs* 112(448): 486–97.

Marchal, Roland. 2015. „CAR and the Regional (Dis)order.“ in Tatiana Carayannis, Louisa Lombard (eds.). *Making Sense of the Central African Republic*. Londýn: Zed Books.

Martin, Guy. 1985. „The Historical, Economic, and Political Bases of France's African Policy.“ *The Journal of Modern African Studies* 23(2): 189-208. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/160570>.

Mathias, Gregor. 2014. *Les Guerres Africaines de Francois Hollande*. Éditions De l'Aube.

McNulty, Mel William Edward. 1999. *Military intervention in theory and practice: French policy in sub-Saharan Africa since 1960*. Portsmouth: University of Portsmouth.

Merriam-Webster. 2020. „Balkanization.“ Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/balkanization>

Moravcsik, Andrew, Jeffrey W. Legro. 1999. „Is Anybody Still a Realist?“ *International Security* 24(2): 5-55. Dostupné z: <https://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/016228899560130>

Nkrumah, Kwame. 1965. *Neo-colonialism: The Last Stage of Imperialism*. Londýn: Thomas Nelson & Sons.

Nkrumah, Kwame. 1984. *Neocolonialism. The Last Stage of Imperialism*. New York: International Publishers Co., Inc.

Norheim-Martinsen, Per M. 2015. „Trends and Scenarios in International Military Operations.“ Pp. 1-21 in Per M. Norheim-Martinsen, Tore Nyhamar (eds.). *International Military Operations in the 21st Century Global trends and the future of intervention*. New York, Londýn: Routledge.

Oxford Dictionary. 2020. „Neocolonialism.“ Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/neocolonialism>

Panika, Christian. 2012. „CAR leader appeals for help to halt rebel advance.“ *The Daily Star Libanon*, 28. 12. 2012 (online). Dostupné z: <https://www.dailystar.com.lb/News/International/2012/Dec-28/200123-car-leader-appeals-for-help-to-halt-rebel-advance.ashx>

Pearson, Frederic S. 1974. „Foreign Military Interventions and Domestic Disputes.“ *International Studies Quarterly* 18(3). Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2600156>

- Pearson, Frederic S., Robert A. Baumann. 1988. „International military interventions: Identification and classification.“ *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations* 14(2): 173-180. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03050628808434701>
- Pokhrel, Arun K. 2011. „Eurocentrism.“ In D.K. Chatterjee (eds.). *Encyclopedia of Global Justice*. Dordrecht: Springer. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9160-5_25
- Powell, Nathaniel K. 2017. „Battling Instability? The Recurring Logic of French Military Interventions in Africa.“ *African Security* 10(1): 47-72. Dostupné z: DOI 10.1080/19392206.2016.1270141
- Profant, Tomáš. 2010. „French Geopolitics in Africa: From Neocolonialism to Identity.“ *Perspectives* 18(1): 41-61. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23616077>
- Ramos, Jennifer M. 2013. *Changing norms through actions: The evolution of sovereignty*. Oxford: Oxford University Press.
- Recchia, Stefano. 2020. „A legitimate sphere of influence: Understanding France’s turn to multilateralism in Africa.“ *Journal of Strategic Studies* 43(4): 508-533. Dostupné z: DOI: 10.1080/01402390.2020.1733985.
- Reeve, Richard. 2014. „Five strategic failures of the French intervention in Mali.“ *The Broker*, 3. 11. 2014 (online). (cit. 10. 10. 2020) Dostupné z: <https://www.thebrokeronline.eu/five-strategic-failures-of-the-french-intervention-in-mali-d98/>
- Roesch, Ricarda. 2015. „Francafrigue and the Prohibition of the Use of Force.“ *Amsterdam Law Forum* 25. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/amslawf7&div=5&id=&page>
- Rosenau, James N. 1969. „Intervention as a Scientific Concept.“ *Journal of Conflict Resolution* 13(2): 149–171. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/002200276901300201>
- Roser, Max. 2016. „War and Peace.“ *Our World In Data*, (online). (cit. 30. 11. 2020) Dostupné z: <https://ourworldindata.org/war-and-peace>
- Said, Edward W. 1978. *Orientalism*. New York: Pantheon.
- Schmidt, Elizabeth. 2018. *Foreign Intervention in Africa after the Cold War*. Athens: Ohio University Press.
- Spivak, Vita. 2019. „Russia and China in Africa: Allies or Rivals?“ *Carnegie Moscow Center*, 25. 10. 2019 (online). Dostupné z: <https://carnegie.ru/commentary/80181>
- Solomon, Hussein. 2013. „Mali: West Africa’s Afghanistan.“ *The Rusi Journal* 158(1): 12-19. Dostupné z: DOI: 10.1080/03071847.2013.774635.
- Staunton, Eglantine. 2018. „France and the responsibility to protect: A tale of two norms.“ *International Relations* 32(3): 366-387. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0047117818773857>

Talentino, Andrea Kathryn, 2002. „Intervention as Nation-Building: Illusion or Possibility?“ *Security Dialogue* 33(1): 27–43. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26298002>

Talentino, Andrea Kathryn. 2005. *Military Intervention after the Cold War: the evolution of theory and practice*. Ohio: Center for International Studies, Ohio University.

Tardy, Thierry. 2020. „France’s military operations in Africa: Between institutional pragmatism and agnosticism.“ *Journal of Strategic Studies*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01402390.2020.1734571>.

The World Factbook. 2020. „Country Comparison: GDP per capita.“ (online). Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/211rank.html>

Traoré, Aminata Dramane, Boubacar Boris Diop. 2013. *La gloire des imposteurs. Lettres sur le Mali et l’Afrique*. Paříž: Philippe Rey.

UNDP 2020. Human Development Index Ranking. <http://hdr.undp.org/en/content/2019-human-development-index-ranking>

Utley, Rachel E. 2016. “Mali: Vive La Coloniale?” *International Journal of Francophone Studies* 19: 143–72. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/208325484.pdf>

Uzoique, Godfrey N. 2019. „Neocolonialism Is Dead: Long Live Neocolonialism.“ *Journal of Global South Studies* 36(1): 59-87. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/723193>.

Vallin, Victor-Manuel. 2015. „France as the Gendarme of Africa, 1960-2014.“ *Political Science Quarterly* 130(1): 79-101. Dostupné z: 10.1002/polq.12289.

Welsh, Jennifer M. 2004. *Humanitarian intervention and international relations*. Oxford: Oxford University Press.

Wheeler, Nicholas J. 2000. *Saving strangers: humanitarian intervention in international society*. Oxford: Oxford University Press.

Wheeler, Nicholas J., Alex J Bellamy. 2005. „Humanitarian intervention in world politics.“ Pp. 555-578 in John Baylis, Steve Smith (eds.). *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*. New York: Oxford University Press Inc.

Wilkins, Jan. 2017. „Postcolonialism in International Relations.“ *Oxfordre.com*, listopad 2017 (online). (cit. 13. 10. 2020) Dostupné z: 10.1093/acrefore/9780190846626.013.101

Wing, Susanna D. 2016. „French intervention in Mali: strategic alliances, long-term regional presence?“ *Small Wars & Insurgencies* 27(1): 59-80. Dostupné z: 10.1080/09592318.2016.1123433.

Wyss, Marco. 2017. „France and the economic community of West African states: peacekeeping partnership in theory and practice.“ *Journal of Contemporary African Studies* 35: 487-505. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/02589001.2017.1348600>.

Yates, Douglas A. 2018a. „France and Africa.“ Pp. 1-17 in Nagar, Dawn, Charles Mutas (eds). *Africa and the World Bilateral and Multilateral International Diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.

Yates, Douglas A. 2018b. „French Military Interventions in Africa“ Pp. 391-408 in Tony Karbo, Kudrat Virk (eds.) *The Palgrave Handbook of Peacebuilding in Africa*. Palgrave Macmillan.

Young, Robert J. C. 2003. *Postcolonialism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.